

Beskrivande data om barnomsorg och skola 1999

Sammanfattning: I denna rapport ges en aktuell, övergripande bild av hur svensk barnomsorg och skola är organiserad, t.ex. antal elever och lärare i olika skolformer. Rapporten redogör också för kostnaderna för de olika formerna av barnomsorg och skola och även för vilka resultat som uppnås. Rapporten grundar sig på det statistiska material som lämnats till det nationella uppföljningssystemet för skolektorn.

Summary: This report provides a general description of current child-care and educational organisation in Sweden, showing for example pupil and teacher strengths in schools of various kinds. The report, which also gives expenditure and achieved results in the different types of child-care and school, is based on the statistical material supplied to the national monitoring system for the school sector.

Ämnesord: Statistik, barnomsorg, förskoleklass, grundskola, specialskola, särskola, gymnasieskola, vuxenutbildning, utlandsskolor, elever, lärare, kostnader, betyg

Beställningsadress: Liber Distribution
Publikationstjänst
162 89 Stockholm
Telefon 08-690 95 76
Telefax 08-690 95 50
e-mail: skolverket.lds@liber.se

Beställningsnr: 99:475
Pris 60 kr exkl. moms,
porto och exp. kostnader.

Från Internet:

Rapporten finns också tillgänglig
via Skolverkets hemsida på internet.
Internetadressen är:
<http://www.skolverket.se>
Klicka på Fakta och därefter
på Statistik. Skolverkets hemsida
kan också nås från Skoldatanätet.

Tidigare utgåvor i samma serie:
Rapport nr 157: Beskrivande data
om barnomsorg och skola 1998.
Beställningsnr: 98:392.

Rapport nr 135: Beskrivande data
om skolverksamheten 1997.
Beställningsnr: 97:300.

Rapport nr 107: Beskrivande data
om skolverksamheten 1996.
Beställningsnr: 96:232.

Rapport nr 75: Beskrivande data
om skolverksamheten 1995.
Beställningsnr: 95:160.

Rapport nr 52: Beskrivande data
om skolverksamheten 1994.
Beställningsnr: 94:104.

Rapport nr 8: Beskrivande data
om skolverksamheten 1993.
Beställningsnr: 93:55.

Förord

Syftet med denna faktaredovisning är att så långt som möjligt ge en aktuell, övergripande bild av hur svensk barnomsorgs- och skolverksamhet är organiserad, vilka resurser som disponeras och i vissa hänseenden vilka resultat som uppnås. Rapporten beskriver förhållandena inom samtliga barnomsorgs- och skolformer som ligger inom Skolverkets ansvarsområde. I rapporten redovisas också eventuella skillnader mellan olika huvudmän och utbildningsanordnare samt viktigare förändringar jämfört med tidigare år.

Rapporten har utkommit årligen sedan 1992. En nyhet för året är att rapporten utökats med ett avsnitt som beskriver den nya skolformen förskoleklass som sedan den 1 januari 1998 ingår i Skolverkets myndighetsansvar.

De statistiska uppgifterna är till största delen hämtade från det nationella uppföljningssystemet för skolektorn och bygger på uppgifter som rapporteras in av skolhuvudmännen till Statistiska Centralbyrån. De läsare som är intresserade av en mer detaljerad statistik om barnomsorg och skola hänvisas till rapporterna Barnomsorg och skola i siffror, 1999:del 1, 2 och 3, som ingår i den nationella, sektorsövergripande serien Sveriges officiella statistik. För de läsare som vill ta del av resultatindikatorer på kommunnivå finns rapporterna "Barnomsorg och skola. Jämförelsetal för huvudmän, delrapport, mars 1999 och årsrapport, oktober 1999". Samtliga rapporter finns tillgängliga via Skolverkets hemsida på internet. Adressen är <http://www.skolverket.se> – klicka på Fakta och därefter på Statistik.

Rapporten har utarbetats av en projektgrupp inom avdelningen för uppföljning och utvärdering.

Stockholm i oktober 1999

Staffan Lundh
Avdelningschef

Ulf Schwartz
Undervisningsråd

Innehåll

Förord 3

Några korta fakta om... 5

1. Några skolformsövergripande områden 6
 - 1.1 Organisation och ledning 7
 - 1.2 Skolplanen som styrdokument 8
 - 1.3 Eleverna är flickor och pojkar – lärarna är kvinnor och män 9
2. Barnomsorg 10
 - 2.1 Organisation 11
 - 2.2 Resurser 17
3. Förskoleklass 20
 - 3.1 Organisation 21
 - 3.2 Resurser 22
4. Grundskolan 24
 - 4.1 Organisation 25
 - 4.2 Resurser 31
 - 4.3 Resultat 34
5. Specialskolan 36
 - 5.1 Organisation 36
 - 5.2 Resurser 38
6. Särskolan 40
 - 6.1 Organisation 40
 - 6.2 Resurser 43
7. Gymnasieskolan 45
 - 7.1 Organisation 46
 - 7.2 Resurser 53
 - 7.3 Resultat 56
8. Kommunal vuxenutbildning 60
 - 8.1 Organisation 60
 - 8.2 Resurser 66
 - 8.3 Resultat 68
9. Vuxenutbildning för utvecklingsstörda 70
 - 9.1 Organisation 70
 - 9.2 Resurser 71
10. Statens skolor för vuxna (SSV) 73
 - 10.1 Organisation 73
 - 10.2 Resurser 74
11. Svenskundervisning för invandrare (sfi) 77
 - 11.1 Organisation 77
 - 11.2 Resurser 80
 - 11.3 Resultat 81
12. Svensk utbildning i utlandet 83
 - 12.1 Organisation 83
 - 12.2 Resurser 87
 - 12.3 Resultat 88
13. Total kostnad för barnomsorg och skola 89

Några korta fakta om...

elever

- Antalet inskrivna barn i barnomsorgen var i oktober 1998 totalt 721 000, 399 000 i förskoleverksamhet och 322 000 i skolbarnomsorg.
- Drygt 91 procent av alla sexåringar var inskrivna i den nya skolformen förskoleklass och knappt sex procent var inskrivna i grundskolan. Det totala antalet elever i förskoleklass var 113 900.
- Antalet elever i grundskolan ökade med 26 000 jämfört med föregående år. I grundskolan gick 1 010 000 elever hösten 1998.
- Av grundskolans elever gick 30 700 (3,0%) i en fristående skola hösten 1998. Det var en ökning med drygt 3 700 jämfört med året innan.
- Av de 97 300 elever som slutade grundskolan våren 1998 gick 94 500 (97,2%) vidare till gymnasieskolan hösten 1998. Totalt hade gymnasieskolan 309 100 elever hösten 1998.
- I komvux deltog 237 500 personer i oktober 1998. Det var en ökning med 16 000 elever jämfört med året innan. Av det totala antalet elever var 68 procent kvinnor och 23 procent var invandrare.

lärare

- I riket som helhet fanns 7,6 heltidstjänstgörande lärare per 100 elever i grundskolan hösten 1998. Året innan var motsvarande tal 7,5. Den minskning av lärartätheten som skett under en följd av år har alltså inte fortsatt.
- Andelen lärare med pedagogisk utbildning var 88,3 procent i grundskolan och 82,6 procent i gymnasieskolan hösten 1998. Andelen var i båda skolformerna betydligt lägre för fristående skolor (63,8 resp. 54,9 %).

kostnader

- Kostnaden för skolväsendet beräknas för 1998 ha uppgått till 87,9 miljarder kronor. Motsvarande kostnad för barnomsorgen var 39,5 miljarder kronor. Tillsammans svarade kommunernas utgifter för skola och barnomsorg för 44 procent av den kommunala sektorns samlade kostnader.
- Kostnaden för grundskolan 1998 var 52,8 miljarder kronor. Räknat per elev motsvarar detta 52 900 kronor. Undervisningen svarade för knappt hälften och lokalerna för knappt en femtedel av den totala kostnaden.

betyg

- I juni 1998 fick eleverna i grundskolan för första gången slutbetyg enligt det nya kunskapsrelaterade betygssystemet. Det genomsnittliga meritvärdet för de elever som slutade årskurs 9 var 201,2. Flickor hade högre genomsnittligt meritvärde än pojkar och elever i fristående skolor hade högre meritvärde än elever i kommunala skolor.
- Våren 1998 saknade drygt 20 procent av de elever som gick ut grundskolan betyg i ett eller flera ämnen. Drygt sju procent av eleverna nådde inte kunskapsmålen i ett ämne och 13 procent nådde inte målen i två eller fler ämnen.

1

Några skolforms-övergripande områden

Ett intensivt förändringsarbete har pågått i den svenska skolan under hela 1990-talet. Från den 1 juli 1991 har kommunerna ansvaret för skolans genomförande. Riksdag och regering styr genom mål och genom det resultatansvar huvudmän och skolor har. Med denna förändring av ansvaret har läroplaner och kursplaner en annan utformning än tidigare. Nya läroplaner och betygssystem har successivt införts och i de flesta kommuner har omorganisationer genomförts som påverkar skolverksamheten. I samband med att bestämmelserna om barnomsorg flyttades över från socialtjänstlagen till skollagen den 1 januari 1998 övertog Skolverket myndighetsansvaret för barnomsorgen från

Socialstyrelsen. Samtidigt ersattes kommunernas skyldighet att erbjuda sex-åringar förskola under minst 525 timmar med en skyldighet att tillhandahålla plats i den nya skolformen förskoleklass.

Syftet med denna rapport är att ge en aktuell bild av barnomsorg och skola. Ambitionen är att beskriva samtliga de barnomsorgs- och skolformer som ligger inom Skolverkets ansvarsområde (se diagram 1). I detta inledande kapitel redovisas några skolformsövergripande områden nämligen kommunernas organisation och ledning, förekomsten av skolplaner samt jämställdhet i barnomsorg och skola. Uppgifterna i detta kapitel bygger huvudsakligen på information som insamlats av Skolverkets fältorganisation i juni 1999.

Diagram 1. Barnomsorgs- och skolformer inom Skolverkets ansvarsområde

Barnomsorg

Förskoleverksamhet 399 000 inskrivna barn - kommun - enskild	Skolbarnomsorg 322 000 inskrivna barn - kommun - enskild
--	--

Utbildning för barn och ungdom

Förskoleklass 113 900 elever - kommun - enskild		
Grundskolan 1 010 200 elever - kommun - stat (sameskolan) - fristående	Specialskolan 800 elever - stat	Särskolan 16 100 elever - kommun - landsting - fristående
Gymnasieskolan 309 100 elever - kommun - landsting - fristående		
Utlandsskolor 1 200 elever		

Vuxenutbildning

Komvux 237 500 elever - kommun - landsting	Särvux 4 100 elever - kommun	SSV 8 500 elever - stat	SFI 20 500 elever - kommun
--	---	--------------------------------------	---

1.1 Organisation och ledning

Nämndorganisation

Kommunallagen och skollagen ger landets 288 kommuner en större frihet än tidigare att utforma sin politiska ledningsorganisation. I 2 kap. 1 § skollagen föreskrivs att varje kommun och landsting skall utse en eller flera nämnder som styrelse för sitt offentliga skolväsende. I juni 1999 såg variationen i nämndorganisation ut på följande sätt:

A - 181 kommuner hade nämnd med ansvar för förskola, skolbarnomsorg, förskoleklass, alla obligatoriska och alla frivilliga skolformer.

B - 71 kommuner hade en nämnd med ansvar för förskola skolbarnomsorg, förskoleklass och alla obligatoriska skolformer samt en nämnd med ansvar för alla frivilliga skolformer.

C - Två kommuner hade en nämnd med ansvar för förskola och en nämnd med ansvar för skolbarnomsorg, förskoleklass, alla obligatoriska och alla frivilliga skolformer.

D - Fyra kommuner hade en nämnd med ansvar för förskola, skolbarnsomsorg, förskoleklass och alla obligatoriska skolformer utom grundsärskolan, en nämnd med ansvar för alla frivilliga skolformer samt en nämnd med ansvar för grundsärskolan.

E - Två kommuner hade en nämnd med ansvar för förskola, skolbarnsomsorg, förskoleklass, alla obligatoriska och alla frivilliga skolformer utom svenska för invandrare samt en nämnd med ansvar för svenska för invandrare.

F - Övriga 28 kommuner hade var sin unik politisk ledningsorganisation som alla avvek från de fem kategorierna ovan.

Bland alla 288 kommuner fanns det ett åttiotal där en eller flera nämnder med ansvar för förskola, skolbarnsomsorg och/eller skola också hade ansvar för andra typer av verksamheter som t.ex. individ- och familjeomsorg eller kultur- och fritidsfrågor. Det är också värt att notera att 16 kommuner hade en organisation med kommundels- eller stadsdelsnämnder. Dessa redovisas inte separat och under nästan varje kategori ovan döljer det sig följaktligen kommuner där "en nämnd" i själva verket är flera kommundels- eller stadsdelsnämnder. 18 kommuner karakteriserade sin organisation som en "beställarutförarorganisation".

Bland de frivilliga skolformerna intar Kunskapslyftet inom komvux en särställning. I 103 kommuner låg ansvaret för Kunskapslyftet på en annan nämnd än den som normalt ansvarade för komvux. Till stor del bestod detta i att Kunskapslyftet sorterades direkt under kommunstyrelsen.

Ett sextiototal kommuner hade ändrat på sin nämndorganisation för förskola, skolbarnsomsorg och skola sedan oktober 1997.

Förvaltningsorganisation

I 257 av Sveriges 288 kommuner överensstämde förvaltningsorganisationen med nämndorganisationen, dvs. varje nämnd motsvarades av en förvaltning med samma ansvarsområde. Övriga 31 kommuner hade en förvaltningsorganisation som i något avseende avvek från nämndorganisationen. Den vanligaste avvikelserna var att förvaltningen också handlade vissa frågor inom en annan nämnds ansvarsområde, t ex kultur- och fritidsfrågor.

1.2 Skolplanen som styrdokument

2 kap. 8 § skollagen föreskriver att det skall finnas en skolplan i varje kommun. Av denna skall särskilt framgå vilka åtgärder kommunen avser att vidta för att uppnå de nationella målen för skolan. Varje kommun skall kontinuerligt följa upp och utvärdera skolplanen. Utvecklingen av antalet kommuner med skolplan redovisas i tabell 1.

Tabell 1. Förekomst av skolplan i kommunerna.

År	Antal kommuner med skolplan	Antal kommuner utan skolplan	Uppgift saknas	Totalt antal kommuner
1992	141	137	8	286
1993	230	45	11	286
1994	279	7	0	286
1995	274	14	0	288
1997	271	17	0	288
1999	260	28	0	288

Vid det senaste undersökningstillfället i juni 1999 saknades giltig skolplan i 28 kommuner, en ökning med 11 kommuner jämfört med oktober 1997. Ökningen förklaras i första hand av att kommunens tidigare skolplan har upphört att gälla och att en ny skolplan är under utarbetande.

1.3 Eleverna är flickor och pojkar - lärarna är kvinnor och män

I såväl skollag som läroplan framhålls att skolan har en viktig uppgift när det gäller att förmedla och förankra de värden som vårt samhällsliv vilar på. Jämställdhet mellan kvinnor och män är ett av dessa värden. I Lpo-94 beskrivs mäns och kvinnors lika rätt och möjligheter som en av förutsättningarna för en likvärdig utbildning.

Skolan ska aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika möjligheter. Dessutom har skolan ett ansvar för att motverka traditionella könsmonster och ge utrymme för eleverna att utveckla sin förmåga och sina intressen oberoende av könstillhörighet. Det sätt på vilket flickor och pojkar bemöts i skolan, och de krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma uppfattningar och attityder om vad som är manligt och kvinnligt. Det finns skillnader mellan flickor och pojkar i skolan, i sättet att vara, i språk, i prestationer och i studieresultat. Även i vad man vill arbeta med och hur man arbetar och i val av ämnen och studieinriktning skiljer sig flickor och pojkar åt.

Könsperspektivet ska vara synligt i val av innehåll och metoder i undervisningen men också påverka skolans organisation och planering. Jämställdheten i skolan är både ett kunskapsområde och en pedagogisk fråga.

All personal har i sina egna roller som kvinnor och män en viktig uppgift som förebilder för flickor och pojkar i barnomsorg och skola. Det är därför angeläget att andelen kvinnor respektive män är i rimlig balans. Tyvärr är könsfördelningen i obalans. I barnomsorgen är andelen män på en konstant mycket låg nivå och i grundskolan blir lärarkåren alltmer kvinnodominerad.

I denna rapport redovisas ett stort antal statistiska uppgifter som har att göra med obalansen mellan könen i svensk skola. Här följer några axplock av vad som redovisas:

- Fler flickor än pojkar börjar grundskolan vid sex års ålder.
- Flickor har högre betyg än pojkar både i grundskolan och i gymnasieskolan.
- De traditionella valen till gymnasieskolan består, endast sex av 16 program har en relativt jämn könsfördelning.
- Fler kvinnor än män studerar i olika former av vuxenutbildning.
- I barnomsorgen är 95 procent av de anställda kvinnor och i grundskolan är nästan 75 procent av lärarna kvinnor.

2

Barnomsorg

Kommunerna är enligt skollagen skyldiga att tillhandahålla barnomsorg i form av förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg för barn i åldrarna 1-12 år i den utsträckning som behövs för att föräldrarna ska kunna förvärvsarbeta eller studera. Skyldigheten gäller även barn som har ett eget behov av barnomsorg oavsett föräldrarnas sysselsättning. I lagen sägs att plats ska erbjudas ”utan oskäligt dröjsmål”, det vill säga normalt inom tre till fyra månader efter det att vårdnadshavaren anmält behov av plats. Plats ska erbjudas så nära barnets hem som möjligt och skälig hänsyn ska tas till föräldrarnas önskemål.

Kommunerna har ett särskilt ansvar för barn som behöver särskilt stöd i sin utveckling. Dessa barn ska erbjudas plats i förskola eller fritidshem om inte deras behov kan tillgodoses på annat sätt.

Även kvalitetskrav finns preciserade i lagen. De beskriver de förutsättningar som ska finnas för att barnens behov av omsorg och en god pedagogisk verksamhet ska tillgodoses. Kraven rör barngruppernas sammansättning och storlek, lokalerna och personalen.

I lagen sägs också att kommunerna kan lämna bidrag till enskild förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg om verksamheten uppfyller lagens krav på kvalitet och om avgifterna inte är oskäligt höga.

Bestämmelserna om barnomsorg ingick t.o.m. 1997 i socialtjänstlagen men överflyttades den 1 januari 1998 till skollagen. Samtidigt infördes den nya skolformen *förskoleklass*. Kommunernas tidigare skyldighet att erbjuda alla barn förskola under minst 525 timmar från och med höstterminen det år barnet fyller sex år, ersattes med en skyldighet att anvisa plats i förskoleklass.

Integrering – livslångt lärande

Barnomsorgen i Sverige har av tradition haft en dubbel funktion. Den ska dels möjliggöra för föräldrarna att förena föräldraskap och förvärvsarbete, dels bidra till att ge barn goda uppväxtvillkor. Den har under hela utbyggnadskedet utgjort en viktig del i social- och familjepolitiken men även haft en utbildningspolitisk betydelse.

I takt med att barnomsorgen byggts ut och nått allt fler barn har den utbildningspolitiska betydelsen vuxit och den 1 juli 1996 fördes ansvaret för barnomsorgen över från Socialdepartementet till Utbildningsdepartementet. Verksamhetens pedagogiska innehåll har därmed fått ökad betoning. Förskolan ses som grundstenen i utbildningssystemet och avsikten är att barnomsorgen och skolan ska integreras som en del i ett livslångt lärande. Ett gemensamt synsätt på barns och ungdomars utveckling och lärande ska utvecklas och all pedagogisk verksamhet för barn och unga ska ses som en helhet. Som ett led i detta infördes den 1 augusti 1998 två nya läroplaner – läroplanen för förskolan (Lpfö 98) och den reviderade Lpo 94 som anpassats att gälla inte bara det obligatoriska skolväsendet utan även förskoleklassen och fritidshemmet

2.1 Organisation

Begreppet *barnomsorg* förekommer inte i skollagen men brukar användas som en samlande benämning för förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg, verksamheter som i sin tur omfattar flera olika slag av verksamheter.

Förskoleverksamheten vänder sig till barn som inte går i skolan och bedrivs i form av *förskola*, *familjedaghem* och *öppen förskola*.

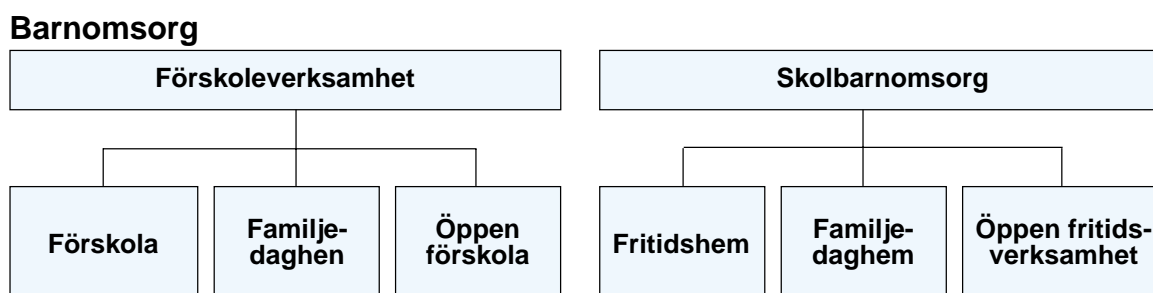
- I *förskolan* bedrivs en pedagogisk gruppverksamhet för inskrivna barn vars föräldrar förvärvsarbetar eller studerar eller om barnet har ett eget behov av verksamheten. Öppettiderna varierar beroende på föräldrarnas arbetstider.
- I *familjedaghemmen* tar en dagbarnvårdare emot inskrivna barn, vanligen i sitt hem, under den tid föräldrarna förvärvsarbetare eller studerar. Öppettiderna anpassas till föräldrarnas arbetstider.
- De *öppna förskolorna* vänder sig till hemmavarande föräldrar och deras barn. Tillsammans med personalen ges föräldrarna möjlighet att utveckla en pedagogisk gruppverksamhet för barnen. Barnen är i allmänhet inte inskrivna. På många orter har familjedaghemmen tillgång till den öppna förskolans verksamhet.

Tidigare betecknade *dagem* och *deltidsgrupp* två olika organisationsformer av förskolan i lagstiftningen. Deltidsgrupperna tog emot barnen under en begränsad tid per dag, vanligen tre timmar, medan daghemmen erbjöd heldagsomsorg. Deltidsgrupperna tog huvudsakligen emot sexåringar som där fick de 525 timmars förskola de enligt lagstiftningen hade rätt till. I och med att förskoleklassen infördes 1 januari 1998 fanns inte längre någon anledning att skilja de två verksamhetsformerna åt i lagstiftningen och den 1 augusti 1998 utgick begreppen *dagem* och *deltidsgrupp* från skollagen. Kvar blev den enhetliga beteckningen *förskola*.

Skolbarnsomsorgen vänder sig till barn som går i skolan och bedrivs i form av *fritidshem, familjedaghem* och *öppen fritidsverksamhet*.

- *Fritidshem* är en pedagogisk gruppverksamhet under den skolfria delen av dagen och året för skolbarn till och med tolv års ålder. Den kan bedrivs som en helt fristående verksamhet men är oftast i varierad grad integrerad med skolan.
- *Familjedaghemmen* tar emot även skolbarn (se ovan).
- *Öppen fritidsverksamhet* är ett alternativ till inskriven verksamhet främst för barn i åldersgruppen 10-12 år och fungerar också som ett komplement för de skolbarn som är i familjedaghem. Barnen är i allmänhet inte inskrivna.

Diagram 2. Barnomsorgens former

Flera av de förändringar som ägt rum inom barnomsorgen under 1998 påverkar möjligheterna att göra jämförelser mellan 1998 års statistik och tidigare års.

Från och med 1998 sker inte längre någon särredovisning av statistiken på verksamhetsformerna daghem och deltidsgrupp. Vid uppgiftsinhämtningen används endast benämningen förskola. Uppgifter om förskolan kan inte utan vidare jämföras med tidigare års uppgifter om daghem och deltidsgrupp. Införandet av förskoleklassen har medfört att förskolan från och med 1998 huvudsakligen tar emot barn i åldern 1-5 år i stället för som tidigare barn i åldern 1-6 år. Sexåringarna har i stort sett helt försvunnit från förskolan och går i stället i förskoleklass som tillhör skolan. Samtidigt tar fritidshemmen emot allt fler sexåringar. Barn i förskoleklass som behöver heldagsomsorg går i allmänhet i någon form av skolbarnsomsorg, vanligen i fritidshem.

Även för fritidshemmet bör jämförelser med tidigare år således göras med viss försiktighet.

En ytterligare förändring är att mättidpunkten ändrats. Barnomsorgsstatistiken har samordnats med statistiken på skolans område vilket innebär att mättidpunkten ändrats från 31 december till 15 oktober respektive år.

Tabell 2. Totalt antal inskrivna barn i förskola, familjedaghem och fritidshem 31 december 1994-1997 och 15 oktober 1998

År	Inskrivna barn i			
	daghem/ förskola ¹⁾	familje- daghem	fritidshem	deltidsgrupp ²⁾
1994	337 622	129 430	178 430	66 373
1995	360 666	123 295	209 985	66 934
1996	365 828	110 196	239 439	74 872
1997	362 920	95 876	263 954	84 254
1998	337 935	81 987	301 033	.

¹⁾ uppgifterna för 1994-1997 avser daghem medan 1998 avser förskola

²⁾ samtliga barn inskrivna i deltidsgrupp, dvs även barn som är inskrivna i andra verksamhetsformer

Utbyggnad

Barnomsorgen har byggts ut mycket snabbt i Sverige. Mellan åren 1970 och 1997 ökade antalet barn i daghem, fritidshem och familjedaghem – verksamheter som erbjuder heldagsomsorg – från drygt 71 000 till 723 000, en mer än tiofaldig ökning. Utbyggnaden tog fart i mitten av 60-talet i samband med att allt fler kvinnor gick ut på arbetsmarknaden.

Utbyggnaden har varit särskilt kraftig under 90-talet. År 1995 skärptes kommunernas ansvar för barnomsorgen i och med att de ålades en skyldighet att tillhandahålla plats till de barn som behöver. Tillsammans med höga födelseantal medförde det rekordmånga nya barnomsorgsplatser åren 1994 -1996. Under de senaste åren har ökningen avstannat. Särskilt gäller detta i förskoleverksamheten. Antalet platser täcker i stort sett behovet och sjunkande födelseantal börjar slå igenom.

Tabell 3. Antal inskrivna barn i olika barnomsorgsformer och andel inskrivna i procent av samtliga barn i befolkningen 15 oktober 1998

Verksamhetsår Verksamhet Huvudman	Inskrivna barn					Inskrivna barn av samtliga i resp. ålder			
	Antal yngre än 1 år	Antal 1-5 år	Antal 6-9 år	Antal 10-12 år el. äldre	Totalt 0-12 år	Andel (%) 1-5 år	Andel (%) 6-9 år	Andel (%) 10-12 år	Andel (%) 1-12 år
1998									
Barnomsorg totalt	55	379 550	317 765	23 585	720 955	73,0	64,0	7,0	53,3
kommunal	38	334 716	302 961	21 918	659 633	64,4	61,0	6,5	48,8
enskild	17	44 834	14 804	1 667	61 322	8,6	3,0	0,5	4,5
<i>därav</i>									
Förskoleverksamhet	55	379 020	20 008	143	399 226	73,0	4,0	0,0	29,5
kommunal	38	334 260	17 698	126	352 122	64,4	3,6	0,0	26,0
enskild	17	44 760	2 310	17	47 104	8,6	0,5	0,0	3,5
<i>därav</i>									
Skolbarnsomsorg	.	530	297 757	23 442	321 729	.	59,9	7,0	23,8
kommunal	.	456	285 263	21 792	307 511	.	57,4	6,5	22,7
enskild	.	74	12 494	1 650	14 218	.	2,5	0,5	1,1
Förskoleverksamhet:									
Förskola	39	317 745	20 008	143	337 935	61,2	4,0	0,0	25,0
Familjedaghem	16	61 275	.	.	61 291	11,8	.	.	.
Skolbarnsomsorg:									
Fritidshem	.	530	278 462	22 041	301 033	.	56,1	6,6	22,3
Familjedaghem	.	.	19 295	1 401	20 696	.	3,9	0,4	1,5

Förskoleverksamhet

I oktober 1998 var 337 935 barn inskrivna i *förskolan*. Det motsvarar 61 procent av alla barn i åldern 1-5 år vilket är en något högre andel än 1997 då 59 procent av 1-5-åringarna gick i förskola. År 1997 omfattade förskolan verksamhetsformerna *daghem* och *deltidsgrupp*. I deltidsgруппerna gick framför allt sexåringar. Trots att denna verksamhetsform i princip ersatts av skolformen förskoleklass fanns 1998 närmare 18 000 sexåringar kvar i förskolan, vilket motsvarar 14 procent av åldersgruppen. Av samtliga ettåringar var 33,7 procent inskrivna i förskolan. Motsvarande andelar för två- och treåringar var 60,3 respektive 64,4 procent. Av alla fyra- och femåringar var 69,2 respektive 72,6 procent inskrivna i förskolan.

Antalet förskolebarn i *familjedaghem* nådde en topp i slutet av 80-talet och har därefter minskat i stort sett varje år. År 1994 var 86 829 barn i ålder 1-5 år inskrivna jämfört med 61 275 år 1998. Mellan 1997 och 1998 minskade antalet inskrivna med närmare 11 000 barn eller 15 procent. Andelen inskrivna i familjedaghem av samtliga barn i åldrarna två till fem år var relativt konstant, mellan 12 och 13 procent. Av alla ettåringar var 8 procent av inskrivna i denna verksamhetsform 1998.

Totalt var 399 226 barn inskrivna i *förskoleverksamhet* 1998 (samtliga barn i förskolan och 1-5-åringar inskrivna familjedaghem). Detta kan jämföras med

474 046 inskrivna i förskoleverksamhet 1997 (samtliga barn i daghem eller deltidsgrupp och inskrivna i familjedaghem i åldern 1-6 år). Minskningen beror både på att sexåringarna försvunnit från förskoleverksamheten, och på de sjunkande födelsetalen. Till exempel minskade antalet 1-5-åringar i befolkningen från 551 800 till 519 400 barn eller med sex procent mellan 1997 och 1998.

Även om antalet inskrivna barn i förskoleverksamhet minskat har andelen inskrivna barn ökat i varje åldersgrupp. Andelen barn i åldern 1-5 år inskrivna i förskolor och familjedaghem ökade från 72 till 73 procent mellan 1997 och 1998. Andelen inskrivna är högre bland äldre barn än bland yngre. Till exempel var över 80 procent av alla 4- och 5-åringar inskrivna i förskoleverksamhet jämfört med knappt hälften av alla ettåringar hösten 1998.

Vid de öppna förskolorna finns i allmänhet inget inskrivningsförfarande och det saknas därför uppgifter om hur många barn som tas emot. Den nationella statistiken innehåller dock uppgifter om antalet öppna förskolor och öppettider.

De första öppna förskolorna byggdes under 70-talet. År 1977 fanns 75 öppna förskolor i landet. Under 80-talet tog utbyggnaden fart och i början av 1990-talet hade antalet stigit till över 1 600. Därefter har många öppna förskolor lagts ner och hösten 1998 fanns 928 stycken, en minskning med 44 procent sedan 1991.

Tabell 4. Antal öppna förskolor 31 december 1991-1997 och 15 oktober 1998

1993	1994	1995	1996	1997	1998
1 335	1 340	1 208	1 133	998	928

Skolbarnsomsorg

Fritidshemmen är den barnomsorgsform som ökat allra mest under 90-talet. År 1998 fanns 301 033 barn i fritidshemmen, en ökning med 14 procent jämfört med 1997 och nästan tre gånger så många som 1990. Ökningen har varit särskilt stor de senaste åren. Det sammanhänger framför allt med att allt fler sexåringar går i fritidshem, men också med att de stora barnkullarna födda i slutet av 80-talet nått skolåldern.

Antalet skolbarn i *familjedaghem* nådde en topp i slutet av 80-talet och har därefter stadigt minskat. År 1997 fanns 23 633 barn i åldern 6-12 år i familjedaghem och 1998 hade antalet sjunkit till 20 696 inskrivna barn.

De flesta barn som är inskrivna i skolbarnsomsorgen är mellan 6 och 9 år. Andelen inskrivna sexåringar i fritidshem eller familjedaghem var 1998 närmare 60 procent. Även bland 7-9-åringarna var 60 procent inskrivna i fritidshem eller familjedaghem medan motsvarande andel för barn i åldern 10-12 år var 7 procent.

Enligt skollagen kan skolbarnsomsorgen för barn i åldern 10-12 år även bedrivas i form av *öppen fritidsverksamhet*. Den är ett alternativ till inskriven verksamhet i form av fritidshem och familjedaghem för barn i denna åldersgrupp och den fungerar också som ett komplement till skolbarn i familjedaghem.

Den öppna fritidsverksamheten är dock dåligt utbyggd. Skolverkets uppföljning våren 1998 visade att tre fjärdedelar av kommunerna helt saknade öppen verksamhet som var riktad till 10-12-åringar. Det är en ökning sedan 1996 då motsvarande andel enligt Socialstyrelsens uppföljning var 70 procent. Varken 1998 eller 1996 hade kommunerna i någon större utsträckning inventerat behovet av öppen verksamhet.

Enskild verksamhet

Barnomsorg i enskild regi har ökat i omfattning under 90-talet. Sammantaget fanns det 61 322 barn i enskilda förskolor, familjedaghem och fritidshem. Detta kan jämföras med 62 576 inskrivna barn i daghem eller deltidsgrupp, fritidshem och familjedaghem 1997. Det är framför allt förskolor som bedrivs

i enskild regi. Hösten 1998 gick 13 procent av barnen som var inskrivna i förskolan i en enskild förskola. Övriga former av enskild verksamhet är ovanligare. De senaste åren har omkring fem procent av fritidshemsbarnen gått i ett fritidshem i enskild regi. Motsvarande andel för familjedaghem är cirka tre procent.

Tabell 5. Barn inskrivna i daghem/förskola och fritidshem i enskild regi 31 december 1996-1997 och 15 oktober 1998

År	Barn inskrivna i enskilda daghem/förskolor ¹⁾					
	familjedaghem		fritidshem			
	antal	andel av alla barn inskrivna i förskolor (%)	antal	andel av alla barn inskrivna i familjedaghem (%)	antal	andel av alla barn inskrivna i fritidshem (%)
1996	45 627	12,5	2 461	2,3	10 773	4,2
1997	46 443	12,8	2 912	3,1	12 257	4,6
1998	44 809	13,3	2 844	3,5	13 669	4,5

¹⁾ uppgifterna för 1996-1997 avser daghem medan 1998 avser förskola

Föräldrakooperativ är den vanligaste formen av enskild barnomsorg. År 1998 fanns 24 632 barn inskrivna i föräldrakooperativa förskolor och fritidshem. Det motsvarar 42 procent av samtliga barn i verksamhet i enskild regi. Därnäst vanligast är bolagsdriven barnomsorg med 13 179 inskrivna barn och föreningsdriven med 7 856 barn.

Den enskilda barnomsorgen är mycket ojämnt utbyggd över landet. Den är vanligast i storstadsområdena och förortskommuner. Av landets 288 kommuner hade 75 kommuner inga enskilda förskolor alls 1998.

Gruppstorlekar

Barnomsorgen är en av de verksamheter som fått vidkännas störst besparingar i kommunerna under 90-talet. Ett av de vanligaste sätten att minska kostnaderna har varit att öka gruppstorlekarna. Att ta emot fler barn i redan existerande grupper har också varit ett sätt att snabbt kunnat tillgodose det ökande behovet av platser som de stora barnkullarna från 80-talets slut medförde.

De genomsnittliga gruppstorlekarna har ökat i samtliga barnomsorgsformer under 90-talet. Tendensen är likartad i hela landet även om det finns stora skillnader mellan och ibland även inom kommuner. Under de senaste åren har en särskilt stor ökning skett av den genomsnittliga gruppstorleken vid fritidshemmen. År 1998 var den genomsnittliga gruppstorleken 29,4 barn, året innan var siffran 26,2. 1990 var den genomsnittliga gruppstorleken 17,8 barn dvs. ökningen har varit nästan 50 procent.

Under 80-talet hade flertalet daghemsgrupper högst 15 barn. Under 90-talet ökade gruppstorlekarna kraftigt. Till exempel gick det i genomsnitt 13,8 barn per daghemsgrupp 1990 jämfört med 16,9 barn 1997, en ökning med 22 procent. År 1998 fanns det i genomsnitt 16,5 barn per grupp i förskolan, dvs. något färre än i daghemmen året innan. I hälften av förskolegrupperna fanns 18 barn eller fler.

Under de senaste åren har det genomsnittliga antalet barn per familjedaghem minskat. Mellan 1996 och 1998 minskade till exempel antalet familjedaghem med åtta eller fler barn med 38 procent och familjedaghem med ett till fyra barn med 12 procent. År 1998 hade 3 353 familjedaghem åtta eller fler barn och 2 873 familjedaghem ett till fyra barn.

Tabell 6. Antal grupper i daghem/förskola, gruppstorlek samt andel grupper med minst 18 barn 31 december 1996-1997 och 15 oktober 1998

År	Antal grupper i daghem/förskola ¹⁾	Gruppstorlek	Andel (%) grupper med minst 18 barn
1996	21 581	16,7	47,4
1997	21 496	16,9	53,0
1998	20 413	16,5	50,1

¹⁾ uppgifterna för 1996-1997 avser daghem medan 1998 avser förskola

Modersmålsstöd

År 1998 hade 37 067 barn i åldern 1-5 år som var inskrivna i förskola och familjedaghem ett annat modersmål än svenska. Av dessa fick 15 procent stöd i sitt modersmål. Det är en minskning sedan året innan då andelen var 17 procent. Jämfört med 1990 är minskningen mycket stor. Detta år fick 57 procent av barnen med annat modersmål än svenska stöd i sitt modersmål i förskolan.

Regionala skillnader

Barnomsorgen är ojämnt utbyggd över landet. De regionala skillnaderna är förhållandevis stora. Storstäder, förortskommuner och större städer, dvs. kommungrupper med hög kvinnlig förvärvsfrekvens, har högst andel barn i barnomsorgen, medan landsbygdskommuner har den lägsta.

Även fördelningen på olika verksamhetsformer skiljer sig åt mellan olika typer av kommuner. Familjedaghem är betydligt vanligare i landsbygds- och mindre övriga kommuner än i storstadsregionerna medan det omvända gäller för förskolor och fritidshem. Andelen barn i åldern 1-5 år i förskola 1998 var högst i storstäder och större städer och lägst i landsbygdskommuner. Andelen barn i åldern 6-12 år i fritidshem var högst i storstäder, större städer samt i förortskommuner. I landsbygdskommunerna var nästan tio procent av barnen i åldern 1-12 år inskrivna i familjedaghem jämfört med tre procent av barnen i storstäderna.

Tabell 7. Andel barn 1-5 år, 6-9 år respektive 1-12 år inskrivna i förskola, fritidshem och familjedaghem av det totala antalet barn i respektive åldersgrupp efter kommuntyp, den 15 oktober 1998

Kommuntyp	Andel barn 1-5 år (%) i förskola	Andel barn 6-12 år (%) i fritidshem	Andel barn 1-12 år (%) i familjedaghem
Storstäder	69,1	62,6	2,9
Förortskommuner	63,6	62,0	5,6
Större städer	65,8	62,0	4,8
Medelstora städer	57,5	51,7	6,6
Industrikommuner	55,1	48,2	6,7
Landsbygdskommuner	46,3	44,3	9,8
Glesbygdskommuner	55,1	41,5	7,1
Större övriga kommuner	54,7	49,9	7,0
Mindre övriga kommuner	49,2	45,9	8,9
Samtliga kommuner	61,2	56,0	5,8

Restriktioner för barn till arbetslösa

Barnomsorgen är i dag det närmaste fullt utbyggd för barn med förvärvsarbete eller studerande föräldrar. Det stora flertalet kommuner uppfyller sin skyldighet enligt skollagen att tillhandahålla plats i förskolor, fritidshem och familjedaghem utan oskäliga väntetider. I Skolverkets uppföljning våren 1998 kunde 275 kommuner, eller 95 procent, tillhandahålla platser till förskolebarn efter högst 3-4 månaders väntetid. För skolbarnen var andelen ännu högre - 98 procent.

Däremot ställs barn till arbetslösa i stor utsträckning utanför barnomsorgen. I Skolverkets uppföljning våren 1998 uppgav 40 procent av kommunerna att de hade regler som innebar att ett förskolebarn förr eller senare miste sin plats i daghemmet eller familjedaghemmet om en förälder blev arbetslös. I 42 procent av kommunerna fick det gå kvar med reducerad närvarotid. Närmare 60 procent av kommunerna hade regler som innebar att skolbarnen förr eller senare miste sin plats när en förälder blev arbetslös.

Uppföljningen visade också att en majoritet av kommunerna inte tar emot barn i barnomsorgen om en förälder redan är arbetslös. I 58 procent av kommunerna kunde inte förskolebarn med arbetslösa föräldrar få en plats medan 68 procent hade motsvarande regler för skolbarnen.

Även barn vars föräldrar är lediga för att ta hand om ett yngre syskon har begränsad tillgång till barnomsorg. I Skolverkets uppföljning 1998 lät endast 11 procent av kommunerna förskolebarnet behålla sin plats när föräldern tog föräldraledigt.

2.2 Resurser

Personal

Tabell 8. Anställda i daghem/ förskolor, fritidshem och familjedaghem 31 december 1995-1997 och 15 oktober 1998

År 1998 fanns närmare 104 000 anställda i förskolor och fritidshem och knappt 15 000 dagbarnvårdare. Sammantaget är det är en minskning jämfört med året innan med drygt fyra procent. En del av minskningen sammanhänger med införandet av skolformen förskoleklass som inneburit att sexåringarna, som tidigare gick i deltidsgupp, i stor utsträckning lämnat förskolan.

Könsfördelningen bland de anställda är mycket ojämn. Endast 5-6 procent i förskolor och fritidshem är män. Andelen har varit densamma under hela 80- och 90- talet. Högst andel män finns i fritidshemmen och bland föreståndarna/arbetsledarna med cirka 15 procent vardera.

År	Arbetsledare	Anställda ¹⁾				totalt
		i daghem/ förskola ²⁾	i fritidshem	i deltidsgupp	i flera verksamhetsformer ³⁾	
1995	7 684	71 223	18 000	4 183	6 937	108 027
1996	8 210	71 555	20 586	3 838	8 730	112 919
1997	7 724	67 138	18 181	4 131	12 674	109 848
1998	7 710	64 492	12 497	.	19 144	103 843

¹⁾ anställda i arbete med barn

²⁾ uppgifterna för 1995-1997 avser daghem medan 1998 avser förskola

³⁾ År 1998 ingår även förskoleklass

Antalet anställda omräknat till årsarbetare uppgick 1998 till 59 800 i förskolan och 19 000 i fritidshem. Det kan jämföras med året innan då det fanns 63 600 årsarbetare i daghem och 21 300 årsarbetare i fritidshem.

Personalen i barnomsorgen är i allmänhet välutbildad. I förskolor och fritidshem saknar endast enstaka procent av de anställda utbildning för arbete med barn. I både förskolor och fritidshem har andelen årsarbetare med pedagogisk högskoleutbildning stigit under 90-talet, bortsett från det senaste året. I förskolan uppgick andelen till 53 procent 1998 jämfört med 55 procent i daghem 1997. I fritidshemmen minskade andelen från 71 till 68 procent. Minskningen sammanhänger sannolikt med införande av förskoleklassen. I förskoleklassen har 85 procent av årsarbetarna en pedagogisk högskoleutbildning, vilket är betydligt högre än motsvarande andel i förskolor och fritidshem och även högre än i deltidsgupperna 1997.

Även bland dagbarnvårdarna har utbildningsnivån höjts under 90-talet. År 1998 hade 72 procent en utbildning för arbete med barn vilket kan jämföras med 41 procent 1990. Det vanligaste är att dagbarnvårdarna har någon form av dagbarnvårdarkurs (39 procent) eller barnskötarutbildning (28 procent).

Tabell 9. Anställda i förskola och fritidshem, omräknat till årsarbetare, fördelade efter utbildning 1998

Utbildning	Förskola		Fritidshem	
	antal	andel (%)	antal	andel (%)
Förskollärare	31 246	52,3	4 654	24,5
Fritidspedagog	434	0,7	7 835	41,2
Läroarbetsutbildning	254	0,4	163	0,9
Barnskötare	25 338	42,4	4 331	22,8
Annan utbildning för arbete med barn ¹⁾	669	1,2	940	4,9
Ingen barnvårdsutb.	1 140	1,9	776	4,1
Uppgift saknas	714	1,0	300	1,6
Summa	59 795	100	18 999	100

¹⁾ Fritidsledarutbildning samt annan barnvårdsutbildning

Personaltäthet

En av kommunernas besparingsstrategier har varit att minska personaltätheten. Antalet barn per helårsanställd (årsarbetare) har ökat under hela 90-talet. Vid förskolorna gick det 5,6 barn per årsarbetare år 1998, jämfört med 4,4 i daghemmen 1990, en ökning med 35 procent. Jämfört med 1997 har antalet dock varit i stort sett oförändrat.

I fritidshemmen fortsätter personaltätheten att minska. År 1998 gick det i genomsnitt 15,3 barn per årsarbetare jämfört med 12,4 barn året innan. Sedan 1990 har antalet nästan fördubblats (8,3 barn per årsarbetare 1990).

Kostnader och avgifter¹⁾

Den totala kostnaden för barnomsorg uppgick 1998 till 39,5 miljarder kronor. Det är nästan tre miljarder mindre än 1997, vilket ungefär motsvarar förskoleklassens kostnader som, till skillnad från tidigare verksamhet för sexåringar, inte räknas till barnomsorgen. Förskolan står för två tredjedelar av barnomsorgens kostnader (26,0 miljarder kr), fritidshemmen för en femtedel (7,9 miljarder kr) och familjedaghemmen för 13 procent (5,1 miljarder kr).

För första gången redovisas uppgifter om kostnader för öppen verksamhet. Kostnaden för öppen förskola var 328 miljoner kronor och för öppen fritidsverksamhet 122 miljoner kronor. Tillsammans står de öppna verksamheterna för en procent av kostnaderna för barnomsorg. Andelen är högre i storstadsområden (t ex i Stockholm och Göteborg, där andelen är två procent).

Avgiftsfinansieringen har ökat med en dryg procentenhet jämfört med föregående år och var 1998 16,6 procent. I början av 1990-talet finansierades tio procent av kostnaderna med föräldraavgifter.

Förskolan kostade 1998 sammanlagt 26,0 miljarder kronor, vilket är ungefär lika mycket som kostnaden för daghemmen året innan. Antalet barn minskade (-4%), vilket innebär att kostnaden räknat per inskrivet barn ökade (+5%). Den genomsnittliga kostnaden per barn i förskola var 74 300 kronor 1998.

Nästan nittio procent av de kommunala resurserna till förskolan används till verksamhet i kommunal regi (23,2 miljarder kr), vilket också är oförändrat jämfört med föregående år. Barnantalet har minskat jämfört med året innan och resurserna räknat per barn därmed ökat. Kostnaden per inskrivet barn i kommunal förskola var 76 500 kronor 1998, vilket är fem procent mer än 1997. Den tidigare besparingstrenden i förskolan ser alltså ut att ha brutits. Resurserna per barn har ökat sedan 1995. Ökningen bör dock ställas mot den kraftiga kostnadsminskning som inträffade under 1990-talets första hälft då kostnaden per timme minskade med en femtedel, enligt Socialstyrelsens beräkningar. Kostnadsnivån var 1998 fortfarande lägre än 1991 och 1992.

Kostnaderna per barn i förskola varierar kraftigt mellan kommunerna. Enligt de av kommunerna redovisade uppgifterna är kostnaden per inskrivet barn som lägst 28 500 kronor och som högst 154 000 kronor. Åtta av tio kommuner har kostnader i spannet 64 100 kronor till 91 500 kronor. Även när jämförelsen tar hänsyn till skillnader i barnens vistelsetid är skillnaderna stora. Åtta av tio kommuner har en kostnad per heltidsbarn mellan 84 400 kronor och 129 900 kronor, en skillnad på drygt 50 procent.

Kostnaden per heltidsbarn i kommunal förskola är som regel lägre ju större kommunen är befolkningsmässigt. Ett undantag är Stockholm som har en relativt hög kostnad (118 700 kr). När det gäller kommungrupper är kostnaden högst i gruppen mindre övriga kommuner följt av landsbygdskommuner. Lägst är kostnaden i förorter, följt av större städer. Variationen inom de olika kommungrupperna är dock betydande.

När det gäller förskolor i enskild regi finns nationellt endast uppgifter om de kommunala bidragen till denna verksamhet, inte uppgifter om de totala kostnaderna för den. De enskilda förskolorna kan utöver dessa kommunala bidrag finansiera sin verksamhet med föräldraavgifter och bidrag från andra. Arbetsinsatser från föräldrar är också vanliga i många enskilda förskolor.

Bidragen till enskilda anordnare uppgick 1998 till 2,7 miljarder kronor, vil-

¹⁾ Beräknings sättet av måtten kostnaden per barn samt avgiftsfinansieringsgrad har ändrats något jämfört med redovisningen i föregående års rapport. I de beskrivningar som här ges av utvecklingen över tid har hänsyn tagits till detta, dvs mått för tidigare år har räknats om.

ket är lika mycket som året innan. Bidraget räknat per barn ökade dock något (+1,5%) eftersom antalet barn minskade något och var 1998 59 800 kronor. Bidragen varierar betydligt mellan kommunerna. Högst bidrag fick förskolor i enskild regi i kommungrupperna storstäder, följt av förortskommuner.

Familjedaghemmens totala kostnad minskade med knappt tolv procent mellan 1997 och 1998. Antalet inskrivna barn minskade ännu mer (-14%), vilket innebär att kostnaden räknat per barn ökade med tre procent. Kostnaden per inskrivet barn var 57 600 kronor 1998. Räknat per heltidsbarn var kostnaden 86 500 kronor, vilket är 14 procent lägre än kostnaden per heltidsbarn i den kommunala förskolan. Variationen i kostnaden per heltidsbarn är inte lika stor mellan kommungrupperna för familjedaghemmen som för förskola och fritidshem.

Fritidshemmens totala kostnad har ökat med drygt 13 procent mellan 1997 och 1998. Barnantalet ökade nästan lika mycket, vilket innebär att kostnaden per inskrivet barn är ungefär oförändrad (+0,5%). Kostnaden per inskrivet barn var 1998 27 800 kronor. Storstäder har de högsta kostnaderna per inskrivet barn och större städer de lägsta. Kostnaden per heltidsbarn i kommunalt fritidshem var 65 600 kronor, vilket är lägre än motsvarande kostnad i förskola och familjedaghem, dvs med hänsyn tagen till skillnader i barnens vistelsetid.

De kommunala bidragen till enskilda fritidshem har ökat från 21 200 kronor till 22 700 kronor per inskrivet barn mellan 1997 och 1998, en ökning med knappt sju procent.

Tabell 10. Kommunernas kostnader för barnomsorgen 1996, 1997 och 1998 fördelade på verksamheter, anordnare och kostnads­slag (löpande priser)

Hela barnomsorgen och dess delverksamheter	Kostnad totalt ³⁾			därav Kommunal regi			Kommunala kostnader för omsorg i enskild regi ⁵⁾
	1996	1997	1998	Totalt	därav Lokaler	Personal	
Barnomsorg							
Totalt, mkr	42 934	42 276	39 461
Kostnad per inskrivet barn ¹⁾²⁾ , kr	.	.	53 900
<i>därav</i>							
Förskola							
Totalt, mkr	26 104	25 836	25 987	23 254	3 650	16 530	2 733
Kostnad per inskrivet barn ¹⁾ , kr	.	70 900 ⁴⁾	74 300	76 500	12 000	20 300	59 800 ⁵⁾
Familjedaghem							
Totalt, mkr	6 275	5 782	5 118
Kostnad per inskrivet barn ¹⁾ , kr	.	56 100 ⁴⁾	57 600
Fritidshem							
Totalt, mkr	6 471	6 965	7 905	7 604	1 072	5 496	301
Kostnad per inskrivet barn ¹⁾ , kr	.	27 700 ⁴⁾	27 800	28 000	3 900	20 300	22 700 ⁵⁾
Öppen förskola, mkr	.	.	328
Öppen fritidsverksamhet för 10-12 åringar, mkr	.	.	122

¹⁾ Medeltal av antalet inskrivna barn den 31 december 1996 och den 31 december 1997 respektive den 31 december 1997 och 15 oktober 1998.

²⁾ Denna beräkning omfattar inte kostnader och barn i öppen verksamhet.

³⁾ Totalkostnaden avser kostnader för verksamhet i kommunal regi och kommunala bidrag till anordnare i enskild regi.

⁴⁾ Uppgiften är inte densamma som i fjolårets rapport. Kostnaden har här dividerats med ett medeltal av antal barn i två mätningar (se fotnot 1), till skillnad från den förra uppgiften som grundades på barnantalet i en mätning.

⁵⁾ Observera att det är endast kommunens del av kostnaden som redovisas.

3

Förskoleklass

Den 1 januari 1998 ersattes kommunernas skyldighet att erbjuda alla sex-åringar avgiftsfri förskola (dvs. daghem eller deltidsgupp) under 525 timmar med en skyldighet att erbjuda avgiftsfri plats i förskoleklass under 525 timmar. Förskoleklass, som är en egen skolform, är således obligatorisk för kommunerna men frivillig för barnen. Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet (Lpo 94) är från och med 1 augusti 1998 anpassad att gälla även förskoleklassen. Utbildningen i förskoleklass ska ses som det första steget mot läroplanens mål.

Ett syfte med reformen är att förskolan, skolan och fritidshemmet ska knytas närmare varandra och att verksamheterna ska utvecklas i mötet mellan olika pedagogiska traditioner.

3.1 Organisation

Förskoleklass fanns hösten 1998 i 282 av landets kommuner. Totalt var 113 910 elever inskrivna i förskoleklass. 97 procent av dessa var sexåringar. Det innebär att drygt 91 procent av alla sexåringar var inskrivna i den nya skolformen. Två procent av eleverna i förskoleklass var fem år och knappt en procent sju år. Som en jämförelse kan nämnas att 84 254 barn var inskrivna i deltidsgrupp 1997. I de flesta kommuner är majoriteten av sexåringarna inskrivna i den nya skolformen. Förskoleklass saknas dock helt i några kommuner. Knappt sex procent av sexåringarna är inskrivna i grundskolan. I flertalet av de kommuner som uppger att förskoleklass inte förekommer är emellertid andelen sexåringar i årskurs 1 i grundskolan 50 procent eller mer.

Förskoleklass kan anordnas i kommunal eller enskild regi. Av alla elever i förskoleklass gick 2,6 procent av eleverna i verksamhet i enskild regi hösten 1998. Andelen elever hos enskild anordnare varierar mellan kommuner. Till exempel går över 15 procent av eleverna i enskild förskoleklass i flera förortskommuner medan många kommuner helt saknar förskoleklass i enskild regi.

Tabell 11. Antal elever i förskoleklass den 15 oktober 1998.

Läsår Huvudman	Antal kommuner med förskole- klass	Inskrivna i förskoleklass			
		Totalt Antal	5 år Antal	6 år Antal	7 år Antal
1998/99	282	113 910	2 189	110 823	898
<i>därav</i>					
Kommunal ¹⁾	282	110 906	2 092	107 946	868
Enskild ²⁾	83	3 004	97	2 877	30

¹⁾ 1013 av de inskrivna sexåringarna, inkl ev fem- och sjuåringar, var inskrivna i både kommunala förskoleklasser och enskilda förskolor/familjedaghem/fritidshem.

²⁾ 42 av de inskrivna sexåringarna, inkl ev fem- och sjuåringar, var inskrivna i både enskilda förskoleklasser och kommunala förskolor/familjedaghem/fritidshem.

Förskoleklassen är på många håll lokalmässigt integrerad med grundskola och ibland även med förskola eller fritidshem. Av eleverna i förskoleklass fanns åtta procent i förskolans lokaler, fem procent i fritidshemmets lokaler medan två procent fanns i lokaler som var fristående från annan verksamhet. Majoriteten, 85 procent av förskoleklasseleverna, hade sin verksamhet förlagd till skolans lokaler eller i nära anslutning till skolan. I drygt hälften av kommunerna var alla förskoleklasser förlagda till skolans lokaler. Av alla landets grundskolor hade 87 procent eller 4 353 skolor, elever i förskoleklass med gemensam rektor för förskoleklass och grundskola. Av de drygt 4 300 skolorna var 260 fristående, vilket motsvarar 79 procent av alla fristående skolor. Även på särskolor finns elever i förskoleklass. Motsvarande andel särskolor med elever i förskoleklass var 13 procent hösten 1998.

Tabell 12. Lokalmässig förläggning av elever i förskoleklass den 15 oktober 1998.

Läsår Lokalmässig förläggning	Inskrivna i förskoleklass	
	Antal	Andel (%)
1998/99	113 910	100
<i>därav (lokalmässigt)</i>		
förlagd till förskola, friliggande	8 952	8
förlagd till fritidshem, friliggande	5 217	5
förlagd till skolans lokaler eller i ansl.	97 372	85
fristående från annan verksamhet	2 369	2

Skolverket har under 1998 påbörjat ett treårigt projekt för att följa utvecklingen av integrationen mellan förskoleklass, grundskola och fritidshem. De första resultaten från projektet visar en stor variation i omfattning och typ av integration såväl mellan som inom kommuner. Av projektets första rapport framkommer att praktiskt taget alla kommuner har en gemensam nämnd- och förvaltningsorganisation för förskoleklass och grundskola. De flesta kommuner har också en gemensam ledningsorganisation, vilket vanligtvis innebär att förskoleklassen har gemensam rektor med grundskolans första år. På verk-

samhetsnivå varierar graden av samverkan mellan förskoleklass, skola och fritidshem mycket, både inom och mellan kommuner. Det finns exempel på verksamheter som planerar och genomför all sin verksamhet tillsammans men verksamheten i förskoleklass kan också vara helt skild från skola och fritidshem. Ett omfattande utvecklingsarbete, som har kommit olika långt i olika kommuner och verksamheter, pågår.

Modersmålsstöd

Av insamlingstekniska skäl kan inte sexåringar i förskoleklass och förskoleverksamhet med annat modersmål än svenska och med modersmålsstöd särredovisas läsåret 1998/99. Av alla sexåringar som var inskrivna i förskoleklass och förskoleverksamhet hösten 1998 hade 7 815 ett annat modersmål än svenska. Av dessa fick 2 778 sexåringar, eller cirka 36 procent, modersmålsstöd.

Tabell 13. Sexåringar med annat modersmål än svenska i förskoleverksamhet och förskoleklass den 15 oktober 1998.

Läsår Huvudman	Antal sexåringar med annat modersmål än svenska	Antal sexåringar med modersmåls- stöd	Andel (%) sexåringar med modersmåls- stöd
1998/99	7 815	2 778	35,6
<i>därav</i>			
Kommunal	7 468	2 671	35,8
Enskild	347	107	30,8

3.2 Resurser

Personal

Förskoleklassen är på många håll såväl personal- som lokalmässigt integrerad med grundskola men även med förskola och fritidshem (se även tabell 12 ovan). Denna integrering har ibland gjort det svårt för uppgiftslämnarna att exakt särredovisa fördelningen av personal.

Lsåret 1998/99 fanns totalt 8 444 årsarbetare i förskoleklass, dvs. anställda i arbete med barn omräknat till heltidstjänster. 3,4 procent av dessa arbetade i förskoleklass hos enskild anordnare. Av årsarbetarna hade 85,3 procent en pedagogisk högskoleutbildning, vilket kan jämföras med grundskolan och förskolan där cirka 88,3 respektive 53,4 procent av årsarbetarna hade en pedagogisk högskoleutbildning. Den övervägande delen av personalen i förskoleklass hade förskolläraryrket (73,7%). Därutöver hade 9,5 procent fritidspedagogutbildning, 2,1 procent lärarutbildning och 12,2 procent barnskötarutbildning. Personal med fritidsledarutbildning eller någon annan utbildning för arbete med barn utgjorde knappt en procent och 1,5 procent av årsarbetarna saknade helt någon barnavårdsutbildning.

Personaltätheten var knappt tretton elever per årsarbetare, eller cirka 7,8 årsarbetare per 100 elever. Detta kan jämföras med grundskolan där det fanns cirka 7,6 heltidstjänstgörande lärare per 100 elever. Personaltätheten var högre i enskild än i kommunal förskoleklass, 9,7 respektive 7,7 årsarbetare per 100 elever.

Tabell 14. Personal i förskoleklass omräknat till årsarbetare den 15 oktober 1998.

Verksamhet Läsår Huvudman	Antal års- arbetare Totalt	Antal årsarbetare per 100 elever		Andel årsarbetare med						
		Totalt	Med högskole utbildning	Förskol- läraryr- utbildning Andel (%)	Fritids- pedagog- utbildning Andel (%)	Läraryr- utbildning Andel (%)	Barnsköt.- utbildning Andel (%)	Fritidsle- darutbildn. Andel (%)	Annan barnav.utb Andel (%)	Ingen barnav utb Andel (%)
Förskoleklass										
1998/99	8 444	7,8	6,6	73,7	9,5	2,1	12,2	0,4	0,5	1,5
<i>därav</i>										
Kommunal	8 153	7,7	6,6	74,0	9,6	1,8	12,3	0,4	0,5	1,4
Enskild	291	9,7	7,9	64,8	6,2	10,6	12,1	1,0	2,3	3,1

Kostnader

Kostnaderna för förskoleklass 1998 baseras på de första uppgifter som samlats in om denna nya skolform. Många kommuner startade sin verksamhet hösten 1998 och har därför endast haft kostnader för halva kalenderåret 1998. Verksamheten i förskoleklass är ofta både lokal- och personalmässigt integrerad med grundskola, förskola eller fritidshem. Detta gör att uppgiftslämnarna ibland har tvingats göra skattningar och schablonmässiga fördelningar av kostnader för både personal och lokaler. Resultaten bör därför tolkas med försiktighet.

Den totala kostnaden för förskoleklass uppgick 1998 till närmare 3 miljarder kronor, vilket motsvarar 3,4 procent av skolväsendets totala kostnader. Kostnaden kan jämföras med de totala kostnaderna för barnomsorgen på 39,5 miljarder kronor eller grundskolans totala kostnader, 52,8 miljarder kronor 1998 (inkl. kostnader för skolskjuts). Vid en jämförelse bör noteras att kostnaden skulle varit högre om alla kommuner bedrivit verksamhet under hela 1998.

Den genomsnittliga kostnaden per elev i förskoleklass i kommunal regi var 26 600 kronor. Det är drygt hälften av vad en elev i grundskolan kostar och lite mer än en tredjedel av kostnaden per barn i förskola. Kommunen är skyldig att erbjuda förskoleklass under 525 timmar. Elever i grundskolan och barn i förskolan tillbringar alltså fler timmar i dessa verksamheter vilket naturligtvis förklarar en del av kostnadsskillnaden. Kostnaden per elev varierar kraftigt mellan kommuner och kommungrupper. Den största delen av kostnaden, 69 procent, utgjordes av kostnader för personal.

Av alla elever i förskoleklass gick 2,4 procent i verksamhet i enskild regi. Det kommunala bidraget till elever i enskild förskoleklass var 20 700 kr per elev, vilket är drygt 20 procent lägre än kostnaden per elev i kommunal förskoleklass. Det totala kommunala bidraget till verksamhet i enskild regi var 56,3 miljoner kronor. Detta motsvarar 1,9 procent av den totala kostnaden för förskoleklass.

Tabell 15. Kostnader för förskoleklass 1998, fördelade på anordnare och kostnadslag.

	Total kostnad ²⁾	därav		Kommunala kostnader för omsorg i enskild regi
		Kommunal regi	Personal	
		Total kostnad		
Förskoleklass				
Totalt, mkr	2 983 986	2 927 703	2 022 089	56 283
Andel (%)	100,0	98,1	69,3	1,9
Kostnad per inskrivet barn ¹⁾ , kr	26 600	26 600	18 500	20 700

¹⁾ Antal inskrivna elever den 15 oktober 1998. För de kommuner som inte bedrivit verksamhet under hela 1998 har elevantalet justerats till att avse den tidsperiod som verksamheten pågått.

²⁾ Totalkostnaden avser kostnader för verksamhet i kommunal regi och kommunala bidrag till anordnare i enskild regi.

4

Grundskolan

Enligt skollagen är alla i Sverige bosatta barn mellan 7 och 16 år skolpliktiga. Antalet elever följer i stort befolkningsutvecklingen men det finns också andra faktorer som påverkar elevantalet. År 1991 fick föräldrar rätt att begära att deras barn skulle få börja skolan vid sex års ålder. Från 1 juli 1997 är kommuner skyldiga att bereda sexåringar plats i grundskolan om vårdnadshavarna så önskar.

Det finns en allmän strävan att se barns lärande i ett längre tidsperspektiv – som en del i det livslånga lärandet. All pedagogisk verksamhet för barn och unga ska ses som en helhet och ett gemensamt synsätt för barn och unga ska utvecklas. Barnomsorgen, dvs. förskoleverksamheten och skolbarnsomsorgen, integreras därför på olika sätt med grundskolan. För att stimulera denna utveckling har riksdagen beslutat om vissa förändringar. Den 1 januari 1998 fördes lagregleringen om barnomsorg över från socialtjänstlagen till skollagen. Samtidigt infördes förskoleklass som en ny skolform för sexåringar (se föregående avsnitt). Skolverket övertog det nationella ansvaret för frågor om barnomsorg från Socialstyrelsen.

Integrationen mellan barnomsorg och skola kan underlättas om det finns en gemensam pedagogisk ledning. Enligt en av Skolverkets genomförda enkäter i mars 1998 hade 76 procent av rektorerna också ansvar för förskoleklass, 80 procent hade ansvar för fritidshem och 23 procent hade ansvar för förskola. En stor majoritet av landets grundskolerektorer har således ett ledningsansvar som omfattar fler verksamheter än grundskolan.

4.1 Organisation

Det totala antalet elever i grundskolan har minskat under hela 1980-talet och nådde läsåret 1991/92 sin lägsta nivå sedan läsåret 1965/66. Läsåret 1992/93 bröts denna trend och elevantalet började öka. Det senast gångna läsåret ökade antalet elever med 26 100. Läsåret 1998/99 fanns drygt 1 010 200 elever i grundskolan. Ökningen är relativt snabb. Antalet elever i grundskolan har ökat med 93 600 elever på fem år vilket motsvarar en ökning på 10,2 procent. De närmast kommande åren förväntas ökningen av elevantalet fortsätta.

Tabell 16. Antal elever i grundskolan den 15 oktober 1994-1998 fördelade efter huvudman.

	1994/95	1995/96	1996/97	1997/98	1998/99
Grundskolan totalt	916 661	938 869	958 972	984 171	1 010 227
<i>därav</i>					
Kommunala skolor	899 273	918 490	935 517	957 083	979 374
Sameskolor	115	132	145	155	171
Fristående skolor ¹⁾	17 273	20 247	23 310	26 933	30 682

¹⁾ Inkl riksinternatskolor

Grundskoleutbildning anordnas vid kommunala grundskolor, de statliga sameskolorna samt vid skolor med enskild huvudman, s.k. fristående skolor.

Antalet skolor var 4 992 hösten 1998, en ökning med 11 skolor sedan föregående läsår. De kommunala grundskolorna har minskat från 4 679 till 4 655 skolor. 97 procent av grundskolans elever går i kommunala grundskolor. De fristående grundskolorna har ökat i antal från 296 till 331 skolor. Läsåret 1997/98 gick 30 700 elever i fristående skolor, vilket motsvarar tre procent av grundskolans elever. För fem år sedan, läsåret 1993/94, gick 13 700 elever i fristående skolor. Sett i ett femårsperspektiv har således antalet elever ökat med 17 000 vilket motsvarar en ökning med drygt 124 procent.

Tabell 17. Antal kommuner, rektorsområden, skolor och elever i grundskolan den 15 oktober 1994-1998.

Läsår Huvudman	Antal skolkom- muner	Antal rektors- områden	Antal skolor	Antal elever per		Elever bosatta i annan kommun ¹⁾	
				Kommun	Skola	Antal	Andel (%)
1994/95	286	3 084	4 900	3 205	187	5 653	0,6
1995/96	288	3 234	4 934	3 260	190	6 314	0,7
1996/97	288	3 256	4 936	3 330	194	6 903	0,7
1997/98	288	3 300	4 981	3 417	198	7 150	0,7
1998/99	288	3340	4992	3508	202	.	.
<i>därav</i>							
Kommun	288	3 013	4 655	3 401	210	7766	0,8
Sameskola	6	1	6	29	29	.	.
Fristående	124	326	331	247	93	.	.

¹⁾ Avser enbart elever i kommunala grundskolor

Grundskoleutbildning anordnades hösten 1998 i landets samtliga 288 kommuner. Antalet elever varierade stort mellan kommunerna, från 300 till drygt 59 000. Av tabell 17 framgår att antalet rektorsområden ökat kraftigt den senaste femårsperioden.

Det genomsnittliga antalet elever per skola var 202. I kommunala skolor var genomsnittet 210 medan de fristående skolorna i genomsnitt hade 93 elever.

En tredjedel av de kommunala grundskolorna hade mindre än 100 elever medan drygt två tredjedelar av de fristående grundskolorna hade mindre än 100 elever. Det fanns 51 grundskolor som hade fler än 700 elever. En av dessa var en fristående skola.

Tabell 18. Antal elever i grundskolan 15 oktober 1994 - 1998 fördelade efter årskurs och huvudman.

Läsår Huvudman Kön	Antal elever										Samtliga
	Åk 1	Åk 2	Åk 3	Åk 4	Åk 5	Åk 6	Åk 7	Åk 8	Åk 9	Åk 1-9	
1994/95	112 497	107 299	105 037	99 950	96 655	97 292	98 188	100 657	99 086	916 661	
1995/96	120 008	109 918	108 029	105 177	100 438	97 227	97 825	98 642	101 276	938 540	
1996/97	124 099	117 094	110 032	107 711	105 494	100 623	97 146	98 006	98 767	958 972	
1997/98	128 779	120 338	117 007	109 489	107 765	105 504	100 232	97 284	97 773	984 171	
1998/99	126 014	126 617	120 156	116 397	109 782	107 947	105 338	100 536	97 440	1 010 227	
pojkar (%)	51,7	51,2	51,3	51,3	50,9	51,2	51,3	51,1	51,4	51,3	
flickor (%)	48,3	48,8	48,7	48,7	49,1	48,8	48,7	48,9	48,6	48,7	
<i>därav</i>											
Kommun	121 596	122 508	116 276	112 729	106 236	104 825	102 311	97 794	95 099	979 374	
pojkar (%)	51,7	51,2	51,4	51,4	50,9	51,3	51,4	51,2	51,5	51,3	
flickor (%)	48,3	48,8	48,6	48,6	49,1	48,7	48,6	48,8	48,5	48,7	
Sameskola	38	27	30	27	26	23	.	.	.	171	
pojkar (%)	50	44,4	50	51,9	61,5	69,6	.	.	.	53,8	
flickor (%)	50	55,6	50	48,1	38,5	30,4	.	.	.	46,2	
Fristående	4 380	4 082	3 850	3 641	3 520	3 099	3 027	2 742	2 341	30 682	
pojkar (%)	50,2	50,4	50,5	48,1	49,2	47,9	47	49,2	49,6	49,2	
flickor (%)	49,8	49,6	49,5	51,9	50,8	52,1	53	50,8	50,4	50,8	

I tabell 18 redovisas det totala antalet elever i grundskolan fördelade på årskurser, huvudmän och kön. Antalet elever varierar stort mellan olika åldersgrupper. Hösten 1998 fanns i åk 1 ungefär 126 000 elever medan årskurs 9 hade drygt 97 000 elever. Årskurs 1 var således ca 29 procent större än årskurs 9.

Tidigare skolstart

Som tidigare nämnts har sexåringar rätt att börja i grundskolan om föräldrarna så önskar. Hösten 1998 började drygt 126 000 elever i åk 1. Cirka 7 300 (5,8%) av dem var högst sex år gamla. Som det framgår av tabell 19 har andelen sexåringar minskat de senaste läsåren. I flertalet kommuner är endast någon enstaka procent av eleverna i årskurs 1 sex år. Det finns dock ett mindre antal kommuner där en mycket stor andel av eleverna i årskurs 1 är sex år gamla.

Av sexåringarna i åk 1 är fler flickor än pojkar, 3 995 flickor respektive 3 292 pojkar. En annan intressant iakttagelse är att de fristående skolorna har nästan fyra gånger högre andel sexåringar i åk 1 jämfört med de kommunala skolorna.

Tabell 19. Antal elever i årskurs 1 den 15 oktober 1994 - 1998 fördelade efter ålder.

Läsår Kön Huvudman	Antal elever i åk 1	<i>därav</i>			
		6 år eller yngre		7 år eller äldre	
		antal	andel	antal	andel
1994/95	112 497	7 582	6,7	104 915	93,3
1995/96	120 008	8 899	7,4	111 109	92,6
1996/97	124 099	10 066	8,1	114 059	91,9
1997/98	128 779	9 099	7,1	119 680	92,9
1998/99	126 014	7 287	5,8	118 727	94,2
<i>därav</i> Pojkar	65 113	3 292	5,1	61 821	94,9
Flickor	60 901	3 995	6,6	56 906	93,4
Kommun	121 596	6 444	5,3	115 152	94,7
Sameskola	38	13	34,2	25	65,8
Fristående	4 380	830	18,9	3 550	81,1

Fristående skolor

Enligt skollagens 9 kap. 1 § får skolplikt fullgöras i en fristående skola om skolan är godkänd för ändamålet. Ärenden om godkännande för vanlig skolplikt prövas av Statens skolverk.

Läsåret 1998/99 fick 30 682 grundskoleelever sin undervisning i skolor med enskild huvudman - en ökning med drygt 3 700 elever eller 14 procent jämfört med föregående läsår. Det innebär att ca 3 procent av alla grundskoleelever läsåret 1998/99 undervisades i fristående skolor. Hösten 1998 fanns 331 fristående skolor motsvarande grundskolenivån, vilket innebär en ökning med 35 skolor jämfört med läsåret 1997/98.

Liksom tidigare läsår finns flest fristående skolor inom gruppen med speciell pedagogik (exempelvis montessori och waldorf). Inom denna grupp fanns läsåret 1998/99 121 skolor med 10 283 elever. En annan stor grupp bland friskolorna är skolor med allmän inriktning - 105 skolor med totalt 9 166 elever. Antalet friskolor med allmän inriktning ökade snabbare än skolor med speciell pedagogisk profil under föregående år. Den tredje största kategorin är skolor med konfessionell inriktning med 56 skolor som tillsammans har 4 882 elever. Fyra av fem elever i fristående skolor på grundskolenivå undervisas i skolor med någon av dessa tre inriktningar.

Tabell 20. Antal skolkommuner, skolor samt elever efter olika inriktning i fristående skolor i grundskolan den 15 oktober 1994 -1998.

Fristående skolor Läsår Inriktning	Antal skol- kommuner	Antal skolor	Antal elever
1994/95	98	217	17 273
1995/96	100	238	20 247
1996/97	109	266	23 310
1997/98	118	296	26 933
1998/99	124	331	30 682
<i>därav inriktning</i>			
Allmän	64	105	9 166
Speciell pedagogik	66	121	10 283
Konfessionell	34	56	4 882
Språklig/etnisk	10	19	2 644
Speciell ämnesprofil	11	13	2 073
Internationella skolor	3	6	1 402
Riksinternatskolor	3	3	150
Övriga	9	8	82

Koncentrationen, av antalet fristående skolor och antalet elever i fristående skolor, till de tre storstads länen har förstärkts. Höstterminen 1998 fanns 65 procent av de fristående skolorna, och 73 procent av eleverna i fristående skolor i Stockholms län, Västra Götalands län samt Skåne län. Fristående skolor fanns dock etablerade i samtliga län i landet, samt i 124 av landets 288 kommuner. Högsta andelen grundskoleelever i fristående skolor har Lidingö kommun (14,6 %).

De flesta fristående skolor är små. Nästan hälften av de fristående skolorna hade höstterminen 1998 färre än 50 elever och endast 16 fristående skolor hade fler än 300 elever. I medeltal hade de fristående skolorna höstterminen 1998 93 elever per skola, vilket är en ökning från föregående år med två elever per skola. Motsvarande siffra för de kommunala grundskolorna var 210 elever per skola, en ökning från föregående år med fem elever per skola.

Antalet elever i fristående skolor är väsentligt högre i grundskolans första årskurser än i de högre årskurserna. Höstterminen 1998 gick nästan dubbelt så många elever i fristående skolor i årskurs 1 jämfört med årskurs 9.

Andelen flickor i fristående skolor är något större än andelen pojkar (50,8% respektive 49,2%), medan det omvända förhållandet gäller för grundskolan som helhet (48,7% respektive 51,3%). Flickornas överrepresentation i de fristående skolorna gäller dock inte i de lägsta årskurserna.

Undervisning i engelska

Den nya läroplanen gav fr o m läsåret 1995/96 skolhuvudmännen möjlighet att avgöra i vilken årskurs undervisningen i engelska ska starta. Hötsterminen 1998 började drygt 32 procent av eleverna i grundskolans årskurs 1 att studera engelska. Andelen elever i fristående skolor som får undervisning i engelska i årskurs 1 är dock betydligt högre (49%). I årskurs 3 är var tredje och i årskurs 4 är var femte elev nybörjare i engelska.

Knappt en fjärdedel av landets kommuner (68 kommuner) redovisar samtliga elever i årskurs 1 som nybörjare i engelska. Detta är en minskning jämfört med föregående läsår (97/98) då 77 kommuner redovisade samtliga elever i årskurs 1 som nybörjare i engelska. Om man jämför kommuner i olika kommunkategorier finner man att förortskommuner redovisar den högsta andelen elever i årskurs 1 som är nybörjare i engelska med i genomsnitt 41 procent.

Språkval

Enligt grundskoleförordningen 2 kap. 7 och 8 §§ är varje kommun skyldig att som språkval erbjuda minst två av språken franska, spanska och tyska (B-språk). En kommun är skyldig att anordna undervisning i ett B-språk om antalet elever som önskar språket uppgår till minst fem och om eleverna kan bedömas ha möjlighet att fortsätta studierna i språket i gymnasieskolan. Även andra B-språk får erbjudas eleverna. Som språkval för en elev ska i stället för B-språk erbjudas undervisning i modersmål, svenska som andraspråk, svenska, engelska eller teckenspråk om eleven eller elevens vårdnadshavare önskar det. En kommun är skyldig att anordna undervisning i ett sådant språk om minst fem elever väljer språket.

Andelen elever med B-språk eller alternativ till B-språk i årskurs 6 fortsätter att öka. Läsåret 1998/99 var denna andel 80 procent, en ökning från föregående läsår med ungefär 2 procentenheter.

I årskurs 7, 8 och 9 studerar nästan 99 procent av eleverna B-språk eller alternativ till B-språk. Liksom föregående läsår är B-språk vanligare bland flickor, medan alternativ till B-språk är vanligare bland pojkar. Högst andel elever med B-språk finns i årskurs 7 där fyra av fem elever läser B-språk. I årskurs 9 läser tre av fem elever B-språk. Bland B-språken dominerar tyskan fortfarande. Att notera är dock en fortsatt ökning i årskurs 6 för spanska. Andelen som väljer att läsa spanska i årskurs 6 har ökat från 6 procent läsåret 96/97 till drygt 10 procent två år senare.

Andelen elever med alternativ till B-språk ökar i högre årskurs. I årskurs 7 väljer knappt 20 procent av eleverna att läsa alternativ till B-språk och i årskurs 9 drygt 35 procent. Pojkar och flickor gör olika val. 43 procent av pojkarna i årskurs 9 väljer alternativ till B-språk medan motsvarande andel för flickorna är 27 procent.

Tabell 21. Elever i årskurs 6, 7, 8 och 9 fördelade efter språkval 15 oktober 1998.

Typ av språkval	Årskurs 6			Årskurs 7			Årskurs 8			Årskurs 9		
	Andel elever (%) av			Andel elever (%) av			Andel elever (%) av			Andel elever (%) av		
	Samtliga	Pojkar	Flickor	Samtliga	Pojkar	Flickor	Samtliga	Pojkar	Flickor	Samtliga	Pojkar	Flickor
B-språk	69,4	67,1	71,9	79,0	73,8	84,6	71,3	64,4	78,4	63,1	55,1	71,7
Tyska	32,9	35,4	30,3	43,4	45,5	41,3	42,2	42,8	41,5	39,2	38,5	40,0
Franska	20,7	16,8	24,9	24,2	18,1	30,5	21,3	14,8	28,0	18,9	12,3	25,9
Spanska	10,7	9,9	11,5	11,2	9,9	12,5	7,5	6,4	8,6	4,7	4,0	8,9
Övriga B-språk	5,1	5,0	5,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3
Alt. till B-språk	10,9	12,8	8,9	19,4	24,6	14,1	27,3	34,0	20,3	35,3	43,1	27,1
Modersmål	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2
Sv 2	0,3	0,3	0,3	0,5	0,6	0,4	0,7	0,8	0,6	0,7	0,9	0,6
Svenska	0,9	1,1	0,7	1,6	2,2	1,1	2,9	3,7	2,0	4,5	5,9	3,0
Engelska	5,3	6,2	4,3	8,1	10,1	6,1	10,9	13,0	8,6	13,9	16,4	11,3
Teckenspråk	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,2
Svenska/Engelska	3,5	4,2	2,7	8,6	11,0	6,0	12,2	15,6	8,5	15,1	18,8	11,2
Annan kombination	0,8	0,8	0,7	0,3	0,4	0,3	0,5	0,6	0,3	0,7	0,9	0,5
Summa språkval	80,3	79,9	80,7	98,5	98,4	98,6	98,6	98,4	98,7	98,4	98,2	98,7
Antal elever	107 947	55 308	52 639	105 338	53 998	51 340	100 536	51 423	49 113	97 440	50 109	47 331

Bland alternativen till B-språk valde flest elever kombinationen svenska/engelska, engelska eller svenska. I årskurs 9 läser 19 procent av pojkarna kombinationen svenska/engelska som alternativ till B-språk och 16 procent engelska, medan motsvarande siffror för flickor är 11 procent i båda alternativen.

Undervisning i modersmål och svenska som andraspråk

Höstterminen 1998 rapporterades 119 352 grundskoleelever vara berättigade till modersmålsundervisning, vilket motsvarar ca 12 procent av samtliga elever, ungefär samma andel som de närmast föregående åren. Av de berättigade eleverna läsåret 1998/99 deltog liksom de närmast föregående läsåren drygt hälften i modersmålsundervisning.

De befolkningsmässigt större kommunerna hade betydligt större andel elever som var berättigade till modersmålsundervisning än de minsta kommunerna. I de tre storstadskommunerna Stockholm, Göteborg och Malmö var i genomsnitt drygt 29 procent av eleverna i grundskolan läsåret 1998/99 berättigade till modersmålsundervisning, medan motsvarande siffra för landsbygdskommunerna var 3,1 procent. I de kommuner som har en stor andel grundskoleelever som är berättigade till modersmålsundervisning, deltar också en större andel i undervisningen. Samma förhållande gäller även för undervisning i svenska som andraspråk. I fristående skolor var andelen grundskoleelever berättigade till modersmålsundervisning större (19,5%). I de fristående skolorna deltar också en större andel av de berättigade eleverna i modersmålsundervisningen.

För hela grundskolan undervisas ungefär 60 procent av deltagarna i modersmålsundervisning utanför timplanebunden tid. Det är ungefär samma andel undervisning utanför timplanebunden tid som föregående läsår.

Andelen elever som deltar i undervisning i svenska som andra språk är något mindre än föregående år, 5,8 procent jämfört med 6,1.

Tabell 22. Modersmål och svenska som andraspråk (Sv2) i grundskolan 15 oktober 1996 - 1998.

Läsår Huvudman	Antal elever berättigade till modersmålsundervisning	Andel (%) berättigade av samtliga elever	Deltagare i modersmålsundervisning				Deltagare i Sv2		
			Antal	Andel (%) av samtliga elever	Andel (%) av berättigade elever	Andel (%) utanför timplanebunden tid	Antal	Andel (%) av samtliga elever	Andel (%) av berättigade elever
1996/97	111 351	11,6	60 745	6,3	54,6	55,2	58 533	6,1	52,6
1997/98	115 846	11,8	62 100	6,3	53,6	59,7	59 930	6,1	51,7
1998/99	119 352	11,8	62 671	6,2	52,5	59,6	58 210	5,8	48,8
<i>därav</i>									
Kommun	113 191	11,6	58 907	6,0	52,0	60,6	55 644	5,7	49,2
Sameskola	171	100,0	171	100,0	100,0	0,0	0	0,0	0,0
Fristående	5 990	19,5	3 593	11,7	60,0	46,1	2 566	8,4	42,8

Fördelningen av antal elever på olika modersmål har inte förändrats nämnvärt sedan föregående läsår. Fortfarande är deltagandet i modersmålsundervisning lägre för de mindre modersmålen än för de tio största, undantaget finska. Högst deltagande i modersmålsundervisning har elever med albanska, arabiska och persiska som modersmål. Drygt 60 procent av eleverna med dessa modersmål deltar i modersmålsundervisningen.

Variationen i deltagande är ännu större när det gäller svenska som andra språk. Högst deltagande i undervisning i svenska som andra språk har elever med modersmålen kurdiska (67%), albanska (67%) och turkiska (66%), medan elever med modersmålen engelska (25%), finska (27%) och polska (27%) har minst andel deltagande elever.

Tabell 23. De tio största modersmålen i grundskolan 15 oktober 1998.

Modersmål	Antal elever berättigade till modersmålsundervisning	Andel (%) berättigade av samtliga elever	Deltagare i modersmålsundervisning				Deltagare i Sv2		
			Antal	Andel (%) av samtliga elever	Andel (%) av berättigade elever	Andel (%) utanför timplanebunden tid	Antal	Andel (%) av samtliga elever	Andel (%) av berättigade elever
10 största modersmålen									
Albanska	6 469	0,6	4 189	0,4	64,8	65,5	4 328	0,4	66,9
Arabiska	15 628	1,5	10 031	1,0	64,2	59,5	9 832	1,0	62,9
Bosniska/Kroatiska/Serbiska	13 824	1,4	6 935	0,7	50,2	67,1	7 625	0,8	55,2
Engelska	4 984	0,5	2 525	0,2	50,7	55,6	1 270	0,1	25,5
Finska	14 362	1,4	6 101	0,6	42,5	33,3	3 955	0,4	27,5
Kurdiska	3 904	0,4	2 189	0,2	56,1	55,9	2 627	0,3	67,3
Persiska	7 175	0,7	4 543	0,4	63,3	69,8	3 197	0,3	44,6
Polska	4 530	0,4	2 347	0,2	51,8	65,7	1 218	0,1	26,9
Spanska	9 769	1,0	5 385	0,5	55,1	61,3	4 146	0,4	42,4
Turkiska	4 984	0,5	2 652	0,3	53,2	62,6	3 280	0,3	65,8
Övriga språk (110 st)	33 420	3,3	15 730	1,6	47,1	61,1	16 557	1,6	49,5
Ospecificerade språk	303	0,0	44	0,0	14,5	50,0	175	0,0	57,8
Summa	119 352	11,8	62 671	6,2	52,5	59,6	58 210	5,8	48,8

Elever med funktionshinder

Uppgifter om elever med funktionshinder har samlats in i samarbete med Statens institut för handikappfrågor i skolan (SIH). För elever med synskada eller rörelsehinder har uppgifterna lämnats av SIH's konsulenter medan landstingens hörselvårdskonsulenter svarat för uppgifterna beträffande elever med hörselskador.

Den elevgrupp som uppgifterna skall avse är "elever som på grund av sitt funktionshinder behöver särskilt stöd i skolsituationen". Självfallet är det svårt att exakt definiera och avgränsa denna grupp. Genom att gruppen av uppgiftslämnare är relativt liten och professionell på området bör dock bedömningarna vara relativt enhetliga. Definitionsproblemen gör dock att t ex bara grova jämförelser mellan åren är möjliga. Det gäller särskilt för gruppen döva och hörselskadade elever, där ett särskilt problem i uppgiftsinsamlingen är att alla landsting inte längre har en särskild pedagogisk hörselvård.

Antalet elever med synnedsättningar, rörelsehinder och hörselnedsättningar var ungefär detsamma 1998/99 som 1997/98. De uppgifter som redovisas i tabell 24 måste som tidigare sagts tolkas med försiktighet. Tabellen ger dock en god bild av hur många elever med funktionshinder som finns i grundskolan.

I tabellen visas också andelen elever med olika funktionshinder som hade ytterligare funktionshinder. Ungefär 20 procent av eleverna med synnedsättning hade också hörselnedsättning eller rörelsehinder.

Ungefär 13 procent av eleverna gick i särskild undervisningsgrupp under en stor del av skoltiden. Bland elever med synnedsättningar har andelen ökat sedan 1997/98, bland elever med hörselnedsättningar minskat, medan andelen är oförändrad för elever med rörelsehinder. Undervisningsgrupper och gruppindelningar är numera i stor utsträckning flexibla och varierar över tid och mellan olika typer av undervisning. De elever som angetts gå i särskild undervisningsgrupp kan därför också finnas i andra undervisningsgrupperingar, men huvudsakligen gick de hösten 1998 i en särskild undervisningsgrupp.

Uppgifter om vilka särskilda resurser som avsatts till elever med funktionshinder har inte varit möjliga att samla in. Resurser används på ett allt mer flexibelt sätt och det har därför varit omöjligt för konsulenter att ange vilka resurser som avsatts speciellt för en särskild elev.

Tabell 24. Elever i grundskolan med funktionshinder läsåret 1998/99.

Funktionshinder	Antal elever	Andel flickor (%)	Andel med tilläggs-handikapp (%)	Andel i särskild undervisnings-grupp (%)	Andel med annat modersmål än svenska (%)
Gravt synskadad	125	53	18	12	11
Uttalat synsvag	135	47	20	15	12
Synsvag	725	42	21	10	8
Dövblind (syn- och hörselskadad)	13	69	8	23	8
Döv	44	45	2	68	5
Hörselskadad, ordinerad hörapparat	1 700	48	2	19	7
Dubbelsidigt hörselskadad, ej ordinerad hörapparat	1 100	47	0	1	5
Rörelsehindrad pga hjärnskada	1 587	40	14	18	5
Övriga rörelsehindrade	1 042	45	6	8	8
Totalt ¹⁾	ca 6 300	45	8	13	7

¹⁾ Ungefär 200 elever är dubbelrapporterade ovan men ej i totalsumman (elever med flera funktionshinder)

4.2 Resurser

Lärare

Antalet tjänstgörande lärare (exkl. korttidsanställda) i grundskolan var enligt mätningen i oktober 1998 drygt 84 900 personer. Det innebär en ökning med 2 800 lärare sedan föregående år. Den genomsnittliga tjänstgöringsgraden var 89,9 procent, d.v.s. varje lärare arbetade i genomsnitt 89,9 procent av en heltidstjänst.

Uttryckt i heltidstjänster var antalet lärare knappt 76 400, cirka 2 100 fler än hösten innan.

Nästan tolv procent av årsarbetskraften bestod av lärare som saknade pedagogisk utbildning. Det är tre procentenheter mer än föregående år. Manliga lärare saknar pedagogisk utbildning i större utsträckning än kvinnliga och skillnaden har ökat. Andelen lärare (heltidstjänster) i fristående skolor som saknade pedagogisk utbildning sjönk med en halv procentenhet men fortfarande saknar mer än var tredje lärare i dessa skolor pedagogisk högskoleutbildning. Mellan kommunerna varierade andelen av årsarbetskraften som saknade pedagogisk utbildning från nära en till 34 procent. Tio procent av kommunerna hade värden över 19 procent.

Ökningen av antalet lärare motsvarade inte ökningen av antalet elever. Hösten 1998 fanns det 7,6 lärare (omräknat till heltidstjänster) per 100 elever. Året innan var motsvarande tal 7,5. Den minskning av lärartätheten som skett under en följd av år har alltså inte fortsatt. Att lärartätheten fortfarande är låg jämfört med 1996 och tidigare behöver inte betyda att antalet vuxna i skolan blivit färre. Förskoleklass, grundskola och fritidshem integreras i allt större utsträckning. Det innebär att fler personalkategorier kommer in i skolan, främst förskollärare och fritidspedagoger. Nuvarande system för statistikinsamling medger inte att uppgifter om dessa personalkategoriernas arbete i skolan kan redovisas. I samband med en förändring av insamlingsarbetet hösten 1999 kommer uppgifter om all personal som arbetar med barn i skolan att ingå i den framtida redovisningen.

Av tabell 25 framgår att lärartätheten är högre i fristående skolor än i skolor med kommunal huvudman. Bland kommunerna varierade lärartätheten från 6,4 till 11,0 lärare per 100 elever. Lärartätheten är generellt sett störst i glesbygdskommuner.

**Tabell 25. Lärare i grundskolan
vecka 42 1996, 1997 samt 1998.**

Läsår Pedagogisk utbildning Huvudman	Antal tjänstgörande lärare			Genom- snittlig tjänstgör- ingsgrad i procent	Antal lärare omräknat till heltidstjänster ¹⁾		Antal lärare (heltidstj.) per 100 elever ¹⁾	
	Totalt	därav Män	Kvinnor		Totalt	därav m. tillsvid.- anställning	Totalt	Exkl. lärare i hemspråk och Sv2
1996/97 Samtliga lärare	81 797	22 221	59 576	90,1	73 666	65 024	7,7	7,3
därav								
Antal med ped.utbildning	74 461	19 421	55 040	91,9	68 393	63 026	.	.
Andel (%) med ped. utbildning	91,0	87,4	92,4	.	92,8	96,9	.	.
1997/98 Samtliga lärare	82 176	21 823	60 353	90,4	74 257	64 146	7,5	7,2
därav								
Antal med ped.utbildning	73 788	18 260	55 168	92,1	67 986	61 807	.	.
Andel (%) med ped. utbildning	89,8	85,3	91,4	.	91,6	96,4	.	.
1998/99 Samtliga lärare	84 938	22 394	62 544	89,9	76 359	64 101	7,6	7,3
därav								
Antal med ped.utbildning	73 606	18 148	55 458	91,6	67 433	61 102	.	.
Andel (%) med ped. utbildning	86,7	81,0	88,7	.	88,3	95,3	.	.
Per huvudman 1998/99								
Kommun (samtliga lärare)	81 757	21 558	60 199	90,4	73 933	62 177	7,5	7,2
Andel (%) med ped. utbildning	87,7	82,3	89,7	.	89,1	96,1	.	.
Sameskola (samtliga lärare)	38	6	32	69,0	26	16	15,3	10,8
Andel (%) med ped. utbildning	71,1	50,0	75,0	.	68,8	100,0	.	.
Fristående (samtliga lärare)	3 286	895	2 391	73,0	2 400	1 908	7,8	7,7
Andel (%) med ped. utbildning	60,3	50,7	63,9	.	63,8	68,5	.	.

¹⁾ Sättet för omräkning till heltidstjänster har förändrats fr.o.m. läsåret 1995/96. Tidigare baserades omräkningen på uppgifter om lärarnas fastställda undervisningstid. Fr.o.m. läsåret 1995/96 baseras omräkningen på de uppgifter som för varje lärare lämnats om omfattningen av lärarens tjänst. Förändringen, som är betingad av det nya läraravtalet, gör att uppgifterna för läsåret 1995/96 och senare läsår inte är helt jämförbara med de uppgifter som finns publicerade om tidigare läsår.

Antalet lärare (årsarbetare) i grundskolan fördelat på olika typer av undervisning visar att antalet lärare i modersmålsundervisning har ökat något de senaste tre åren. Antalet elever berättigade till modersmålsundervisning har också ökat liksom antalet deltagande elever, dock inte lika mycket. Antalet lärare i svenska som andraspråk har däremot minskat under samma tid. Antalet deltagare har också minskat men inte i samma utsträckning som antalet lärare. I övrig undervisning dvs. all övrig undervisning inkl. specialundervisning, ökade antalet lärare med fyra procent. Detta kan jämföras med antalet elever under perioden som ökade med fem procent.

Kostnader

Kostnaden för samtliga skolor på grundskolenivå (kommunala grundskolor, sameskolan och fristående skolor) 1998 var 52,8 miljarder kronor, inklusive hemkommunens kostnad för skolskjuts. Jämfört med föregående år innebär detta en ökning med 1,8 miljarder kronor (fasta priser). Av den totala kostnaden utgjordes 97 procent av kostnader för kommunala grundskolor och knappt tre procent avsåg kostnader för fristående skolor.

Kostnaden för den kommunala grundskolan 1998 var 51,3 miljarder kronor, inklusive hemkommunens kostnad för skolskjuts. Räknat per elev motsvarar detta 52 900 kronor, vilket är en liten ökning jämfört med 1997 (+1% i fasta priser).

Vid en jämförelse längre tillbaka i tiden, mellan åren 1991 och 1998, har kostnaden per elev minskat med nästan nio procent eller 4 900 kronor per elev (fasta priser dvs. kostnaden omräknat med hjälp av KPI, konsumentprisindex). Detta beror framför allt på kraftiga besparingar i undervisningen. Denna kostnad har minskat med 16 procent eller 4 800 kronor per elev mellan dessa år. Det beror i sin tur framförallt på att lärartätheten i grundskolan har minskat. 1998 var antalet lärare per 100 elever i den kommunala grundskolan 7,5 vilket kan jämföras med 9,1 1991. Undervisningskostnaden har dock ökat mellan 1997 och 1998. Det beror sannolikt till stor del på en högre lönenivå i

sektorn till följd av det nya läraravtalet. Lärartätheten var i stort sett oförändrad mellan 1997 och 1998.

Elevvården är det kostnadslag som ökat mest, procentuellt sett, jämfört med 1997, en ökning med 16 procent eller 175 kronor per elev. Kostnaden för läromedel, utrustning och skolbibliotek har också ökat, en ökning med ca 13 procent eller 370 kronor per elev. En del av förklaringen till den ökade kostnaden ligger i den satsning som KK-stiftelsen (Stiftelsen för kunskaps- och kompetensutveckling) genomfört för att utveckla skolans IT-användning.

Även kostnaderna för skolmältider uppvisar en liten ökning sedan föregående år.

1998 var lokalkostnaden 9 900 kronor per elev för den kommunala grundskolan. Definitionen av lokalkostnader har ändrats. Enligt den definition som nu används, är det möjligt att uppskatta förändringen mellan 1997 och 1998. Uppskattningsvis har lokalkostnaderna per elev ökat med knappt en procent mellan 1997 och 1998. Jämfört med 1991 har då kostnaden per elev uppskattningsvis ökat med cirka tre procent.

Kostnaden per elev varierade mellan de kommunala skolhuvudmännen från 36 800 kronor till 71 800 kronor. För 80 procent av kommunerna varierar kostnaden per elev mellan 44 300 kronor och 58 200 kronor.

Kostnaden för fristående skolor på grundskolenivå 1998 var 1 464 miljoner kronor (inkl. nya skolor som inte haft verksamhet under hela 1998). Kostnaden per elev, för de skolor som haft verksamhet under hela året, var 51 600 kronor, vilket är en ökning med åtta procent jämfört med 1997. Kostnaden per elev är nu för första gången något högre i de fristående skolorna än i de kommunala. 1998 var skillnaden cirka 300 kronor per elev (när skolskjutskostnaden räknats bort), vilket motsvarar knappt en procent. De fristående skolorna har i genomsnitt något högre kostnader för undervisning, skolmältider och läromedel än de kommunala skolorna men däremot en lägre kostnad för elevvård.

Sameskolans kostnader uppgick 1998 till drygt 27 miljoner kronor. Räknat per elev (inkl elever i integrerad undervisning) motsvarar detta 88 600 kronor.

Tabell 26. Kostnader för grundskolan 1996, 1997 och 1998, fördelade på huvudman och kostnadslag (löpande priser).

	Samtliga huvudmän ¹⁾			Kommunal huvudman ²⁾			Fristående skolor ³⁾		
	Kostnad totalt mkr	Andel (%)	Kostnad per elev ⁴⁾ kr	Kostnad totalt mkr	Andel (%)	Kostnad per elev ⁴⁾ kr	Kostnad totalt mkr	Andel (%)	Kostnad per elev ⁴⁾ kr
1996 Totalt	49 020	100	51 600	48 012	100	51 700	987	100	46 600
1997 Totalt	50 935	100	52 400	49 728	100	52 400	1 176	100	47 700
1998 Totalt	52 786	100	52 900	51 292	100	52 900	1 464	100	51 600
därav Undervisning	25 024	47	25 100	24 308	47	25 100	708	51	26 100
Lokaler ⁵⁾	9 932	19	10 000	9 639	19	9 900	288	21	10 600
Skolmältider	3 207	6	3 200	3 092	6	3 200	112	8	4 100
Läromedel, utrustn, bibl	2 771	5	2 700	2 675	5	2 700	95	7	3 500
Skolskjuts	1 501	3	1 510	1 501	3	1 510	.	.	.
Elevvård	1 095	2	1 100	1 076	2	1 100	19	1	690
Övrigt	9 191	17	9 200	9 005	18	9 300	177	13	6 500

¹⁾ Kostnad för sameskolan inkl. kostnad för elevhem och skolskjuts ingår i samtliga huvudmän. I kostnad totalt ingår även kostnader för fristående skolor som inte har haft verksamhet under hela året. Kostnaderna avser samt en skattad kostnad för de skolor som inte lämnat uppgifter.

²⁾ Skolkommunernas kostnad för utbildning + hemkommunernas kostnad för skolskjuts.

³⁾ Kostnad per elev gäller fristående skolor som haft verksamhet under hela året. Kostnaderna avser. I kostnad totalt ingår även kostnader för skolor som inte haft verksamhet under hela året, skolor som lagt ner sin verksamhet under det aktuella året samt en skattad kostnad för skolor som inte lämnat uppgifter.

⁴⁾ Medeltal av antalet elever de två läsår som kalenderåret omfattar.

⁵⁾ Definitionen av kommunernas lokalkostnad har förändrats i årets insamling, vilket försvårar jämförelser.

4.3 Resultat

De elever som gick ut årskurs 9 våren 1998 var de första eleverna som fick slutbetyg enligt det nya mål- och kunskapsrelaterade betygssystemet. Slutbetyg sätts utifrån de mål som eleverna enligt kursplanerna ska ha uppnått i ämnena i slutet av det nionde skolåret och med hjälp av de betygskriterier som har fastställts. Grundskolans nya läroplan, kursplaner och betygssystem gör att resultaten, i motsats till tidigare, nu blir synliga i förhållande till målen.

Inför urvalet till gymnasieskolan beräknas elevernas meritvärde. Meritvärdet utgörs av summan av betygsvärdena för elevens 16 bästa betyg. Betygsvärdet för godkänd är 10, väl godkänd 15 samt mycket väl godkänd 20. Det högsta möjliga meritvärdet för de 16 bästa betygen i ett slutbetyg blir således 320. Meritvärdet går inte att jämföra med de tidigare relativa medelbetygen.

Det genomsnittliga meritvärdet för de 97 258 elever som våren 1998 gick ut årskurs 9 i grundskolan var 201,2. Gruppen elever med utländsk bakgrund har ett lägre meritvärde, 184,1. Denna elevgrupp är dock mycket heterogen. En elev med utländsk bakgrund kan antingen vara född i Sverige av två utländska föräldrar eller ha invandrat före eller under sin skoltid.

Elever i fristående grundskolor, som fått betyg enligt det mål- och kunskapsrelaterade betygssystemet, har ett högre genomsnittligt meritvärde (224,2) än eleverna i de kommunala skolorna (200,8). Det genomsnittliga meritvärdet för de kommunala skolorna varierar mellan landets kommuner, från 172,2 till 236,4. Högst genomsnittligt meritvärde har eleverna i kommungrupperna förortskommuner och större städer, 202,4.

Flickor har över tid haft betydligt högre medelbetyg med det gamla relativa betygssystemet än pojkar. Detta mönster kvarstår med det nya kunskapsrelaterade betygssystemet. Flickors genomsnittliga meritvärde i den kommunala skolan är 212,0 och pojkars 190,9. Flickor har bättre betyg än pojkar i alla ämnen utom idrott och hälsa samt teknik – samma mönster som i det gamla betygssystemet.

Skillnaderna mellan flickors och pojkars genomsnittliga meritvärde varierar mellan kommunerna. Den största skillnaden i genomsnittligt meritvärde mellan flickor och pojkar finns i gruppen glesbygdskommuner och den minsta i storstäderna. Endast i fem av landets kommuner har pojkarna ett högre genomsnittligt meritvärde än flickorna.

För att en elev ska vara behörig att söka till gymnasieskolans nationella och specialutformade program krävs minst betyget godkänt i ämnena svenska/svenska som andraspråk, engelska och matematik. Totalt var det 91,4 procent av eleverna som uppnådde denna behörighet, 93,1 procent av flickorna och 89,8 procent av pojkarna. Bland elever med utländsk bakgrund var det färre som blev behöriga, 80,4 procent. För de elever som saknar denna behörighet är det individuella programmet tillgängligt.

Var femte elev, eller tjugo procent av de elever som gick ut grundskolan våren 1998, nådde inte målen i ett eller flera obligatoriska ämnen. Av samtliga var det drygt 7 procent som inte nådde kunskapsmålen i ett ämne och 12 procent som inte nådde målen i två eller fler ämnen. Detta innebär att nästan 19 800 elever saknade godkänt i ett eller flera ämnen. Bland de elever som saknade betyg i två eller fler ämnen är elever med utländsk bakgrund överrepresenterade. De ämnen som störst andel elever inte uppnådde målen i är no-ämnen. Av eleverna som fick ett samlat no-betyg var det 8,5 procent och av de som fick separata betyg i ämnena biologi, fysik och kemi var det mellan 6,7 och 8,0 procent som inte uppnådde målen.

En procent av eleverna, 998 elever, som slutat årskurs nio, saknade slutbetyg helt, dvs hade inte nått målen i något ämne. Var tredje elev som helt saknar slutbetyg har utländsk bakgrund.

Resultaten på de nationella ämnesproven i svenska, engelska och matematik, i årskurs nio, är ett annat mått på elevernas prestationer. Ämnesproven som är obligatoriska genomfördes första gången vårterminen 1998. Uppgifter

**Tabell 27. Slutbetyg i årskurs 9
läsåret 1997/98.**

Läsår Huvudman Kön Utl. bakgrund	Antal av- gångna	Genom- snittligt merit- värde ¹⁾	Andel behöriga till gymnasie- skolan	Elever som ej nått målen av de som fått eller skulle ha fått mål- och kunskapsrelaterade slutbetyg							
				Totalt		I ett ämne		I två eller fler ämnen		I alla ämnen (saknar slutbetyg)	
				Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)
1997/98	97 258	201,2	91,4	19 753	20,4	7 018	7,2	11 737	12,1	998	1,0
<i>därav</i>											
Kommun	95 157	200,8	91,4	19 336	20,3	6 814	7,2	11 531	12,1	991	1,0
Fristående	2 101	224,2	93,5	417	25,0	204	12,2	206	12,4	7	0,4
Pojkar	49 880	190,9	89,8	11 873	23,9	4 063	8,2	7 225	14,5	585	1,2
Flickor	47 378	212,0	93,1	7 880	16,7	2 955	6,3	4 512	9,6	413	0,9
Elever med utländsk bakgrund	14 006	184,1	80,4	4 720	33,9	1 373	9,9	3 033	21,8	314	2,3

¹⁾ I resultatredovisningen har meritvärdet beräknats för de elever som fått betyg i minst ett ämne.

om resultat på ämnesproven samlas in för ett riksrepresentativt urval av kom-
muner och kan därför skattas på nationell nivå. Resultaten på ämnesproven i
svenska och matematik visar att uppskattningsvis 93 respektive 88 procent av
eleverna uppnått målen. Enligt slutbetygen i svenska och matematik var ande-
len elever som uppnådde målen något större, knappt 97 respektive 95 procent.
Ämnesprovet i engelska visar att uppskattningsvis 96 procent av eleverna nått
målen vilket ungefär stämmer överens med hur många som nått målen enligt
slutbetygen, drygt 95 procent.

Hösten 1998 gick 97 procent av de elever som lämnade grundskolan vårter-
minen 1998 i gymnasieskolan. Det är i stort sett samma andel som under de
fyra närmast föregående åren. Om de individuella programmen räknas bort
var övergångsfrekvensen 89 procent.

Det finns inga könsskillnader när det gäller sökande- och övergångsfrekvens
till gymnasieskolan. Däremot söker och börjar elever med utländsk bakgrund
i något mindre utsträckning, vilket bl.a. kan hänga samman med att elever
med utländsk bakgrund oftare har en ofullständig grundskoleutbildning. Be-
nägenheten att söka och att börja gymnasieskolan direkt efter årskurs nio är
nämligen mindre för elever som inte nått målen i alla ämnen. De elever som
gått i fristående grundskola söker och börjar i gymnasieskolan direkt efter
grundskolan i mindre utsträckning än de som gått i kommunala skolor.

**Tabell 28. Sökande- och
övergångsfrekvens till gymnasie-
skolan hösten 1994 - 1998 för
elever som avslutat grundskolans
årskurs 9 våren samma år.**

År Antal saknade betyg Kön Utländsk bakgrund Huvudman	Antal elever som avslutat åk 9	Sökande till gymnasieskolan från åk 9		Intagna i gymnasieskolan från åk 9	
		Antal	Andel (%) av elever som avslutat åk 9	Antal	Andel (%) av elever som avslutat åk 9
1994	94 775	93 353	98,5	92 381	97,5
1995	98 618	96 395	97,7	96 064	97,4
1996	100 548	98 690	98,2	98 322	97,8
1997	98 024	95 813	97,7	95 857	97,8
1998	97 258	93 820	96,5	94 504	97,2
<i>därav</i>					
Elever som nått målen i alla ämnen	77 070	75 133	97,5	76 024	98,6
Elever som ej nått målen i ett ämne	7 018	6 813	97,1	6 777	96,6
i två eller flera ämnen	11 737	10 982	93,6	10 696	91,1
Elever utan slutbetyg	998	627	62,8	644	64,5
Pojkar	49 880	47 999	96,2	48 418	97,1
Flickor	47 378	46 821	96,7	46 086	97,3
Elever med utländsk bakgrund	14 006	13 408	95,7	13 295	94,9
Kommun	95 157	92 015	96,7	92 597	97,3
Fristående	2 101	1 805	85,9	1 907	90,8

5

Specialskolan

5.1 Organisation

Utbildningen i specialskolan ska syfta till att ge barn och ungdomar med synskada, dövhet, hörselskada eller talskada en till varje elevs förutsättningar anpassad utbildning som så långt det är möjligt motsvarar den utbildning som ges i grundskolan (7 kap. skollagen).

De flesta skolpliktiga barn och ungdomar som är syn-, hörsel- eller talskadade får sin utbildning med hjälp av specialundervisning inom den vanliga grundskolan. De gravt syn-, hörsel- eller talskadade som undervisas vid de åtta statliga specialskolorna är en mycket liten grupp inom det svenska skolväsendet. Elevutvecklingen under den senaste femårsperioden redovisas i nedanstående tabell.

Tabell 29. Antal elever i specialskolan 15 oktober 1994 - 1998.

	1994/95	1995/96	1996/97	1997/98	1998/99
Specialskolan totalt	716	766	789	792	809
<i>därav</i>					
Regionskolor för döva och hörselskadade	531	569	579	576	602
Specialskolan för döva elever med utvecklingsstörning	42	43	51	46	49
Specialskolan för normalhörande elever med språkstörning samt döva elever med beteendestörning	102	111	117	127	125
Specialskolan för synskadade elever med ytterligare funktionshinder	41	43	42	43	33

Undervisningen i specialskolan är organiserad i tio årskurser. Döva och hörselskadade elever undervisas dels vid fem skolor med regionala upp-
tagningsområden, dels vid två riksrekryterande skolenheter (Åsbackaskolan och Hällsboskolan) med speciell inriktning på olika grupper av flerhandikappade. Synskadade elever, av vilka de flesta har ytterligare funktionshinder, undervisas vid Ekeskolan i Örebro. Ekeskolan är också specialskola för dövblinda elever.

Tabell 30. Antal elever i specialskolan 15 oktober 1998 fördelade efter skola, kön och handikapp.

Skoltyp Skola Kön	Antal elever totalt	Antal elever ¹⁾				Antal elever som deltar	
		med synskada	med dövhet/hörselskada	med tal-skada	med ytterligare funktionshinder	i modersmålsundervisning	i Sv2-undervisning
Samtliga specialskolor	809	33	667	109	190	4	0
<i>därav</i> Pojkar	449	20	349	80	127	1	0
Flickor	360	13	318	29	63	3	0
Regionskolor för döva och hörselskadade	602	0	601	1	39	4	0
Manillaskolan, Stockholm	135	0	135	0	15	0	0
Östervångsskolan, Lund	102	0	101	1	0	0	0
Vänerskolan, Vänersborg	78	0	78	0	2	0	0
Birgittaskolan, Örebro	199	0	199	0	17	2	0
Kristinaskolan, Härnösand	88	0	88	0	5	2	0
<i>därav</i> Pojkar	312	0	311	1	27	1	0
Flickor	290	0	290	0	12	3	0
Specialskolan för döva elever med utvecklingsstörning							
Åsbackaskolan, Gnesta	49	0	49	0	49	0	0
<i>därav</i> Pojkar	27	0	27	0	27	0	0
Flickor	22	0	22	0	22	0	0
Specialskolan för normalhörande elever med språkstörning samt döva elever med beteendestörning							
Hällsboskolan, Sigtuna	125	0	17	108	74	0	0
<i>därav</i> Pojkar	90	0	11	79	56	0	0
Flickor	35	0	6	29	18	0	0
Specialskolan för synskadade elever med ytterligare funktionshinder							
Ekeskolan, Örebro	33	33	0	0	28	0	0
<i>därav</i> Pojkar	20	20	0	0	17	0	0
Flickor	13	13	0	0	11	0	0

¹⁾ En elev kan förekomma i mer än en kolumn.

Totalt var 809 elever i oktober 1998 inskrivna i specialskolan, vilket var en ökning med 17 elever sedan hösten 1997. Antalet elever har ökat med 13 procent över en femårsperiod. Eleverna kom från 170 kommuner. 486 elever (60%) kom från en annan kommun än den där skolan var belägen. Av det totala antalet elever var 577 (71%) bosatta i föräldrahemmet under utbildningen och 224 elever (28%) var bosatta i olika typer av elevhem på eller i närheten av skolorna. 14 elever, 0,5 procent av samtliga elever, deltog i modersmålsundervisning.

5.2 Resurser

Lärare

Antalet tjänstgörande lärare (exkl. korttidsanställda) i specialskolan var 347 enligt mätningen i oktober 1998. Den genomsnittliga tjänstgöringsgraden var 86 procent. Omräknat till heltidstjänster hade specialskolan tillgång till 299 lärare. Räknet per 100 elever fanns det 36,9 heltidstjänstgörande lärare. Föregående läsår var antalet heltidstjänstgörande lärare per 100 elever 36,6.

Sjuttionio procent av årsarbetskraften bestod av lärare som saknade pedagogisk utbildning, en ökning med drygt fem procentenheter sedan föregående läsår.

Tabell 31. Lärare i specialskolan vecka 42 1996, 1997 och 1998.

Läsår	Antal tjänstgörande lärare			Genomsnittlig tjänstgöringsgrad i procent	Antal lärare omräknat till heltidstjänster ¹⁾		Antal lärare (heltidstjänster) per 100 elever ¹⁾
	Totalt	därav Män	Kvinnor		Totalt	därav m. tillsvid.- anställning	
1996/97 Samtliga lärare	327	78	249	88,7	290	230	36,8
<i>därav</i>							
Antal med ped. utbildning	297	71	226	90,0	267	224	.
Andel (%) med ped. utbildning	90,8	91,0	90,8	.	92,2	97,4	.
1997/98 Samtliga lärare	334	85	249	86,7	290	228	36,6
<i>därav</i>							
Antal med ped. utbildning	293	71	222	87,5	256	218	.
Andel (%) med ped. utbildning	87,7	83,5	89,2	.	88,6	95,7	.
1998/99 Samtliga lärare	347	80	267	86,1	299	219	36,9
<i>därav</i>							
Antal med ped. utbildning	288	66	222	86,2	248	205	.
Andel (%) med ped. utbildning	83,0	82,5	83,1	.	83,1	93,5	.
Antal med spec. ped. utbildn.	191	40	151	91,0	174	165	.
Andel (%) med spec. ped. utb.	55,0	50,0	56,6	.	58,2	75,4	.

¹⁾ Sättet för omräkning till heltidstjänster har förändrats fr.o.m läsåret 1995/96. Tidigare baserades omräkningen på uppgifter om lärarnas fastställda undervisningstid. Fr.o.m läsåret 1995/96 baseras omräkningen på de uppgifter som för varje lärare lämnats om omfattningen av lärarens tjänst. Förändringen, som är betingad av det nya läraravtalet, gör att uppgifterna för läsåret 1995/96 och senare läsår, inte är helt jämförbara med de uppgifter som finns publicerade om tidigare läsår.

Kostnader

Kostnaden för specialskolan var 386 miljoner kronor 1998. Det är 9,7 miljoner mer än kostnaden för 1997.

Kostnaden per elev uppgick till 479 300 kronor 1998. Det är 5 500 kronor, en procent, mer per elev jämfört med 1997. Det är framför allt läromedels- och utrustningskostnaden som ökat, med 3 300 kronor eller 40 procent till 11 400 kronor per elev. Även undervisningskostnaden har ökat något, med 2 200 kronor per elev, dvs 1,5 procent. Det är en mindre ökning av undervisningskostnaden än för övriga skolformer. Lokalkostnaden är oförändrad mellan 1997 och 1998. Undervisningskostnaden, som är 142 500 kronor per elev 1998, utgör i specialskolan bara ungefär 30 procent av totalkostnaden jämfört med 45 procent eller mer i övriga skolformer. Elevhem och skolskjutsar/rese-

ersättningar kostar i specialskolan nästan lika mycket som undervisningen, 128 700 kronor per elev.

Kostnaden för specialpedagogiska resurscentra uppgick till 71,5 miljoner kronor 1998. Det är ungefär 3 miljoner kronor mer än kostnaden 1997.

Tabell 32. Kostnader för specialskolan 1996, 1997 och 1998 (löpande priser).

	Kostnad totalt miljoner kr	Andel (%)	Kostnad per elev ³⁾ , kr
1996¹⁾ Totalt²⁾	393	.	.
Reguljär utbildning	336	100	430 600
1997 Totalt²⁾	445	.	.
Reguljär utbildning	377	100	473 800
1998 Totalt²⁾	458	.	.
Reguljär utbildning	386	100	479 300
<i>därunder</i> undervisning	115	30	142 500
lokaler	58	15	71 300
skolmåltider	12	3	15 400
läromedel/utrustning/bibl	9	2	11 400
elevhem	74	19	91 500
skolskjuts/reseersättning	30	8	37 200
elevvård	11	3	14 100
övrigt	77	20	95 900
Specialpedagogiska resurscenter	72	.	.

¹⁾ Kostnaderna för 1996 har uppskattats till två tredjedelar av kostnaderna för budgetåret 1995/96 (1.7.1995 -30.12.1996) .

²⁾ Inklusiv specialpedagogiska resurscentra.

³⁾ Medeltal av elevantalet 13.10.1995 och 15.10.1996, 15.10.96 och 15.10.97 resp 15.10.97 och 15.10.98.

6

Särskolan

6.1 Organisation

Enligt skollagen 6 kap. ska utbildningen i särskolan syfta till att ge utvecklingsstörda barn och ungdomar en till varje elevs förutsättningar anpassad utbildning, som så långt det är möjligt motsvarar den som ges i grundskolan och gymnasieskolan.

Den obligatoriska särskolan består av grundsärskola och träningskola. Den innebär nio års skolplikt för alla barn och ungdomar mellan 7 och 16 år. Därutöver har eleverna rätt till ett tionde, frivilligt skolår för att komplettera utbildningen. I grundsärskolan går elever med lindrig utvecklingsstörning. Eleverna undervisas i samma ämnen som grundskolans elever. Ämnenas innehåll och omfattning anpassas dock till varje elevs förutsättningar. Eleverna i träningskolan har handikapp som gör att de inte kan tillgodogöra sig undervisningen i grundsärskolan. Styrelsen för särskolan avgör om en elev som tas emot i särskolan ska gå i grundsärskolan eller träningsläroskolan.

Genom en tidsbegränsad lag, SFS 1995:1249 se Skollagen 3 kap, har föräldrar till utvecklingsstörda barn fått ett ökat inflytande över sitt barns skolgång, vilket innebär rätt att välja mellan särskola och grundskola. Lagen tillämpas på utbildning som äger rum från läsåret 1996/97 och gäller till utgången av juni år 2000. Lagen ger föräldrar rätt att avgöra var den obligatoriska skolgången ska ske. Däremot ges vårdnadshavare inte rätt att välja skolform inom särskolan, grundsärskola eller träningskola. Skolverket har i särskild enkät under våren 1998 tillfrågat samtliga kommuner om hur många föräldrar som med stöd av lagen om ökat föräldrainflytande över utvecklingsstörda barns skolgång ändrat kommunens beslut. Kommunerna uppgav då att föräldrar till knappt 100 elever nyttjat den nya lagen. Av dessa hade färre än 10 valt särskola istället för placering i grundskola.

Alla elever som fullgjort sin skolplikt i den obligatoriska särskolan ska erbjudas fortsatt fyraårig utbildning i gymnasiesärskolan. Gymnasiesärskolan erbjuder yrkesutbildning på samma sätt som gymnasieskolan i nationella, specialutformade eller individuella program. Styrelsen för särskolan avgör om en elev ska erbjudas yrkesutbildning på ett nationellt eller specialutformat program eller om eleven ska erbjudas yrkesträning eller verksamhetsträning inom ett individuellt program. De individuella programmen i gymnasiesärskolan riktar sig främst till elever som inte kan följa utbildningen på ett nationellt eller specialutformat program.

Särskolan omfattade totalt 16 095 elever hösten 1998. Av dessa gick 11 585 elever i den obligatoriska särskolan och 4 510 i gymnasiesärskolan. Antalet elever har successivt ökat under de senaste läsåren, vilket även framgår av tabell 34. I den obligatoriska särskolan har antalet elever ökat med 27 procent sedan hösten 1994. Detta kan jämföras med grundskolans elevökning på 10 procent under samma period. För gymnasiesärskolan var elevökningen under samma period 20 procent medan antalet elever i gymnasieskolan var i stort sett oförändrat (-0,3%). I en rapport från Skolverket våren 1998 avseende den obligatoriska särskolan framkommer att elevökningen till viss del beror på att särskolan idag är en mer accepterad skolform. Den ökade närheten till skolan som skett genom kommunaliseringen gör särskoleplacering lättare för elever och föräldrar. En annan orsak till varför antalet placeringar i särskolan ökar kan enligt rapporten vara att lätt utvecklingsstörda elever i och med de nya styrdokumenterna, inte har samma möjlighet som tidigare att nå grundskolans mål. Resursminskningar i grundskolan anges som ytterligare ett skäl till att eleverna i den obligatoriska särskolan ökar. Statistik över elevutvecklingen i den obligatoriska särskolan visar att inskrivning i särskolan i stor utsträckning sker även efter årskurs 1. Övergång från grundskola till särskola pågår alltså under hela grundskoleperioden.

Tabell 33. Antal elever i särskolan den 15 oktober 1994 - 1998.

	1994/95	1995/96	1996/97	1997/98	1998/99
Särskolan totalt	12 850	13 417	13 922	15 032	16 095
<i>därav</i>					
Obligatorisk särskola	9 096	9 543	9 872	10 710	11 585
Gymnasiesärskola	3 754	3 874	4 050	4 322	4 510

Huvudmannskapet för särskolan har under 1990-talets första hälft förts över från landstingen till kommunerna. Undantaget är en obligatorisk särskola och nio gymnasiesärskolor som fortfarande drivs i landstingsregi. Härutöver bedrivs obligatorisk särskola vid 21 fristående skolor och gymnasiesärskola vid 12 fristående skolor läsåret 1998/99. Av tabell 34 framgår att majoriteten av eleverna i såväl obligatorisk särskola (97,4 %) som i gymnasiesärskola (91,2 %) fick sin utbildning i skolor med kommunal huvudman. Antalet elever som gick i fristående skolor utgör fortfarande en liten del av det totala antalet elever

i särskolan. Andelen elever som fick sin undervisning vid en fristående obligatorisk särskola var 2,5 procent medan andelen elever i den fristående gymnasiesärskolan var 5,3 procent. Motsvarande andel elever i skolor med fristående huvudman i den vanliga grund- och gymnasieskolan var 3,0 respektive 3,5 procent.

Tabell 34. Antal elever i särskolan den 15 oktober 1996 - 1998 fördelade efter huvudman och typ av integration.

Läsår Integration Huvudman Kön	Antal elever i					Samtliga elever
	Obligatorisk särskola därav		Gymnasiesärskola därav			
	Grund- särskola	Tränings- skola	Yrkesförbered- ande linjer/ program	IV-program Yrkes- träning	Verksam - hetsträning	
1996/97	6 385	3 487	2 060	1 365	625	13 922
därav Individintegrerade	875	24	68	7	6	980
Gruppintegrerade	312	10	42	16	3	383
Särskild undervisning	64	51	13	4	5	137
Kommuner	6 231	3 397	1 968	1 250	576	13 422
Landsting	11	1	26	18	3	59
Fristående	143	89	66	97	46	441
1997/98	7 101	3 609	2 024	1 644	654	15 032
därav Individintegrerade	1 050	0	52	23	7	1 132
Gruppintegrerade	337	0	79	48	0	464
Särskild undervisning	45	13	3	23	23	107
Kommuner	6 920	3 492	1 882	1 453	611	14 358
Landsting	12	4	94	78	2	190
Fristående	169	113	48	113	41	484
1998/99	7 831	3 754	2 341	1 482	687	16 095
därav Individintegrerade	1 073	0	85	29	5	1 192
Gruppintegrerade	550	0	47	37	13	647
Särskild undervisning	88	0	36	20	8	152
Kommuner	7 706	3 572	2 153	1 334	625	15 390
Landsting	13	1	106	39	12	171
Fristående	112	181	82	109	50	534
Pojkar	4 616	2 263	1 429	1 233		9 541
Flickor	3 215	1 491	912	936		6 554

Totalt anordnades läsåret 1998/99 obligatorisk särskola vid 620 skolor i 262 kommuner och gymnasial särskola vid 245 skolor i 155 kommuner. Det genomsnittliga antalet elever per skola var 19 i den obligatoriska särskolan och 18 i gymnasiesärskolan. Av eleverna i den obligatoriska särskolan var 12 procent bosatta i en annan kommun än den där skolan var belägen. I gymnasiesärskolan var 36 procent av eleverna bosatta i annan kommun.

Andelen elever som fick sin utbildning integrerad i en vanlig grundskolklass läsåret 1998/99 var 14 procent jämfört med 13 procent läsåret 1997/98. Andelen integrerade särskoleelever i en gymnasieskolklass var 4,8 procent, vilken var densamma föregående läsår.

Liksom föregående år var 59 procent av samtliga elever pojkar och 41 procent flickor. Av eleverna i obligatorisk särskola och gymnasiesärskola deltog 2,9 respektive 1,6 procent av eleverna i modersmålundervisning.

Knappt hälften av gymnasiesärskolans elever deltog i yrkesträning eller verksamhetsträning inom ramen för ett individuellt program (IV-program) och något fler (2 341 elever) deltog i yrkesutbildning enligt ett nationellt eller specialutformat program. De vanligaste nationella programmen var hotell- och restaurangprogrammet (511 elever), industriprogrammet (395 elever), handels- och administrationsprogrammet (281 elever) och naturbruksprogrammet (279 elever).

6.2 Resurser

Lärare

I oktober 1998 tjänstgjorde drygt 3 700 lärare (exkl fristående skolor) i den obligatoriska särskolan och i gymnasiesärskolan var det knappt 1 500. I och med kommunaliseringen av särskolan arbetar nu så gott som samtliga särskollärare i kommuner. Den genomsnittliga tjänstgöringsgraden 1998 var 66,5 procent i den obligatoriska särskolan och 71,0 procent i gymnasiesärskolan. Omräknat till heltidstjänster uppgick antalet lärare till 2 486 i den obligatoriska särskolan (exkl. fristående särskolor). Det innebär att det fanns 25,7 lärare per 100 elever. I beräkningen ingår inte integrerade elever. Ökningen av antalet elever har inte lett till att antalet hela lärartjänster ökat lika mycket. Det betyder att lärartätheten fortsätter att minska i den obligatoriska särskolan. I gymnasiesärskolan var motsvarande antal 1 051 heltidstjänster och 25,9 lärare per 100 elever. Antalet elever har dock ökat mindre än antalet lärare vilket innebär att lärartätheten ökat något i gymnasiesärskolan.

Andelen lärare med pedagogisk utbildning var lägre i både den obligatoriska särskolan och gymnasiesärskolan läsåret 1998/99 jämfört med 1997/98. Nästan åtta procent av årsarbetskraften i den obligatoriska särskolan bestod av lärare utan pedagogisk utbildning. Motsvarande andel i gymnasiesärskolan var drygt nio procent. Två femtedelar av undervisningen i den obligatoriska särskolan utfördes av lärare som hade genomgått en specialpedagogisk utbildning av något slag.

Tabell 35 Lärare i särskolan (exkl. fristående skolor) vecka 42 1996, vecka 42 1997 och vecka 42 1998.

Läsår Pedagogisk utbildning Huvudman	Antal tjänstgörande lärare			Genomsnittlig tjänstgöringsgrad i procent	Antal lärare omräknat till heltidstjänster ¹⁾		Antal lärare (heltidstjänster) per 100 elever ¹⁾
	Totalt	därav			Totalt	därav	
		Män	Kvinnor		m. tillsvid.- anställning		
1996/97 Samtliga lärare	4 628	1 136	3 492	70,4	3 258	2 784	26,9
<i>därav</i>							
Antal med ped.utbildning	4 288	1 026	3 262	72,0	3 088	2 732	.
Andel (%) med ped. utbildn.	92,7	90,3	93,4	.	94,8	98,1	.
1997/98 Samtliga lärare i obligatorisk särskola	3 653	733	2 920	65,5	2 391	1 954	26,4
<i>därav</i>							
Antal med ped.utbildning	3 341	642	2 699	67,0	2 237	1 906	.
Andel (%) med ped. utbildn.	91,5	87,6	92,4	.	93,6	97,6	.
1997/98 Samtliga lärare i gymnasiesärskola	1 422	521	901	70,0	996	845	25,5
<i>därav</i>							
Antal med ped. utbildning	1 268	454	814	72,0	913	818	.
Andel (%) med ped. utbildn.	89,2	87,1	90,3	.	91,7	96,8	.
1998/99 Samtliga lärare i obligatorisk särskola	3 739	735	3 004	66,5	2 486	2 030	25,7
<i>därav</i>							
Antal med ped. utbildning	3 365	622	2 743	68,0	2 289	1 957	.
Andel (%) med ped. utbildn.	90,0	84,6	91,3	.	92,1	96,4	.
1998/99 Samtliga lärare i gymnasiesärskola	1 480	558	922	71,0	1 051	887	25,9
<i>därav</i>							
Antal med ped. utbildning	1 293	471	822	73,4	950	858	.
Andel (%) med ped. utbildn.	87,4	84,4	89,2	.	90,4	96,7	.
Per huvudman 1998/99							
Obligatorisk särskola							
Kommun (samtliga lärare)	3 731	732	2 999	66,5	2 480	2 027	25,6
Landsting (samtliga lärare)	8	3	5	72,8	6	3	41,6
Gymnasiesärskola							
Kommun (samtliga lärare)	1 415	521	894	71,7	1 014	860	26,0
Landsting (samtliga lärare)	66	38	28	55,4	37	27	23,3

¹⁾ Sättet för omräkning till heltidstjänster har förändrats fr.o.m läsåret 1995/96. Tidigare baserades omräkningen på uppgifter om lärarnas fastställda undervisningstid. Fr.o.m läsåret 1995/96 baseras omräkningen på de uppgifter som för varje lärare lämnats om omfattningen av lärarens tjänst. Förändringen, som är betingad av det nya läraravtalet, gör att uppgifterna för läsåret 1995/96 och senare läsår, inte är helt jämförbara med de uppgifter som finns publicerade om tidigare läsår.

Kostnader

Kommunernas kostnader för kommunal särskola var 2 915 miljoner kronor 1998. Kommunerna betalade dessutom 101 miljoner kronor i ersättningar till fristående särskolor och 33 miljoner kronor i ersättningar till landsting. I två landsting finns det riksrekryterande särskolor med statsbidrag. Statsbidraget var 9,6 miljoner kronor 1998.

Kostnaden per elev är något högre i obligatoriska särskolan än i gymnasiesärskolan, 221 500 kronor jämfört med 214 800 kronor, när kostnaden för skolskjuts inkluderas. Totalkostnaden har här delats med antalet elever i särskolan som inte är integrerade i grundskolan respektive gymnasieskolan. Kostnaderna för de integrerade eleverna är svåra att särskilja i kostnaderna för grundskolan respektive gymnasieskolan och ingår därför i grundskol- respektive gymnasieskolredovisningen. Skolskjutskostnaden – och kanske också vissa andra kostnader – kan också ha kommit integrerade elever till del. I så fall är den kostnad per elev som redovisas här något överskattad.

Undervisningskostnaden är den största delkostnaden. Den uppgår till 108 700 kronor per elev i obligatorisk särskola och är 9 000 kronor lägre i gymnasiesärskolan. Lokalkostnaden, som är den närmast högsta delkostnaden, är däremot betydligt högre i gymnasiesärskolan, 29 000 kronor per elev jämfört med 20 100. Även kostnaden för läromedel/utrustning är betydligt högre i gymnasiesärskolan än i obligatorisk särskola. I obligatorisk särskola är däremot skolskjutskostnaden, elevvårdskostnaden och övriga kostnader, t ex för elevassistenter, högre.

Kostnaden per elev varierar stort mellan kommuner. I många kommuner är elevantalet mycket lågt. Det är framför allt i dessa kommuner som extremt höga eller extremt låga kostnader förekommer.

Tabell 36. Kostnader för särskolan 1996, 1997 och 1998 (löpande priser).

	Kostnad totalt miljoner kr ¹⁾	Andel (%)	Kostnad per elev ²⁾ , kr
1996 Totalt³⁾	2 362	100,0	203 800
1997 Totalt³⁾	2 535	100,0	214 200
1998 Totalt³⁾	2 915	100,0	219 500
Obligatorisk särskola	2 087	100,0	221 500
därav undervisning	1 024	49,0	108 700
lokaler	190	9,1	20 100
skolmåltider	35	1,7	3 700
läromedel/utrustning/bibl	42	2,0	4 500
skolskjuts/reseersättning	254	12,2	27 000
elevvård	46	2,2	4 900
övrigt	496	23,8	52 500
Gymnasiesärskola	828	100,0	214 800
därav undervisning	384	46,4	99 700
lokaler	112	13,5	29 000
skolmåltider	15	1,8	3 900
läromedel/utrustning/bibl	37	4,4	9 500
skolskjuts/reseersättning	79	9,5	20 500
elevvård	16	1,9	4 100
övrigt	185	22,5	48 100

¹⁾ Kostnader för elever integrerade i grund- eller gymnasieskola ingår inte.

²⁾ Medeltal av elevantalet 15 okt 1995 och 15 okt 1996, 15 okt 1996 och 1997 resp 15 okt 1997 och 1998.

³⁾ Kostnader för riksrekryterande landstingsskolor med statsbidrag ingår inte. Statsbidraget uppgick till 9,6 milj kr 1998. Kostnader för fristående särskolor och för den särskoleutbildning kommuner köper från landsting ingår inte heller. Kommunernas ersättning till fristående skolor uppgick till 101 milj kr, till landsting till 32 milj kr 1998.

7

Gymnasieskolan

Gymnasieskolans rekryteringsbas utgörs till största delen av elever som avslutat årskurs 9 i grundskolan närmast föregående läsår. Av de 115 900 elever som gick år 1 i gymnasieskolan hösten 1998 kom 82 procent, 94 500 elever, direkt från grundskolan. Av eleverna som gick år 1 på nationella program kom 86 procent direkt från grundskolan. Motsvarande andel var för specialutformat program 86 procent, för individuellt program 51 procent samt för specialkurser och International Baccalaureate 38 procent (IB-linjen är en utbildning som leder till en internationell examen som är godkänd för inträde till universitetet i ett stort antal länder inom och utom Europa).

Av de nära 97 300 elever som avslutade grundskolans årskurs 9 våren 1998 fanns 97,2 procent i gymnasieutbildning den 15 oktober 1998. Samtliga de 93 800 som sökte var i utbildning i oktober. Antalet elever som kommer att sluta grundskolan förväntas öka fr.o.m. år 2000 till ca 110 000 elever år 2003 och till ca 125 000 elever år 2006.

7.1 Organisation

Gymnasieutbildning anordnas av kommuner, landsting och i fristående skolor. Den innefattar 16 nationella program samt specialutformat och individuellt program. De nationella programmen är oftast uppdelade i grenar som eleverna kan välja mellan från det andra året. Kommunerna kan också fastställa egna lokala grenar.

Gymnasieutbildningen byggs upp av olika kurser av vilka ett antal ämnen, kärnämnen, är obligatoriska för alla elever på de nationella och specialutformade programmen. Programmen innehåller också obligatoriska så kallade karaktärsämnen, vilka varierar mellan de olika programmen. Utöver kärn- och karaktärsämneskurserna för det egna programmet ska eleven välja ytterligare ett antal kurser enligt eget önskemål, och kan också välja att utöka studierna med kurser utöver vad programplanen kräver. På detta sätt finns förutsättningar för att utbildningen ska kunna formas efter individuella önskemål. Timplanen uttrycks som riktvärden för utbildningens omfattning för ämnen och totalt på de olika programmen.

Varje kommun är skyldig att erbjuda alla ungdomar i kommunen, fram till och med det första kalenderhalvåret det år de fyller 20 år, möjlighet att påbörja utbildning på program antingen i den egna kommunen eller genom avtal i annan kommun. De ungdomar som inte tagits in på något nationellt program ska erbjudas utbildning på specialutformat eller individuellt program.

Elevutvecklingen i gymnasieskolan under de senaste fem läsåren redovisas i tabell 37.

Tabell 37. Antal elever i gymnasieskolan 15 oktober 1994 – 1998 fördelade efter huvudman.

	1994	1995	1996	1997	1998
Gymnasieskolan totalt	309 952	312 375	309 661	312 936	309 143
<i>därav</i>					
Kommunala skolor	279 509	284 484	283 462	286 576	284 989
Landstingsskolor	24 375	20 691	17 886	16 781	13 238
Fristående skolor ¹⁾	6 068	7 200	8 313	9 579	10 916

¹⁾ Inkl riksinternatskolor

Antalet elever har totalt sett varit relativt oförändrat under de senaste fem läsåren i oktober 1998 drygt 309 000, vilket var en minskning med ca 4 000 elever (1,2%) jämfört med föregående år.

Av det totala antalet ungdomar i landet som var mellan 16 och 19 år i oktober 1994 gick 72 procent i gymnasieskolan, en andel som ökat till 75 procent i oktober 1998, vilket dock var en minskning från 1997 med ca 1 procent. Andelen varierade från 69 till 88 procent mellan kommunerna (fyra femtedelar av dessa hade dock andelar mellan 73 och 78 procent). Andelen som gick i gymnasieskolan ökar med minskande kommunstorlek. De sex kommuner som inte hade någon gymnasieutbildning i den egna kommunen hade samma genomsnittliga andel elever i utbildning som övriga kommuner.

92,2 procent av alla elever i gymnasieskolan hösten 1998 fick sin utbildning i kommunala skolor medan 4,3 procent deltog i utbildningar som anordnades av landstingen (omvårdnads- och naturbruksprogrammen) och 3,5 procent i fristående skolor. Antalet elever i landstingens gymnasieskolor har minskat med 3 500 (21%) jämfört med hösten 1997, och med ca 45 procent över femårsperioden 1994-1998. Delvis förklaras detta av att vissa kommuner övertagit ansvaret för tidigare landstingsutbildning, men i första hand av att antalet elever på omvårdnadsprogrammet minskat kraftigt under perioden. Antalet elever i fristående skolor har ökat med drygt 1 300 från föregående år. Jämfört med hösten 1994 har antalet ökat med nära 80 procent från 6 100 till 10 900 elever.

De 86 fristående skolorna över grundskolenivå med kommun- eller statsbidrag kan delas in i fristående gymnasieskolor (61 skolor, 8 822 elever), kompletterande skolor (22 skolor, 1 175 elever) och riksinternatskolor (3 skolor,

919 elever). De fristående gymnasieskolorna och riksinternatskolorna anordnar utbildning motsvarande den som ges i kommunala gymnasieskolor medan de kompletterande skolorna anordnar utbildningar som inte finns i den kommunala gymnasieskolan, t.ex. vissa konst- och hantverksutbildningar samt utbildning inom dans, teater, musik, reklam m. fl. områden. Det finns även ett antal skolor som inte erhåller statsbidrag men som begärt och blivit ställda under statlig tillsyn, vilket är en av förutsättningarna för att eleverna ska få rätt till studiestöd. Dessa skolor har inte någon skyldighet att lämna uppgifter till uppföljningssystemet och ingår därför inte i statistiken över fristående skolor.

Tabell 38. Antal kommuner, skolor och elever i gymnasieskolan 15 oktober 1994 - 1998.

Läsår Huvudman	Antal skol kommuner	Antal skolor	Antal elever	Antal elever per		Elever bosatta i annan kommun		Andel (%) av invånarna i åldern 16-19 år som gick i gymnasieskolan
				Kommun	Skola	Antal	Andel (%)	
1994/95	276	629	309 952	1 123	493	85 581	27,6	72,2
1995/96	278	640	312 375	1 124	488	82 930	26,5	74,3
1996/97	279	641	309 661	1 110	483	78 839	25,5	75,4
1997/98	281	638	312 936	1 114	490	78 708	25,2	75,5
1998/99	279	624	309 143	1 108	495	76 391	24,7	74,5
därav								
Kommun	278	430	284 989	1 025	663	63 195	22,2	69,0
Landsting	89	108	13 238	149	123	7 514	56,8	3,2
Fristående ¹⁾	47	86	10 916	232	127	5 682	52,1	2,3

¹⁾ Inkl riksinternatskolor

Gymnasieutbildning med kommunal huvudman anordnades hösten 1998 i 278 av landets 288 kommuner. Tjugo kommuner har gått samman i sju gymnasieförbund, varav ett (Solna/Sundbyberg) är nytt för läsåret. Utbudet av nationella program varierar mellan kommunerna; det finns drygt 80 kommuner som har minst tio program, medan nära 70 har fem program eller färre. Ett 40-tal kommuner anordnade enbart individuella program.

Av det totala antalet elever i gymnasieskolan gick drygt 22 procent av eleverna i skola i en annan kommun än hemkommunen. För skolkommunerna varierade andelen elever från annan kommun mellan inga elever (28 kommuner) och 82 procent av eleverna. I 17 kommuner kom mer än hälften av eleverna från andra kommuner.

För kommuner med egen gymnasieskola varierade andelen elever som utbildades i annan kommuns gymnasieskola mellan 1,7 och 98,4 procent. Generellt kan sägas att små kommuner och ett antal förortskommuner hade stora andelar elever i gymnasieskola i annan kommun, medan större kommuner (exkl. vissa förortskommuner) hade en liten andel.

I oktober 1998 var antalet skolor (inkl. skolor med enbart individuellt program) 624 stycken. Det genomsnittliga antalet elever per skola var 495, betydligt högre i kommunala skolor än i landstingsskolor och fristående skolor. Utbildningen vid en gymnasieskola är dock ofta förlagd till flera olika lokaler. På många håll förekommer också lokalmässig samverkan med komvux. Detta innebär att måttet skolstorlek för gymnasieskolan har en organisatorisk innebörd och inte på samma sätt som för grundskolan speglar hur många elever som undervisas i samma skolbyggnad. I de kommunala skolorna har antalet elever per skola varit relativt konstant under 1990-talet, mellan 656 och 670 elever. Däremot har det genomsnittliga antalet elever per skola i landstingskommunala skolor minskat medan det ökat i de fristående.

Antal elever i gymnasieskolan den 15 oktober 1998 fördelade efter program och grenar redovisas i tabell 39.

**Tabell 39. Antal elever i gymnasieskolan
15 oktober 1998 fördelade efter studieväg.**

Program Gren	Antal skol- kom- muner	Antal skolor	Antal elever år 1		Förändring för år 1		Antal elever år 2	Antal elever år 3	Samtliga elever	
			Totalt	därav Kvinnor	Antal	Andel(%)			Totalt	därav Kvinnor
Barn- och fritidsprogrammet	175	186	4 580	3 398	-1 525	-25,0	5 146	6 018	15 744	11 738
därav gren lokal	9	9	169	261	430	280
Byggprogrammet	116	117	1 822	43	- 366	-16,7	1 888	2 179	5 889	132
därav gren hus och anläggning	114	114	1 414	1 629	3 043	18
måleri	48	48	357	409	766	67
byggnadsplåt	22	22	76	105	181	2
lokal	5	5	41	36	77	2
Elprogrammet	159	164	4 464	75	- 534	-10,7	4 381	4 301	13 146	235
därav gren automation	82	82	654	707	1 361	26
installation	130	133	1 452	1 395	2 847	22
elektronik	136	141	2 206	2 062	4 268	109
lokal	11	11	69	137	206	3
Energiprogrammet	45	46	835	24	- 121	-12,7	813	737	2 385	60
därav gren energi	27	27	255	233	488	9
fartygsteknik	8	8	216	200	416	21
vvs	37	37	336	280	616	6
lokal	2	2	6	24	30	0
Estetiska programmet	123	143	5 351	3 650	- 235	-4,2	4 979	4 480	14 810	10 099
därav gren dans och teater	51	56	1 191	1 019	2 210	1 857
konst och formgivning	85	95	1 768	1 684	3 452	2 570
musik	78	80	1 470	1 290	2 760	1 299
lokal	22	22	550	487	1 037	723
Fordonsprogrammet	152	161	3 900	153	- 587	-13,1	3 768	3 720	11 388	316
därav gren flygteknik	5	5	198	190	388	4
karosseri	26	26	216	213	429	8
fordonsteknik	139	145	1 891	1 858	3 749	61
transport	58	58	1 300	1 259	2 559	82
lokal	14	14	163	200	363	8
Handels- och adm. programmet	157	176	4 488	2 152	-1 239	-21,6	4 896	4 836	14 220	7 134
därav gren lokal	5	5	55	86	141	103
Hantverksprogrammet	69	78	1 385	1 195	- 106	-7,1	1 308	1 260	3 953	3 374
därav gren lokal	10	10	138	128	266	197
Hotell- och rest. programmet	125	130	5 332	2 816	- 50	-0,9	4 703	4 272	14 307	7 863
därav gren hotell	43	44	555	472	1 027	855
restaurang	96	99	3 387	3 025	6 412	3 227
storköshåll	18	18	99	174	273	168
lokal	22	22	662	601	1 263	797
Industriprogrammet	158	167	2 166	145	- 329	-13,2	2 202	2 593	6 961	425
därav gren industri	144	147	1 673	1 867	3 540	70
process	15	15	76	132	208	23
trä	43	44	285	366	651	39
textil och konfektion	4	4	65	70	135	132
lokal	11	12	103	158	261	16
Livsmedelsprogrammet	28	28	651	380	- 147	-18,4	661	654	1 966	1 173
därav gren bageri och konditori	25	25	467	444	911	614
kött och charkuteri	16	16	167	189	356	154
lokal	5	5	27	21	48	25
Medieprogrammet	87	97	4 240	2 100	625	17,3	3 403	3 221	10 864	5 658
därav gren information o reklam	78	85	2 739	2 602	5 341	2 966
tryckmedia	19	19	292	238	530	192
lokal	12	13	372	381	753	400

Forts. tabell 39.

Program Gren	Antal skol- kom- muner	Antal skolor	Antal elever år 1		Förändring för år 1 mellan 1997 o 1998		Antal elever år 2	Antal elever år 3	Samtliga elever	
			Totalt	därav Kvinnor	Antal	Andel(%)			Totalt	därav Kvinnor
Naturbruksprogrammet	49	52	2 407	1 420	- 247	-9,3	2 361	2 136	6 904	3 840
därav gren lokal	5	6	181	175	356	218
Naturvetenskaps- programmet	193	267	22 235	9 057	- 9	0,0	20 182	20 113	62 530	25 570
därav gren naturvetenskap	186	253	13 291	12 711	26 002	13 634
teknik	173	195	5 440	6 183	11 623	1 898
lokal	34	35	1 317	1 155	2 472	859
Omvårdnadsprogrammet	116	121	3 449	3 003	- 237	-6,4	3 074	3 440	9 963	8 527
därav gren omvårdnad	112	116	2 865	3 210	6 075	5 191
tandvård	11	11	125	172	297	251
lokal	3	3	84	58	142	82
Samhällsvetenskaps- programmet	202	290	26 375	16 419	- 57	-0,2	26 031	24 998	77 404	48 253
därav gren ekonomisk	178	227	9 283	8 812	18 095	9 207
humanistisk	159	194	2 470	2 575	5 045	4 518
samhällsvetenskaplig	191	269	12 063	11 467	23 530	15 169
lokal	62	68	2 182	2 143	4 325	2 911
Samtliga nationella program	279	591	93 680	46 030	-5 164	-5,2	89 796	88 958	272 434	134 397
därav lokala grenar	123	169	6 119	6 051	12 170	6 624
Specialutformade program	125	207	6 482	2 614	1 467	29,3	4 938	4 301	15 721	6 297
därav riksrekryterande	4	4	63	46	.	.	75	47	122	76
Individuella program	277	372	15 345	6 819	1 939	14,4	1 406	990	17 741	7 812
därav lärlingsutbildning	2	2	14	0	.	.	0	0	14	0
invandrarintroduktion	25	43	1 325	659	.	.	61	18	1 404	695
Samtliga program	279	591	115 507	55 463	-1 758	-1,5	96 140	94 249	305 896	148 506
International baccalaureate	10	11	385	248	9	2,4	313	291	989	631
Specialkurser	24	45	1 184	734	- 323	-21,4	656	418	2 258	1 365
Gymnasieskolan totalt	279	624	117 076	56 445	-2 072	-1,7	97 109	94 958	309 143	150 502

93 procent av alla elever i gymnasieskolan gick hösten 1998 på något av de 16 nationella programmen eller på ett specialutformat program. Nära sex procent gick på ett individuellt program och drygt en procent gick på annan gymnasial utbildning än program. Av de 115 500 elever som gick i år 1 på ett program gick 80 procent på ett nationellt program, 5,5 procent på specialutformat program och 13 procent på ett individuellt program. Utöver dessa började knappt 1 600 elever på IB-linjen eller specialkurser vid fristående, kompletterande gymnasieskolor.

Mellan år 1997 och 1998 minskade antalet elever i år 1 i gymnasieskolan med 1,7 procent. Det har skett stora svängningar i antal elever på de nationella programmen mellan åren. Mest minskade antalet elever - med mer än 15 procent - på barn- och fritids-, handels- och administrations-, livsmedels- samt byggprogrammen medan endast medieprogrammet ökade markant. En stor ökning låg däremot på specialutformade program, 29 procent och det individuella programmet, nära 15 procent.

Av eleverna i gymnasieskolan var hösten 1998 51,3 procent män och 48,7 procent kvinnor. Könsfördelningen varierar, som tidigare år, mycket kraftigt mellan olika program. På de nationella programmen varierar andelen kvinnor från 86 procent på omvårdnadsprogrammet till endast 1,8 procent på elprogrammet. På två program (hantverks- och omvårdnadsprogrammen) var andelen kvinnor ca 85 procent och på fem program (bygg-, el-, energi-, fordons- och industriprogrammen) var andelen liksom tidigare år lägre än tio procent. Endast sex program, nämligen handels- och administrations-, hotell- och restaurang-, livsmedels-, medie-, naturbruks- samt naturvetenskapsprogrammen, hade en relativt jämn könsfördelning.

Lokala grenar

Den reformerade gymnasieskolan ger kommunerna möjlighet att anordna lokala grenar knutna till de nationella programmen. Dessa grenar kan anordnas för att till exempel tillmötesgå önskemål från elever eller för att tillgodose ett sådant lokalt eller regionalt utbildningsbehov som de nationellt fastställda grenarna inte tillgodoser. Styrelsen för skolan beslutar om lokala grenar inom de nationella programmen (2 kap. 9 § gymnasieförordningen).

Lokala grenar har blivit allt vanligare och anordnades hösten 1998 vid 169 skolor i 123 kommuner. Som jämförelse kan nämnas att antalet lokala grenar hösten 1995 var 115. Antalet elever har mer än fördubblats till knappt 12 200 jämfört med hösten 1995. 54 procent av det totala antalet elever på lokala grenar hösten 1998 var kvinnor.

Specialutformade program

Specialutformade program är avsedda att ge en utbildningsinriktning som inte tillgodoses på de nationella programmen, men som är likvärdig med dessa. Här har eleverna möjlighet att skraddarsy sin utbildning genom att kombinera delar från de nationella programmen på ett friare sätt. Alla kärnämneskurser måste ingå. Både kurser i yrkesämnen och andra ämnen samt lokalt fastställda kurser kan ingå. (5 kap. 13 § skollagen).

Specialutformade program anordnades hösten 1998 vid 207 (168) skolor i 125 (111) kommuner (siffrorna inom parentes avser antalet hösten 1997). Antalet elever var 15 700 vilket innebär en fortsatt ökning av elevantalet på specialutformade program, nästan en fördubbling från 1996. Andelen kvinnor på specialutformade program var 40 procent.

Individuella program

Kommunerna är skyldiga att erbjuda utbildning på individuella program till de elever som inte tagits in på ett nationellt program eller som avbrutit en påbörjad utbildning. Skyldigheten omfattar ungdomar fram till första kalenderhalvåret det år de fyller 20 år. Programmen kan vara av olika längd och med mycket varierat innehåll. Det är den enskilde elevens behov och förutsättningar som avgör hur ett individuellt program utformas. Huvudsyftet är att ungdomarna så småningom ska kunna gå över till ett nationellt program. (5 kap. 13 § skollagen).

Vid mättillfället hösten 1998 fanns drygt 17 700 elever på individuellt program, en ökning med 2 000 elever från 1997. De utgjorde 5,7 procent av det totala antalet elever i gymnasieskolan. 44 procent av eleverna var kvinnor och 31 procent av eleverna hade utländsk bakgrund, vilket kan jämföras med 15 procent för samtliga program. Med utländsk bakgrund avses i detta sammanhang antingen att eleven själv är född utomlands eller att eleven är född i Sverige men att båda föräldrarna är födda utomlands.

Av det totala antalet elever som vid mättillfället gick första året på ett individuellt program kom drygt 50 procent direkt från grundskolan. Hälften av eleverna har således tidigare antingen gått på ett annat program och bytt till ett

individuellt program eller inte gått vidare till gymnasieskolan direkt från grundskolan eller är nyinvandrade. Av de 7 800 elever som kom direkt från grundskolan saknade 80 procent grundskolebetyg i minst två ämnen – motsvarande siffra föregående år var 32 procent. Som en ytterligare jämförelse kan nämnas att ca sex procent av eleverna som började på ett nationellt program direkt efter grundskolan saknade grundskolebetyg i minst två ämnen.

Ett mål för det individuella programmet är att stimulera till vidare studier på ett nationellt program. Det lyckades också till viss del. Knappt 36 procent av de 12 100 elever som gick i år 1 på ett individuellt program hösten 1997 gick på ett nationellt program hösten 1998.

Lärlingsutbildningen med delat huvudmannaskap (5 kap. 13 § skollagen, 1 kap. 4 § gymnasieförordningen) anordnades hösten 1998 för 14 elever, som alla gick i år 1. Föregående år gick 15 elever denna utbildning, samtliga år 1.

I ett tiotal skolor pågår en försöksverksamhet med en ny lärlingsutbildning. Med denna lärlingsutbildning menas att en elev, utöver den skol- och arbetsplatsförlagda undervisning som krävs för ett fullständigt program, under en längre tid får handledd praktik på en arbetsplats. Genom att delta aktivt i arbetet under en handledares ledning får eleven utbildning samt en fördjupad färdighet och förtrogenhet inom yrkesområdet. Den nya lärlingsutbildningen inför hösten år 2000 som en alternativ studieväg inom program med yrkesämnen.

Sökande och intagna

Sammanlagt sökte ca 106 800 personer till gymnasieskolan hösten 1998 och ca 115 900 elever fanns i utbildning år 1 i oktober 1998. Av de senare hade ca 13 800 elever antingen inte sökt till gymnasieskolan eller sökt så sent att någon ansökan inte kunnat registreras. I elevtalet kan också ingå vissa elever som sökt andra utbildningar än den de tagits in på, vilket försvårar tolkningen av resultatet.

Som framgår av tabell 40, så hade 80 procent av de sökande den 1 juli tagits in på den utbildning som de sökt i första hand. Motsvarande andel var 78 (1997), 80 (1996) resp 85 procent (1995).

Av de nationella programmen hade naturvetenskaps- och samhällsvetenskapsprogrammen högst andel intagna på förstahandsval, 89 procent. Av de som i första hand sökte till individuella programmen togs 97 procent in. Lägst andel hade hantverksprogrammet (46 %) samt medieprogrammet (60 %). En jämförelse mellan kommunerna visar att andelen elever som tagits in på sitt förstahandsval varierade. Fem kommuner tillgodosåg elevens första val till mindre än 70 procent, medan över 30 kommuner tog in mer än 90 procent av eleverna på deras förstahandsval.

Av det totala antalet elever i gymnasieskolan år 1 i oktober 1998 hade 64 procent tagits in på sitt förstahandsval (69 procent föregående år). Motsvarande andel för de nationella programmen var drygt 74 procent (78 %). Den stora skillnaden förklaras av att en stor andel av de elever som deltar i specialutformade och individuella program har tagits in vid sidan av det ordinarie ansökningsförfarandet och därför klassificerats som "ej sökt". Till denna grupp hör också vissa elever som sökt eller gjort omval på ett så sent stadium att deras ansökan inte kunnat registreras.

Tabell 40. Behöriga sökande och intagna till år 1 läsåret 1998/99.

Program Linje	Sökande Antal för- delade efter förstahands- val	därav intagna 1/7 på förstahandsval		I utbildning 15/10			Ej sökt ¹⁾
		Totalt	Andel (%)	Antal	därav intagna på förstahandsval	Andel (%)	
Nationella program	94 829	76 300	80,5	93 680	69 135	73,8	4 563
<i>därav</i>							
Barn- och fritid (BF)	4 299	3 536	82,3	4 580	2 714	59,3	244
Bygg (BP)	1 684	1 351	80,2	1 822	1 053	57,8	131
EI (EC)	4 245	3 472	81,8	4 464	2 966	66,4	209
Energi (EN)	798	661	82,8	835	550	65,9	36
Estetiska (ES)	6 050	4 467	73,8	5 351	3 879	72,5	240
Fordon (FP)	4 690	3 244	69,2	3 900	2 600	66,7	133
Handels- och adm. (HP)	4 130	3 271	79,2	4 488	2 432	54,2	261
Hantverk (HV)	2 379	1 097	46,1	1 385	872	63,0	64
Hotell- och rest. (HR)	6 526	4 348	66,6	5 332	3 550	66,6	160
Industri (IP)	1 912	1 508	78,9	2 166	1 199	55,4	237
Livsmedel (LP)	600	422	70,3	651	310	47,6	34
Medie (MP)	5 363	3 255	60,7	4 240	2 799	66,0	337
Naturbruk (NP)	2 940	1 986	67,6	2 407	1 808	75,1	90
Naturvetenskap (NV)	21 485	19 297	89,8	22 235	19 286	86,7	889
Omvårdnad (OP)	3 256	2 616	80,3	3 449	2 218	64,3	216
Samhällsvetenskap (SP)	24 472	21 769	89,0	26 375	20 899	79,2	1 282
Specialutformade pgm. (SM)	8 672	5 954	68,7	6 482	2 967	45,8	2 528
Individuella pgm. (IV)	2 498	2 420	96,9	15 345	1 500	9,8	6 578
Samtliga program	105 999	84 674	79,9	115 507	73 602	63,7	13 669
Int baccalaureate (IB)	812	459	56,5	385	223	57,9	120
Gymnasieskolan totalt	106 811	85 133	79,7	115 892	73 825	63,7	13 789

¹⁾ Antal elever som inte hade sökt till den studieväg där de den 15 oktober fanns i årskurs 1

Elever med funktionshinder

Uppgifter om elever med funktionshinder har samlats in i samarbete med Statens institut för handikappfrågor i skolan (SIH). För elever med synskada eller rörelsehinder har uppgifterna hämtats från SIH:s konsulenter, medan landstingens hörselvårdskonsulenter svarat för uppgifterna beträffande elever med hörselskador. Uppgifter om elever på riksgymnasierna för döva och hörselskadade elever respektive rörelsehindrade elever har lämnats direkt av skolorna.

Den elevgrupp som uppgifterna skall avse är "elever som på grund av sitt funktionshinder behöver särskilt stöd i skolsituationen". Självfallet är det svårt att exakt definiera och avgränsa denna grupp. Genom att gruppen av uppgiftslämnare är relativt liten och professionell på området bör dock bedömningarna vara relativt enhetliga. Definitionsproblemen gör dock jämförelser mellan åren osäkra. Det gäller särskilt för gruppen elever som är döva och hörselskadade, där ett särskilt problem i uppgiftsinsamlingen varit att alla landsting inte längre har en särskild pedagogisk hörselvård.

Betydligt fler elever med rörelsehinder har rapporterats 1998/99 jämfört med läsåret innan. Antalet elever med syn- och hörselnedsättningar är ungefär oförändrat. De uppgifter som redovisas i tabell 41 måste dock tolkas med försiktighet, men ger ändå en grov bild av hur många elever med funktionshinder som finns i gymnasieskolan.

I stort sett alla döva elever studerade 1998/99 vid riksgymnasiet för döva och hörselskadade i Örebro. Drygt 20 procent av de hörselskadade eleverna, ungefär samma andel som tidigare år, studerade där. Lika stor andel av de rörelsehindrade eleverna studerade vid något av de fyra riksgymnasierna för rörelsehindrade elever.

Tabell 41. Elever i gymnasieskolan med funktionshinder läsåret 1998/99.

Funktionshinder	Antal elever	Därav på riksgymnasier
Gravt synskadad	19	-
Uttalat synsvag	39	-
Synsvag	155	-
Döv	212	207
Hörselskadad	932	206
Rörelsehindrad pga hjärnskada	442	110
Övriga rörelsehindrade	398	61
Totalt¹⁾	ca 2 200	584

¹⁾ Ungefär 20-25 elever är dubbelrapporterade (elever med flera funktionshinder)

7.2 Resurser

Lärare

Enligt mätningen i oktober 1998 fanns det drygt 28 900 tjänstgörande lärare (exkl. korttidsanställda) i gymnasieskolan. Den genomsnittliga tjänstgöringsgraden var 81,2 procent. Omräknat till heltidstjänster fanns det knappt 23 500 lärare i gymnasieskolan. Av dessa fanns drygt sex procent i landstingens gymnasieskolor och knappt fyra procent i de fristående gymnasieskolorna. Jämfört med föregående år ökade antalet lärare (omräknat till heltidstjänster) med 444 (1,9 %).

Drygt 17 procent av antalet lärare (omräknat till heltidstjänster) var lärare som saknade pedagogisk utbildning, en ökning med tre procentenheter sedan föregående år. Liksom tidigare år varierade andelen lärare utan lärarutbildning stort mellan kommunerna. Största andelen lärare utan pedagogisk utbildning hade glesbygdskommuner och övriga mindre kommuner. Vid de fristående skolorna saknade 45 procent av lärarna (omräknat till heltidstjänster) pedagogisk utbildning, vilket är en ökning med tre procentenheter jämfört med föregående år.

Antalet lärare (omräknat till heltidstjänster) per 100 elever i gymnasieskolan var 7,6, vilket är en ökning av lärartätheten med 0,2 lärare jämfört med mätningen i oktober 1997. I den kommunala gymnasieskolan ökade lärartätheten, från 7,1 (1997) till 7,4 lärare per 100 elever och i landstingens skolor från 10,9 till 11,4. Lärartätheten i de fristående skolorna har minskat med 0,1 lärare jämfört med föregående år. Men liksom tidigare år hade såväl fristående skolor som landstingens skolor högre lärartäthet än skolor med kommunal huvudman.

Tabell 42. Lärare i gymnasieskolan vecka 42 1996, 1997 och 1998.

Läsår Pedagogisk utbildning Huvudman	Antal tjänstgörande lärare			Genomsnittlig tjänstgöringsgrad i procent	Antal lärare omräknat till heltidstjänster ¹⁾		Antal lärare (heltidstjänster) per 100 elever ¹⁾
	Totalt	därav Män	Kvinnor		Totalt	Med tillsvidareanställning	
1996/97 Samtliga lärare	28 305	14 847	13 458	81,3	23 012	19 655	7,4
Antal med ped.utbildning	23 871	12 405	11 466	84,6	20 203	18 519	.
Andel (%) med ped. utbildn.	84,3	83,6	85,2	.	87,8	94,2	.
1997/98 Samtliga lärare	28 460	14 775	13 685	81,0	23 055	19 560	7,4
Antal med ped.utbildning	23 419	12 040	11 379	84,4	19 772	18 167	.
Andel (%) med ped. utbildn.	82,3	81,5	83,1	.	85,8	92,9	.
1998/99 Samtliga lärare	28 929	14 963	13 966	81,2	23 499	19 611	7,6
Antal med ped.utbildning	23 025	11 780	11 245	84,3	19 406	17 849	.
Andel (%) med ped. utbildn.	79,6	78,7	80,5	.	82,6	91,0	.
Per huvudman 1998/99							
Kommun (samtliga lärare)	25 555	13 495	12 060	82,8	21 153	17 752	7,4
Andel (%) med ped. utbildn.	81,2	80,5	82,1	.	83,9	92,2	.
Landsting (samtliga lärare)	2 157	860	1 297	70,1	1 511	1 190	11,4
Andel (%) med ped. utbildn.	77,9	76,3	79,0	.	79,3	90,4	.
Fristående (samtliga lärare)²⁾	1 353	680	673	61,7	835	669	7,6
Andel (%) med ped. utbildn.	51,0	45,4	56,6	.	54,9	60,4	.

¹⁾ Sättet för omräkning till heltidstjänster har förändrats fr.o.m läsåret 1995/96. Tidigare baserades omräkningen på uppgifter om lärarnas fastställda undervisningstid. Fr.o.m läsåret 1995/96 baseras omräkningen på de uppgifter som för varje lärare lämnats om omfattningen av lärarens tjänst. Förändringen, som är betingad av det nya läraravtalet, gör att uppgifterna för läsåret 1995/96 och senare läsår inte är helt jämförbara med de uppgifter som finns publicerade om tidigare läsår.

²⁾ Exkl internationella skolor

Kostnader

Kostnaden för gymnasieskolan 1998 uppgick till 21 289 miljoner kronor, vilket motsvarar 68 400 kronor per elev. Kostnaden inkluderar hemkommunernas kostnader för skolskjuts och reseersättningar. De flesta eleverna, 92 procent, gick i en kommunal gymnasieskola där kostnaden 1998 uppgick till 19 051 miljoner kronor. Räknat per elev blir detta 66 600 kronor. Jämfört med 1997 ökade kostnaden per elev i den kommunala gymnasieskolan med drygt 3 procent, eller 1 800 kronor per elev (fasta priser).

Om man studerar hur resurserna till den kommunala gymnasieskolan har förändrats under en längre period, mellan 1991 och 1998, kan man konstatera att totalkostnaden per elev minskade kraftigt mellan 1992 och 1993. Därefter har kostnaden per gymnasieelev ökat årligen för att 1998 vara något högre än kostnaden 1991 (+4% i fasta priser räknat). Under perioden har lokal-kostnaderna per elev ökat med uppskattningsvis 17 procent, medan kostnaden för läromedel, utrustning och skolbibliotek har ökat med 16 procent. Lokalkostnaderna har ökat med uppskattningsvis fyra procent sedan föregående år, medan kostnaden för läromedel mm ökade med 10 procent. En förklaring till de senaste två årens ökning i läromedelskostnaden är KK-stiftelsens resursmässiga satsningar i många kommuner för att i olika projekt stimulera IT- användningen på skolorna.

Mellan 1991 och 1998 har undervisningskostnaden och kostnaden för skolmåltider minskat relativt mycket procentuellt sett (-7 % respektive -20 %). Efter de stora besparingarna som skedde mellan 1992 och 1993 ökade undervisningskostnaden 1998 med fem procent jämfört med 1997. Kostnaderna för skolmåltider fortsatte däremot att minska något litet under 1998 (-2 %).

Man kan inte utan vidare jämföra de insamlade uppgifterna över tid eftersom kostnadsinsamlingen delvis har förändrats mellan åren. I de jämförelser över tid som gjorts här har tidigare års värden justerats för dessa insamlings-tekniska förändringar.

Fem procent av samtliga gymnasieelever 1998 gick i en landstingskommunal utbildning. Den totala kostnaden för landstingens gymnasieutbildning var 1 522 miljoner kronor. Kostnaden per elev är högre i landstingen än hos kommunerna, 1998 var den 100 800 kronor. Eftersom landstingen främst anordnar utbildning inom omvårdnadsprogrammet och naturbruksprogrammet är kostnaden per elev inte direkt jämförbar med den genomsnittliga elevkostnaden för kommunerna. Kostnaden per elev för dessa båda program i landstingens skolor är emellertid avsevärt högre än den genomsnittliga kostnaden per elev på dessa program i kommunal gymnasieskola.

Den totala kostnaden för de fristående skolorna på gymnasienivå (oavsett inriktning) med kommun- eller statsbidrag var 746 miljoner kronor, varav 716 miljoner kronor för skolor som haft verksamhet hela året. Detta motsvarar en kostnad per elev på 76 600 kronor. Kostnaden i fristående gymnasieskolor med nationella eller specialutformade program, var 72 100 kronor per elev, medan kostnaden för skolor som anordnade kompletterande utbildningar var 86 200 kronor per elev. För riksinternatsskolorna var kostnaden per elev, exklusive internatkostnad, 88 200 kronor.

Kostnaden per elev, exklusive skolskjutsar och elevhem, i kommunal gymnasieskola uppgick till 63 750 kronor 1998, dvs en något lägre kostnad per elev än genomsnittet i fristående skolor med nationella program (72 100 kronor). Det finns emellertid många skillnader, bortsett från redovisningstekniska, som påverkar kostnaderna. Olikheter avseende studievägsutbud är exempel på en skillnad som har stor betydelse för kostnadsbilden.

De fristående skolor på gymnasienivå som står under statlig tillsyn, men som inte har offentligt ekonomiskt stöd på annat sätt än att eleverna har möjlighet till statligt studiestöd, har inte någon skyldighet att lämna uppgifter till det nationella uppföljningssystemet. Någon redovisning av dessa skolors kostnader kan därför inte göras.

Som framgår av tabell 43 är undervisningskostnaden den enskilt största posten i kostnaderna för gymnasieutbildningen. Undervisningskostnaderna utgjorde ungefär 42 procent av de totala kostnaderna 1998. Lokalerna var den näst största kostnadsposten, därefter kommer kostnadsposten för läromedel, utrustning och skolbibliotek.

Kostnaden per elev för den kommunala gymnasieutbildningen varierar avsevärt mellan kommunerna. Bakom spridningen finns sannolikt både skillnader i förutsättningar och organisation. Sammansättningen av gymnasieprogram skiljer sig också åt mellan kommunerna, vilket ger olika kostnader då utbildningarna är olika resurskrävande. Även olikheter avseende redovisningsteknik samt skilda värderingsprinciper, t ex när det gäller lokaler, leder till skillnader i redovisade kostnader.

Då extremvärdena tas bort vid jämförelse av kostnaderna mellan landets kommuner, eftersom sådana höga värden troligen beror på mycket specifika förhållanden, ser man att fyra av fem kommuner har en gymnasiekostnad per folkbokförd elev som varierar mellan 57 000 kronor och 82 000 kronor per elev.

Som nämndes tidigare påverkas kommunens kostnadsbild av vilka program eleverna går på. Variationen i kostnad per elev mellan olika program är stor. Det visar en undersökning som genomförts i ett urval kommuner där kostnaderna för gymnasieskolan har fördelats per program. Det samhällsvetenskapliga programmet är billigast, det kostar i genomsnitt 51 500 kronor per elev. Andra program med relativt låga kostnader per elev är barn- och fritidsprogrammet (55 200 kr per elev), det naturvetenskapliga programmet (54 800 kr per elev) och handels- och administrationsprogrammet (55 900 kr per elev).

Den dyraste utbildningen bland de kommunala skolhuvudmännen program är naturbruksprogrammet, som i genomsnitt kostar ungefär 113 000 kronor per elev. Industriprogrammet (97 900 kr per elev), byggprogrammet (93 200 kr per elev), fordonsprogrammet (92 000 kr per elev) och livsmedelsprogrammet (90 600 kr per elev) tillhör också de relativt sett dyrare utbildningarna.

De olika programmens totalkostnad hänger naturligtvis till viss del ihop med skilda lokal- och utrustningsbehov. Utrustning och läromedel kostar exempelvis i genomsnitt 3 500 kronor per elev på det samhällsvetenskapliga programmet, medan samma kostnad för industriprogrammet är 12 500 kronor per elev. Även behoven av lokaler skiljer sig mycket åt mellan olika program. Naturbruksprogrammet och livsmedelsprogrammet har de högsta kostnaderna för lokaler (ca 35 000 kr per elev). Även hotell- och restaurangprogrammet, industriprogrammet och byggprogrammet har höga lokalkostnader.

Tabell 43. Kostnader för gymnasieskolan 1996, 1997 och 1998 fördelade på huvudman och kostnadslag (löpande priser).

	Samtliga huvudmän ¹⁾		Kommunal huvudman		Landsting		Fristående skolor ¹⁾	
	Kostnad totalt mkr	Kostnad per elev ²⁾ , kr	Kostnad totalt mkr ³⁾	Kostnad per elev ²⁾³⁾ , kr	Kostnad totalt mkr	Kostnad per elev ⁴⁾ , kr	Kostnad totalt mkr	Kostnad per elev ²⁾ , kr
1996 Totalt³⁾	20 452	65 700	18 097	63 400	1 793	100 400	561	70 400
1997 Totalt³⁾	20 728	66 700	18 428	64 400	1 676	100 000	624	70 700
1998 Totalt³⁾	21 289	68 400	19 051	66 600	1 523	100 800	746	76 600
därav Undervisning	8 647	27 800	7 795	27 200	559	36 800	293	31 300
Lokaler	4 697	15 100	4 080	14 300	462	30 400	155	16 600
Skolmältider	895	2 900	783	2 700	73	4 800	38	4 100
Läromedel, utrustn, bibl	1 934	6 200	1 711	6 000	149	10 000	74	7 900
Skolskjuts	811	2 610	811	2 610
Elevvård	283	910	251	880	25	1 620	7	770
Övrigt	4 023	12 900	3 619	12 600	255	17 100	149	16 000

¹⁾ Fristående skolor med kommun- eller statsbidrag. Kostnad per elev gäller fristående skolor som haft verksamhet hela 1998. I kostnad totalt ingår även kostnader för skolor som inte haft verksamhet hela året (30,4 miljoner kr, endast i Kostnad totalt mkr) samt en skattad kostnad för de skolor som ej lämnat uppgifter.

²⁾ Medeltal av antalet elever den 15 oktober 1997 och den 15 oktober 1998.

³⁾ Skolkommunernas kostnad för utbildning + hemkommunernas kostnad för skolskjuts.

⁴⁾ antal heltidsstuderande elever under 1998.

7.3 Resultat

Läsåret 1997/98 avslutade knappt 78 200 elever gymnasieskolan vilket var en ökning med 2 500 elever (3%) jämfört med läsåret 1996/97. Antalet elever i avgångsklasserna 1997/98 var 5 200 fler än föregående år vilket förklarar ökningen, men antalet elever med slutbetyg ökade inte i motsvarande grad. Allt fler elever som påbörjar en gymnasieutbildning tar längre tid på sig att avsluta sina studier, gör studieavbrott och lämnar gymnasieskolan utan fullföljd utbildning i en högre grad än tidigare.

Elever som avslutade gymnasieskolan 1997/98 är den andra kullen som fått slutbetyg enligt det nya betygssystemet. Om en elev ej kunnat kunskapsbedömas i en kurs ges inte betyg på kursen. Slutbetyg från ett nationellt eller specialutformat program utfärdas endast då eleven fått betyg i alla kurser som ingår i dennes studieväg och på specialarbete (7 kap. 8§ gymnasieförordningen). En elev som gått individuellt program får slutbetyg då denne fullföljt den studieplan som lagts upp för eleven. Alla elever som avslutade gymnasieskolan 1997/98 har därför liksom föregående kull fått betyg i samtliga kurser och ämnen som ingår i studievägen.

Tabell 44. Elever som fått slutbetyg från gymnasieskolan läsåret 1997/98.

Studieväg Kön Huvudman	Elever med slutbetyg från program ¹⁾		Genomsnittlig betygspoäng			Elever med reducerat program		Elever med utökat program	
	Antal	Andel (%)	Totalt	Män	Kvinnor	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)
Nationella program	73 949	94,6	13,0	12,5	13,5	5 438	7,4	14 113	19,1
<i>därav</i>									
Barn- och fritid (BF)	5 371	6,9	11,9	11,0	12,2	273	5,1	757	14,1
Bygg (BP)	1 817	2,3	11,4	11,4	11,0	91	5,0	409	22,5
EI (EC)	3 348	4,3	11,8	11,8	11,7	145	4,3	791	23,6
Energi (EN)	542	0,7	11,6	11,5	11,8	34	6,3	100	18,5
Estetiska (ES)	3 508	4,5	13,2	12,6	13,5	317	9,0	1 113	31,7
Fordon (FP)	2 566	3,3	10,9	10,9	10,6	210	8,2	583	22,7
Handels- o adm.(HP)	4 140	5,3	11,9	11,4	12,4	366	8,8	507	12,2
Hantverk (HV)	1 023	1,3	13,0	11,7	13,1	57	5,6	183	17,9
Hotell- o. rest.(HR)	3 348	4,3	11,9	11,6	12,3	216	6,5	771	23,0
Industri (IP)	1 851	2,4	11,1	11,1	11,3	150	8,1	447	24,1
Livsmedel (LP)	534	0,7	11,8	11,5	12,0	23	4,3	109	20,4
Medie (MP)	2 721	3,5	13,2	12,8	13,5	102	3,7	840	30,9
Naturbruk (NP)	1 780	2,3	11,8	11,4	12,2	76	4,3	463	26,0
Naturvetenskap (NV)	16 885	21,6	14,4	14,0	15,0	919	5,4	3 110	18,4
Omvårdnad (OP)	3 101	4,0	12,4	11,3	12,5	254	8,2	377	12,2
Samhällsvet. (SP)	21 414	27,4	13,4	12,6	13,8	2 205	10,3	3 553	16,6
Specialutform pgm. (SM)	3 586	4,6	12,9	12,6	13,3	69	1,9	117	3,3
Individuella pgm. (IV)	484	0,6	8,8	8,4	9,5
Samtliga program	78 019	99,8	12,9	12,4	13,4	5 519	7,1	14 231	18,2
Linjer²⁾	157	0,2
Gymnasieskolan totalt	78 176	100,0	12,9	.	.	5 519	7,1	14 231	18,2
<i>därav</i>									
Män	38 478	49,2	12,4	.	.	2 733	7,1	7 135	18,6
Kvinnor	39 698	50,8	13,4	.	.	2 786	7,0	7 096	17,9
Kommun	71 993	92,1	13,0	12,4	13,5	5 134	7,1	13 111	18,2
Landsting	4 460	5,7	12,2	11,4	12,5	286	6,4	716	16,1
Fristående ³⁾	1 723	2,2	14,7	14,2	15,0	99	5,7	404	23,4

¹⁾ Betyg från program enligt målrelaterad betygsskala (bokstavs-betyg).

²⁾ Sifferbetyg från linjer och program.

³⁾ Fristående skolor med kommun- eller statsbidrag.

Så gott som alla elever som avslutade gymnasieskolan läsåret 1997/98 fick ut slutbetyg enligt det nya betygssystemet (bokstavs-betyg enligt målrelaterad skala). 160 elever fick ut avgångsbetyg efter att ha påbörjat sina gymnasiestudier 1993 eller tidigare (sifferbetyg från linje eller program).

Som ett sammanfattande jämförelsemått på betygsresultatet används den genomsnittliga betygs-poängen, dvs. det genomsnittliga värdet av alla betyg som redovisas i elevernas slutbetyg. Betygs-poängen framräknas enligt hög-

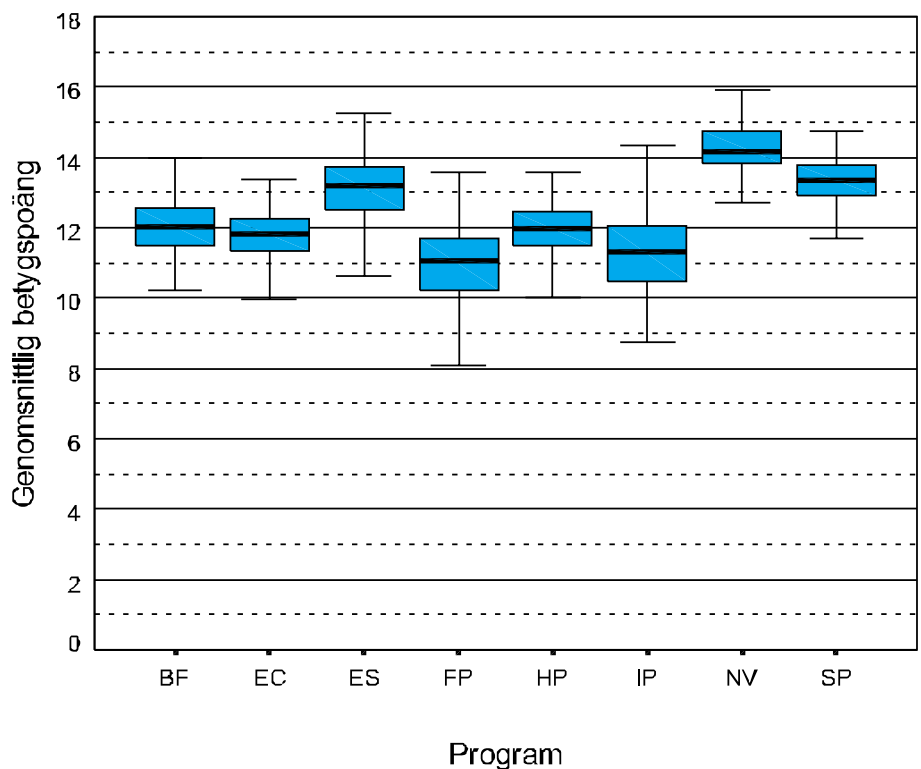
skoleverkets modell för meritvärdering av slutbetyg vid intagning till högre utbildning. Enligt denna metod ges betyget på respektive kurs meritvärdet 0 för betyget Icke godkänt, 10 för Godkänt, 15 för Väl godkänt och för Mycket väl godkänt 20 poäng. Resultatet viktas sedan efter de olika kursernas relativa omfattning uttryckt i gymnasiepoäng. Exempelvis får den elev som har betyget Godkänt på alla kurser jämförelsetalet 10.

Den genomsnittliga betygspoängen för samtliga avgångna med slutbetyg från gymnasieskolans program 1997/98 var 12,9 vilket är 0,3 poäng högre än föregående år. Betygen var bättre för samtliga elevgrupper jämfört med 1996/97. Kvinnliga elever hade högre betygsgenomsnitt än de manliga på flertalet program. Elever med utländsk bakgrund hade lägre betygsgenomsnitt än övriga elever (12,1).

Högst genomsnittlig betygspoäng hade eleverna på naturvetenskapsprogrammet (14,4). Elever på studieförberedande program hade i genomsnitt högre betyg än elever på program med yrkesämnen. Av de nationella programmen var det eleverna på fordonsprogrammet som hade lägst betygsgenomsnitt (10,9) följt av industri- och byggprogrammen (11,1 respektive 11,4). Inget program hade lägre betygsgenomsnitt än föregående år.

Diagram 3 illustrerar hur den genomsnittliga betygspoängen varierar mellan kommunerna för åtta av gymnasieskolans nationella program. Hälften av alla kommunerna finns i ”lådan” och linjen i ”lådan” symboliserar medianpoängen, dvs. den betygspoäng som hälften av kommunerna ligger över och hälften under. Ytterlinjerna visar högsta och lägsta betygspoäng för programmet.

Diagram 3. Kommunernas genomsnittliga betygspoäng läsåret 1997/98 (median, kvartiler, max- och min-värden) för åtta av gymnasieskolans nationella program.

Den genomsnittliga betygspoängen för elever på specialutformat program 1997/98 var 12,9, densamma som genomsnittet för alla program. Jämfört med föregående år ökade betygsgenomsnittet med 0,7 poäng vilket gör specialutformat program till det program där ökningen var störst mellan åren. Lägst betygsgenomsnitt hade elever med avgångsbetyg från individuellt program, 8,8 (+0,3 poäng). Den genomsnittliga betygspoängen för olika studievägar varierade mellan kommunerna. Det var inte ovanligt att det skiljer flera betygspoäng mellan högsta och lägsta kommungenomsnitt för en viss utbildning.

Utökat program

Elever på nationellt eller specialutformat program kan beviljas följa ett utökat program, där eleven frivilligt läser en eller flera kurser utöver vad som normalt ingår i studievägen. En förutsättning för detta är att eleven bedöms kunna på ett tillfredsställande sätt tillgodogöra sig undervisningen på samtliga kurser eleven följer. 19 procent av eleverna hade slutbetyg från ett utökat program, precis som i föregående års avgångskull. Minst andel fanns på specialutformat program (3,3%). Nästan var tredje elev på estetiskt program och på medieprogrammet följde ett utökat program vilka var flest av alla program. Det var vanligare att elever i fristående skolor beviljats utökat program (23%), jämfört med skolor som drivs av kommuner och landsting (18% respektive 16%). Jämfört med kvinnor gick män oftare ett utökat program.

Reducerat program

Elever på nationellt eller specialutformat program som har påtagliga studie-svårigheter som inte kan lösas på annat sätt kan beviljas följa ett reducerat program. Det innebär att eleven befrias från undervisning i en eller flera kurser, dock maximalt tio procent av den minsta garanterade undervisningstiden för ett fullständigt nationellt eller specialutformat program (5 kap. 24 § gymnasieförordningen). Av eleverna med slutbetyg från program våren 1998 hade 7,1 procent gått ett reducerat program, en minskning med drygt två procentenheter jämfört med föregående års avgångskull. Av de nationella programmen var det vanligast att eleverna på samhällsvetenskapsprogrammet och det estetiska programmet hade reducerat program (10,3%). Minst vanligt var det på medieprogrammet, 3,7 procent.

Studieavbrott och studie-uppehåll

En negativ indikator på utbildningsresultat är studieavbrott. Mätningar av detta kan göras på flera olika sätt. En metod är att följa individer över tiden och se om de fortsätter den utbildning de påbörjat. Det har blivit allt vanligare med såväl studieuppehåll som studievägsbyte. Av samtliga elever som hösten 1997 gick i år 1 på nationellt program var det 4,5 procent (3,9%) som inte fanns i år 2 i gymnasieskolan hösten 1998 p.g.a. studieavbrott eller studieuppehåll och 9,6 procent (8,4%) som hade bytt studieväg. För samtliga program (inklusive individuellt program och specialutformat program) var det 7,8 procent (7,0%) som gjort studieavbrott/-uppehåll, medan 12,7 procent (11,8%) bytt studieväg. Siffror inom parentes avser motsvarande uppgifter ett år tidigare.

Elever på individuella program hade en betydligt större andel studieavbrott (36,5%) än elever på nationella program. Anden elever som bytt studieväg är också betydligt större på individuella program (36,2%) än på nationella program, vilket är i enlighet med intentionerna för det individuella programmet. Som tidigare nämnts är ett av målen för det individuella programmet att stimulera till vidare studier på ett nationellt program.

Av de elever som hösten 1996 började i år 1 på nationellt program gjorde 1,0 procent studieuppehåll under ett år och återkom i år 1 eller 2 hösten 1998. 78 procent av samtliga elever på program som gjorde studieuppehåll gick på naturvetenskaps- och samhällsvetenskapsprogrammen. Andelen elever som gjorde studieuppehåll av dem som började år 1 på linje eller nationellt program 1994 och 1995 var 1,1 respektive 0,9 procent.

Fullföljandegrad

Av alla elever i år 1 på någon linje eller program i oktober 1994 hade 74 procent fullföljt en gymnasieutbildning på samma eller någon annan studieväg inom fyra år. Motsvarande andel för elever i år 1 1993 var 80 procent och för år 1-eleverna 1992 86 procent. Bland elever med utländsk bakgrund var fullföljandegraden för de som gick i år 1 hösten 1994 57 procent. Fullföljandegraden var högre på naturvetenskaps- och samhällsvetenskapsprogrammen (92 respektive 86%) än på övriga nationella program (73%). Av samtliga

elever i år 1 på ett nationellt program hösten 1994 fullföljde 80 procent utbildningen inom fyra år. Bland eleverna i år 1 på det individuella programmet 1994 fullföljde endast 17 procent ett program inom fyra år. Elever med utländsk bakgrund på nationella program hade också en lägre fullföljandegrad, 67 procent. Andelen år1-elever som efter fyra år fått ut slutbetyg var lägre i till exempel mindre övriga kommuner (61%), landsbygdskommuner (65%) och storstäder (69%) än i medelstora och större städer (77 respektive 76%).

Övergång till högskolan

Ett annat resultatmått är övergångsfrekvensen från gymnasieskolan till högskolan. Av de elever som avslutade gymnasieskolan vårterminen 1995 påbörjade 45 procent (ca 30 400 elever) en högskoleutbildning inom tre år. Det var en ökning med åtta procentenheter jämfört med den elevgrupp som slutade gymnasieskolan våren 1994. Variationen i övergångsfrekvens var stor mellan olika kommuner. Den minsta andelen var 17 procent (Torsby och Älvdalen) och det högsta 70 procent (Lund).

Av tabell 45 framgår att elever från treåriga studieförberedande linjer som förväntat gick över till högskolan i betydligt större utsträckning än elever från övriga linjer samt att kvinnor hade en högre övergångsfrekvens än män.

Tabell 45. Övergång till högskolan inom tre år för elever som avslutat gymnasieskolan läsåret 1994/95.

Studieväg Kön Huvudman	Elever med avgångsbetyg läsåret 1994/95					
	Totalt Antal	därav Kvinnor	Elever i högskoleutbildning senast vt 1998			
			Totalt		Kvinnor	
			Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)
2-åriga studieförberedande linjer	659	328	78	11,8	45	13,7
2-åriga yrkesinriktade linjer	3 537	1 033	327	9,2	86	8,3
3-åriga studieförberedande linjer	41 249	21 896	25 300	61,3	13 530	61,8
3-åriga yrkesinriktade linjer	5 646	2 077	488	8,6	314	15,1
Samtliga linjer	51 091	25 334	26 193	51,3	13 975	55,2
Nationella program	16 612	9 881	4 270	25,7	2 850	28,8
Specialutformade program	99	68	34	34,3	27	39,7
Individuella program	122	31
Samtliga program	16 833	9 980	4 379	26,0	2 877	28,9
Gymnasieskolan totalt	67 924	35 314	30 572	45,0	16 862	47,7
därav						
Män	32 610	.	13 710	42,0	.	.
Kvinnor	35 314	35 314	16 862	47,7	16 862	47,7
Kommun	60 759	29 993	28 842	47,5	15 452	51,5
Landsting	6 360	4 855	1 205	18,9	1 092	22,5
Fristående	805	466	525	65,2	318	68,2

8

Kommunal vuxenutbildning

8.1 Organisation

Kommunal vuxenutbildning (komvux) består av grundläggande vuxenutbildning, gymnasial vuxenutbildning och påbyggnadsutbildning. Grundläggande vuxenutbildning är grundskoleutbildning för vuxna och syftar till att ge vuxna sådana kunskaper och färdigheter som de behöver för att delta i samhälls- och arbetsliv. Den ska också syfta till att möjliggöra högre studier. Varje kommunmedborgare har rätt att delta i grundläggande vuxenutbildning från och med andra kalenderhalvåret det år han fyller 20 år, om han saknar sådana färdigheter som normalt uppnås i grundskolan och är bosatt i landet.

Gymnasial vuxenutbildning syftar till att ge vuxna kunskaper och färdigheter motsvarande de som ungdomar får i gymnasieskolan. Utbildning får anordnas i alla ämnen som finns i gymnasieskolan med undantag av vad som där hör till estetisk verksamhet, estetiska ämnen, idrott och hälsa samt specialidrott. Påbyggnadsutbildning syftar till att ge vuxna en sådan utbildning som leder till en ny nivå i deras yrke eller till ett nytt yrke.

Enligt skollagen är kommunerna skyldiga att informera om och anordna grundläggande vuxenutbildning i sådan omfattning att de kommuninvånare som har rätt till utbildningen och önskar delta i den, får det. Kommunerna ska

vidare sträva efter att anordna gymnasial vuxenutbildning och påbyggnadsutbildning som svarar mot efterfrågan och behov.

Genom regeringens särskilda satsning på gymnasial vuxenutbildning för arbetslösa har kommunerna under läsåren 1993/94 – 1996/97 erhållit extra statsbidrag för anordnande av gymnasial utbildning och påbyggnadsutbildning. Sedan 1997-07-01 utgår extra statsbidrag för grundläggande och gymnasial utbildning enligt bestämmelserna i regeringens femåriga satsning på utbildning för arbetslösa och lågutbildade, det s.k. Kunskapslyftet.

Kunskapslyftet innebär att staten för 1998 betalat statsbidrag för utbildning på gymnasial nivå motsvarande cirka 100 000 heltidsplatser och på grundläggande nivå motsvarande 5 000 heltidsplatser. Kunskapslyftet innebär en ökning jämfört med tidigare års satsningar på arbetslöshetskurser. Läsåret 1995/96 finansierades cirka 30 200 heltidsplatser med statsbidrag för arbetslösa, hösten 1996 hade antalet ökat till 44 100 heltidsplatser och våren 1997 till 53 600 heltidsplatser. Kunskapslyftet har således inneburit en ökning med ytterligare cirka 46 000 heltidsplatser på gymnasienivå sedan våren 1997. Den del som finansieras av kommunala medel har under perioden varit drygt 36 000 heltidsplatser. Begreppet heltidsplatser används för att beräkna statsbidrag till kommunerna och återfinns inte i den övriga redovisningen av vuxenutbildningen.

Utbildningen i komvux anordnas i form av kurser. Kunskapsmålen för utbildningen är desamma som för ungdomsutbildningen, men kursernas innehåll, omfattning och tyngdpunkter behöver inte vara identiska. Kommuner och landsting är huvudmän för komvux. Landstingen får endast anordna gymnasial vuxenutbildning och påbyggnadsutbildning inom områdena naturbruk och omvårdnad. Huvudmännen får anlita andra utbildningsanordnare för genomförande av utbildningen.

Kunskapslyftet har medfört att andelen kursdeltagare som deltar i kurser genomförda av annan utbildningsanordnare än landsting och kommun har ökat. Under Kunskapslyftets första halvår, hösten 1997, deltog 15 procent av kursdeltagarna i kurser som anordnades av andra utbildningsanordnare. Hösten 1998 var andelen 21 procent.

Antal elever och kursdeltagare i komvux mäts vid två tillfällen. I det efterföljande redovisas först vissa uppgifter som avser läsåret 1997/98 och därefter motsvarande uppgifter avseende vecka 42 1998.

Läsåret 1997/98

Under läsåret 1997/98 deltog 316 698 elever i komvux. Jämfört med läsåret 1996/97 har antalet elever ökat med 79 570 (34%). 97 procent av eleverna deltog i utbildningar som anordnades av kommuner (inklusive köpt utbildning), medan landstingen svarade för resterande 3 procent. Kommunernas elevantal ökade med 34,5 procent (79 145) medan antalet elever i landstingen ökade med 5,3 procent (425 elever) mellan läsåren 1996/97 och 1997/98.

Antalet elever i gymnasial vuxenutbildning ökade med 82 900 (47%) och antalet elever i grundläggande vuxenutbildning ökade med 300 elever (0,6%). Antalet elever i påbyggnadsutbildning minskade med närmare 3 600 (-33%). Ökningen av antalet elever i gymnasial vuxenutbildning förklaras helt av Kunskapslyftet, som startade läsåret 1997/98.

Tabell 46. Antal elever i komvux läsåren 1993/94 - 1997/98.

Utbildningsnivå Huvudman	1993/94	1994/95	1995/96	1996/97	1997/98
Grundläggande vuxenutbildning	51 963	48 460	47 643	47 422	47 705
Gymnasial vuxenutbildning	120 815	140 868	157 559	177 732	260 612
Påbyggnadsutbildning	12 177	6 563	5 798	11 974	8 381
Komvux (samtliga nivåer)	184 955	195 891	211 040	237 128	316 698
därav Kommun	179 073	188 760	203 704	229 081	308 226
Landsting	5 882	7 131	7 336	8 047	8 472

Sex kommuner i landet hade inte någon kommunal vuxenutbildning i kommunen under läsåret 1997/98. Utbildningsbehoven tillgodosågs i dessa kommuner genom kommunalförbund eller andra samverkansformer med andra kommuner. 22 av landets 23 landsting anordnade kommunal vuxenutbildning. I det återstående landstinget har utbildningen överförs till kommunerna. Utbildningen var geografiskt förlagd till 89 kommuner.

Antalet skolor som anordnade komvux var 491. Skolorna kan antingen vara särskilda komvuxskolor under ledning av en egen rektor eller en gymnasie- eller grundskola där komvux är organisatoriskt underställd rektor i ungdomsskolan. Oavsett organisationsform är komvux ofta lokalmässigt integrerad med ungdomsskolan.

För att klara den utökning av utbildningskapaciteten som skett har köp av utbildning hos andra utbildningsanordnare ökat kraftigt. Under läsåret 1997/98 upphandlade kommunerna omkring 17 procent av den totala verksamhetsvolymen inom gymnasial vuxenutbildning av folkhögskolor, studieförbund, AMU och privata utbildningsföretag.

Under läsåret 1997/98 anordnades utbildning enligt 3 477 kursplaner på olika nivåer, en ökning med 889 kursplaner jämfört med föregående läsår. Av den totala ökningen var mer än 90 procent lokalt fastställda kursplaner inom gymnasial vuxenutbildning.

Av det totala antalet elever i komvux läsåret 1997/98 var 209 002 (66,0%) nyinskrivna. Med nyinskrivna elever menas elever som inte bedrev komvuxstudier läsåret 1996/97.

Tabell 47. Antal kommuner, skolor, kurser, elever och kursdeltagare i komvux läsåren 1995/96 - 1997/98.

Läsår Utbildningsnivå Huvudman	Antal skol- kommuner	Antal skolor	Antal kurs- planer	Antal under- visnings- grupper ¹⁾	Antal elever	Andel nyin- skrivna elever ²⁾	Antal kursdel- tagare	Antal kurser per elev
Lsåret 1995/96	279	406	1 874	57 757	211 040	59,8	1 015 242	4,8
<i>därav</i> Kommun	279	315	1 797	54 380	203 704	60,2	950 808	4,7
Landsting	84	91	172	3 377	7 336	48,3	64 434	8,8
Lsåret 1996/97	282	443	2 588	70 999	237 128	59,9	1 214 347	5,1
<i>därav</i> Kommun	282	336	2 461	66 874	229 081	60,1	1 143 980	5,0
Landsting	90	107	301	4 125	8 047	52,1	70 367	8,7
Lsåret 1997/98	282	491	3 477	.	316 698	66,0	1 717 655	5,4
<i>därav</i> Kommun	282	381	3 298	.	308 226	66,2	1 632 593	5,3
Landsting	89	110	527	.	8 472	57,4	85 062	10,0
Grundläggande	275	302	107	.	47 705	63,4	155 528	3,3
Gymnasial	282	478	1 913	.	260 612	66,6	1 487 311	5,7
<i>därav</i> Kommun	282	372	1 874	.	253 398	66,9	1 412 160	5,6
Landsting	88	106	250	.	7 214	56,4	75 151	10,4
Påbyggnads	148	222	1 457	.	8 381	60,7	74 816	8,9
<i>därav</i> Kommun	130	171	1 317	.	7 123	60,3	64 905	9,1
Landsting	42	51	277	.	1 258	63,0	9 911	7,9

¹⁾ Uppgifter om undervisningsgrupper samlas fr o m läsåret 1997/98 inte längre in.

²⁾ Andel av eleverna som ej bedrev komvuxstudier föregående läsår.

I statistiken över komvux används två begrepp med olika betydelse, elev och kursdeltagare. En elev är en fysisk person som läser en eller flera kurser i komvux. Av detta följer att en elev kan studera på flera olika nivåer under läsåret. I tabellerna har dessa elever förts till den nivå där eleven studerar flest timmar. Genom detta förfaringsätt undviks en dubbelräkning av eleverna, men det innebär samtidigt att antalet elever på varje enskild nivå underskattas något. På varje kurs som eleven deltar i räknas han/hon som en kursdeltagare.

Antalet kursdeltagare var läsåret 1997/98 5,4 gånger fler än antalet elever dvs varje elev deltog i genomsnitt i 5,4 kurser under året. Det var en ökning med 0,3 kurser per elev jämfört med läsåret 1996/97.

Det totala antalet kursdeltagare ökade med ca 503 300 (41%) mellan läsåren 1996/97 och 1997/98. Antalet kursdeltagare inom gymnasial vuxenutbildning ökade med 516 200 (53%) och antalet kursdeltagare i grundläggande vuxenutbildning ökade med 2 200 (1,4%). Antalet kursdeltagare inom påbyggnadsutbildning minskade med drygt 15 100 (-17%).

Av det totala antalet kursdeltagare deltog 91,4 procent i kurser som anordnades på dagtid. Det var en ökning jämfört med läsåret 1996/97 då motsvarande andel var 87,4 procent.

Tabell 48. Komvuxkurser med flest kursdeltagare läsåret 1997/98.

Utbildningsnivå Kurser	Antal kommuner som ger kursen	Antal kursdeltagare		Kvinnor	
		Totalt Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)
Grundläggande vuxenutbildning	275	155 528	100,0	100 293	64,5
Engelska	268	40 189	25,8	26 167	65,1
Matematik	270	38 649	24,9	26 199	67,8
Svenska	267	25 218	16,2	15 763	62,5
Svenska som andraspråk	173	22 318	14,3	13 762	61,7
Samhällskunskap	234	14 387	9,3	9 183	63,8
Gymnasial vuxenutbildning	282	1 487 311	100,0	988 563	66,5
Datakunskap-grundkurs	280	89 031	6,0	61 309	68,9
Matematik A	282	67 458	4,5	45 839	68,0
Engelska A	282	65 364	4,4	44 333	67,8
Samhällskunskap A	282	50 752	3,4	35 023	69,0
Matematik B	282	47 010	3,2	29 775	63,3
Svenska A	282	43 554	2,9	30 026	68,9
Svenska B	253	41 055	2,8	28 462	69,3
Engelska B	282	40 785	2,7	27 813	68,2
Företagsekonomi A	273	36 911	2,5	26 626	72,1
Standardprogram - grundkurs	224	35 287	2,4	22 180	62,9
Påbyggnadsutbildning	148	74 816	100,0	39 249	52,5
Datakunskap (datorkunskap)	80	13 718	18,3	5 511	40,2
Företagsekonomi	90	6 948	9,3	4 533	65,2
Hotellkunskap	17	3 358	4,5	2 767	82,4
Samtliga nivåer	282	1 717 655	100,0	1 128 105	65,7

De tio största kurserna av totalt 3 477 omfattade drygt 30 procent av samtliga kursdeltagare. Datakunskap på gymnasienivå var den vanligast förekommande kursen. Antalet kursdeltagare var 89 031 och kursen anordnades i 280 kommuner.

Inom gymnasial vuxenutbildning har flertalet kurser ökat i deltagarantal. Grundkurs i datakunskap har t.ex. ökat med 65 procent, matematik A med 60 procent och svenska A med 78 procent.

Komvux kan med rätta sägas vara kvinnornas skolform eftersom majoriteten, 65,2 procent, av eleverna var kvinnor. Kvinnornas andel har ökat med 0,1 procentenheter sedan föregående år. Andelen kvinnor var högst inom landstingens gymnasiala vuxenutbildning (86,5%).

Lsåret 1997/98 var antalet elever i komvux födda utomlands 72 040 eller 22,7 procent. Året innan var antalet 61 934 (26,1%). I grundläggande vuxenutbildning minskade andelen elever födda utomlands från 63,7 till 59,8 procent.

Elevernas medianålder var 29 år för hela komvux. Högst medianålder hade eleverna i grundläggande vuxenutbildning (33 år). Lägst medianålder hade eleverna i påbyggnadsutbildning (27 år).

Tabell 49. Antal elever, därav kvinnor, invandrare samt elever från annan kommun, i komvux läsåret 1997/98.

Utbildningsnivå Huvudman	Elever		därav Kvinnor		Födda utomlands		Bosatta i annan kommun	
	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)
Grundläggande	47 705	15,1	30 483	63,9	28 544	59,8	4 300	9,0
Gymnasial	260 612	82,3	171 769	65,9	42 587	16,3	34 668	13,3
därav Kommun	253 398	80,0	165 529	65,3	42 543	16,8	31 969	12,6
Landsting	7 214	2,3	6 240	86,5	44	0,6	2 699	37,4
Påbyggnads	8 381	2,6	4 366	52,1	909	10,8	4 087	48,8
därav Kommun	7 123	2,2	3 559	50,0	857	12,0	3 325	46,7
Landsting	1 258	0,4	807	64,1	52	4,1	762	60,6
Samtliga nivåer 1997/98	316 698	100,0	206 618	65,2	72 040	22,7	43 055	13,6
därav Kommun	308 226	97,3	199 571	64,7	71 944	23,3	39 594	12,8
Landsting	8 472	2,7	7 047	83,2	96	1,1	3 461	40,9

Andelen elever som fick sin utbildning i en annan kommun än hemkommunen ökade från 10,0 procent 1996/97 till 13,6 procent 1997/98.

Höstterminen 1998

Antalet elever i komvux uppgick vid mätningen vecka 42 1998 till 237 500 vilket var en ökning med 16 000 elever (7%) jämfört med hösten 1997.

Den gymnasiala vuxenutbildningen ökade med 22 000 elever (12%), medan grundläggande vuxenutbildning och påbyggnadsutbildning minskade med 5 000 elever (14%) respektive 1 000 elever (14%). Ökningen av antalet elever i gymnasial vuxenutbildning förklaras helt av regeringens femåriga satsning på vuxenutbildning, Kunskapslyftet.

Eleverna studerar också fler kurser än tidigare år. Vid mätningen i oktober 1998 deltog en elev i genomsnitt i 4,2 kurser vilket var en ökning med 0,2 kurser eller fem procent jämfört med oktober 1997. Andelen elever som studerar på dagtid har ökat från 80 till 83 procent. Uttryckt i heltidsstuderande har komvux ökat med hela 13 procent jämfört med hösten 1997. Som heltidsstuderande har då räknats deltagande i kurser om 15 undervisningstimmar (å 60 minuter) under 18 veckor hösten 1998.

I oktober 1998 var 4,4 procent av befolkningen i åldern 20-64 år elever i komvux. Det var en ökning med 0,4 procentenheter jämfört med oktober 1997. I oktober 1997 (det första halvåret med Kunskapslyftet) hade mindre kommuner en genomsnittligt lägre andel av befolkningen i komvux än större kommuner. I oktober 1998 var denna skillnad helt utjämnad. Variationen är också relativt liten mellan olika kommungrupper – mellan 4,2 procent (större övriga kommuner) och 5,1 procent (glesbygdskommuner). Fortfarande finns dock betydande skillnader mellan enskilda kommuner, från 2,1 procent till 10,0 procent. Antalet skolor som anordnade komvux har minskat från 478 hösten 1997 till 466 hösten 1998. Det är antalet skolor i landstingens regi som har minskat.

Tabell 50. Antal kommuner, skolor, kurser, elever, grupper och kursdeltagare i komvux vecka 42 1996, 1997 och 1998.

År Utbildningsnivå Huvudman	Antal skol-	Antal	Antal	Antal	Antal	Andel	Antal	Antal
	kommuner	skolor	kurs- planer	under- visnings- grupper ¹⁾	elever	nyin- skrivna elever ²⁾	kursdel- tagare	kurser per elev
Vecka 42 1996	281	427	1 898	33 889	174 451	50,0	627 278	3,6
därav Kommun	281	329	1 803	32 517	168 594	50,3	601 635	3,6
Landsting	86	98	204	1 372	5 857	40,4	25 643	4,4
Vecka 42 1997	282	478	2 519	49 057	221 508	55,5	883 250	4,0
därav Kommun	282	368	2 393	47 185	215 029	55,8	848 813	3,9
Landsting	88	110	318	1 872	6 479	45,9	34 437	5,3
Vecka 42 1998	281	466	3 063	.	237 510	45,8	998 548	4,2
därav Kommun	281	375	2 938	.	231 674	45,9	968 871	4,2
Landsting	76	91	355	.	5 836	40,0	29 677	5,1
Grundläggande	269	293	80	.	31 872	42,4	82 827	2,6
Gymnasial	281	453	1 873	.	199 681	46,1	872 340	4,4
därav Kommun	281	367	1 851	.	194 607	46,3	847 096	4,4
Landsting	74	86	162	.	5 074	39,5	25 244	5,0
Påbyggnads	123	188	1 110	.	5 957	52,7	43 381	7,3
därav Kommun	109	145	1 007	.	5 195	54,1	38 948	7,5
Landsting	37	43	192	.	762	43,2	4 433	5,8

¹⁾ Uppgifter om undervisningsgrupper samlas fr o m vecka 42 1998 inte längre in.

²⁾ Andel av eleverna som ej bedrev komvuxstudier föregående läsår.

Antalet kursplaner fortsätter att öka. Ökningen beror på att antalet lokala kursplaner har ökat kraftigt.

Av det totala antalet elever i komvux var 45,8 procent nyinskrivna. Det var en betydligt mindre andel än hösten 1997 (55,5 %). Med nyinskrivna menas elever som inte bedrev komvuxstudier läsåret innan.

Tabell 51. Antal elever, därav kvinnor, invandrare samt elever från annan kommun, i komvux vecka 42 1998.

Utbildningsnivå Huvudman	Elever		därav Kvinnor		Födda utomlands		Bosatta i annan kommun	
	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)
Grundläggande	31 872	13,4	21 504	66,1	19 038	59,7	1 141	3,6
Gymnasial	199 681	84,1	136 074	68,1	33 706	16,9	15 297	7,7
därav Kommun	194 607	81,9	131 563	67,6	32 807	16,9	12 837	6,6
Landsting	5 074	2,1	4 511	88,9	899	17,7	2 460	48,5
Påbyggnads	5 957	2,5	3 180	53,4	688	11,5	2 888	48,5
därav Kommun	5 195	2,2	2 682	51,6	646	12,4	2 468	47,5
Landsting	762	0,3	498	65,4	42	5,5	420	55,1
Samtliga nivåer 1998	237 510	100,0	160 308	67,5	53 432	22,5	19 326	8,1
därav Kommun	231 674	97,5	155 299	67,0	52 491	22,7	16 446	7,1
Landsting	5 836	2,5	5 009	85,8	941	16,1	2 880	49,3

Jämfört med hösten 1997 har andelen kvinnor ökat från 66,5 till 67,5 procent.

Antalet elever födda utomlands var hösten 1998 53 432 och utgjorde 22,5 procent av samtliga elever. Av dessa elever återfanns 19 038 (35,6%) på kurser inom grundläggande vuxenutbildning, där de i sin tur utgjorde 59,7 procent av eleverna.

Antalet elever som får sin utbildning i en annan kommun än hemkommunen var 19 326 (8,1%). Det var något högre andel än hösten 1996 (7,6%).

8.2 Resurser

Lärare

Antalet tjänstgörande lärare (exkl. korttidsanställda) i komvux uppgick vid mätningen i oktober 1998 till 14 128 personer. Den genomsnittliga tjänstgöringsgraden var 62,1 procent, vilket är drygt en procentenhet högre än året innan. Omräknat till heltidstjänster fanns det drygt 8 700 lärare i komvux. Andelen av årsarbetskraften som undervisar inom landstingets vuxenutbildning har minskat från 6,9 procent till 5,6 procent.

Jämfört med föregående läsår har antalet tjänstgörande lärare ökat med 12 procent medan antalet lärare omräknat till heltidstjänster ökade med 15 procent. Som tidigare nämnts ökade antalet elever, omräknat till heltidsstuderande, med 13 procent under samma period. Detta medför att lärartätheten i komvux, uttryckt som antal lärare (heltidstjänster) per 100 heltidsstuderande har ökat något, från 4,4 läsåret 1997/98 till 4,5 läsåret 1998/99. Andel av kursverksamheten som genomförs av andra anordnare än kommuner och landsting har ökat kraftigt det senaste året. Det är troligt att uppgifter om lärare på kurser som köps av andra anordnare inte rapporterats fullständigt och att lärartätheten därmed kan vara underskattad. Andelen undervisning hos andra anordnare än kommuner och landsting var hösten 1998 cirka 22 procent.

Tabell 52. Lärare i komvux vecka 42 1996, 1997 och 1998

Läsår Pedagogisk utbildning Huvudman	Antal tjänstgörande lärare			Genomsnittlig tjänstgöringsgrad i procent	Antal lärare omräknat till heltidstjänster		Antal lärare (heltids- tjänster) per 100 heltidsstud. ¹⁾
	Totalt	därav Män	Kvinnor		Totalt	därav m. tillsvid.- anställning	
1996/97 Samtliga lärare	10 462	4 449	6 013	56,6	5 924	4 663	5,0
därav							
Antal med ped.utbildning	8 933	3 689	5 244	57,7	5 154	4 450	.
Andel (%) med ped. utbildn.	85,4	82,9	87,2	.	87,0	95,4	.
1997/98 Samtliga lärare	12 600	5 403	7 197	60,8	7 662	5 646	4,4
därav							
Antal med ped.utbildning	10 065	4 153	5 912	62,1	6 251	5 245	.
Andel (%) med ped. utbildn.	79,9	76,9	82,1	.	81,6	92,9	.
1998/99 Samtliga lärare	14 128	6 180	7 948	62,1	8 773	6 191	4,5
därav							
Antal med ped.utbildning	10 477	4 262	6 215	63,6	6 662	5 573	.
Andel (%) med ped. utbildn.	74,2	69,0	78,2	.	75,9	90,0	.
Per huvudman 1998/99							
Kommun (samtliga lärare)	13 263	5 957	7 306	62,5	8 284	5 847	4,4
därav							
Andel (%) med ped. utbildn.	73,7	68,8	77,7	.	75,6	89,7	.
Landsting (samtliga lärare)	951	260	691	51,5	490	344	7,5
därav							
Andel (%) med ped. utbildn.	81,0	74,2	83,5	.	82,3	94,7	.

¹⁾ Antalet heltidsstuderande har beräknats med hjälp av antalet redovisade elevtimmar och innebär att antalet sextio minuterslektioner under respektive hösttermin har dividerats med 270 (18 veckor * 15 sextio minuterslektioner).

Hösten 1998 saknade 24 procent av årsarbetskraften formell lärarutbildning. Det är en ökning med nära sex procentenheter jämfört med läsåret innan. Sedan hösten 1996 har andelen lärare utan formell lärarutbildning ökat från 13 till 24 procent. Bland de 180 kommuner som hade minst 10 årsarbetare varierade andelen lärare utan lärarutbildning mellan noll och 61 procent. Den minskande andelen lärare med pedagogisk utbildning kan troligtvis förklaras av den ökande verksamhetsvolymen och med att en allt större del av undervisningen genomförs hos andra utbildningsanordnare än kommuner och landsting.

Kostnader

Den totala kostnaden för komvux 1998 var 6 641 miljoner kronor, en ökning sedan 1997 med 32 procent i fasta priser. Även mellan 1993-1997 ökade komvux både när det gäller resurser och volym. En förklaring till ökningarna i komvux är att kommunerna sedan hösten 1993 har fått extra statsbidrag för

utbildningsåtgärder för att motverka arbetslösheten. Hösten 1997 inleddes regeringens femåriga satsning på Kunskapslyftet, vilket tillsammans med satsningar våren 1997 på utbildningsinsatser för vuxna arbetslösa, svarar för hela volymökningen sedan dess.

Det särskilda statsbidraget var under 1998 ca 3 672 miljoner kronor, vilket är ca 1 136 miljoner kronor mer än 1997. Statsbidraget finansierade 1994 och 1995 en femtedel av de totala kostnaderna för komvux. För 1996 utgjorde statsbidraget nästan trettio procent, för 1997 ca femtio procent och 1998 har andelen ökat till 55 procent..

Komvux i kommunal regi svarade för 93 procent av kostnaderna och landstingens komvux för sju procent. Per elev (omräknat till heltidsstuderande) var kostnaden för utbildning med kommunen som utbildningsanordnare 30 100 kronor. Kostnaden för av kommunen anordnad eller upphandlad utbildning i grundläggande vuxenutbildning (32 100 kr) var högre än i gymnasial vuxenutbildning och påbyggnadsutbildning (28 600 kr). Inkluderas även gymnasial vuxenutbildning och påbyggnadsutbildning i landstingens regi var kostnaden per heltidsstuderande elev 30 000 kronor. Det är 2 300 kronor eller sju procent lägre än motsvarande kostnad 1997.

En jämförelse mellan de två huvudmännen visar att kostnaden per elev var mer än dubbelt så hög i landstingens komvux som i kommunal komvux. Orsaken till de högre kostnaderna inom landstingens komvux är att utbildningens innehåll är olika hos de två huvudmännen. Landstingen anordnar enbart utbildning inom områdena omvårdnad och naturbruk. Särskilt naturbruksutbildningar hade en hög kostnad per elev (121 700 kr)

Tabell 53. Kostnader för komvux 1996, 1997 och 1998 fördelade på huvudman och kostnadslag (löpande priser).

	Samtliga huvudmän			Kommunal huvudman			Landsting		
	Kostnad totalt miljoner kr	Andel (%)	Kostnad per heltidsstud, kr	Kostnad totalt miljoner kr	Andel (%)	Kostnad per heltidsstud ¹⁾ , kr	Kostnad totalt miljoner kr	Andel (%)	Kostnad per heltidsstud ²⁾ , kr
Samtliga nivåer 1996	3 739	100	33 100	3 377	100	31 400	362	100	70 000
Samtliga nivåer 1997	5 021	100	32 600	4 573	100	30 900	448	100	75 400
Samtliga nivåer 1998	6 641	100	30 300	6 197	100	29 100	444	100	69 200
därav av kommunen anordnad utbildning									
Totalt	5 594	100	31 500	5 150	100	30 100	444	100	69 200
därav undervisning	2 999	54	16 900	2 815	55	16 500	184	41	28 800
lokaler	784	14	4 400	655	13	3 800	128	29	20 100
läromedel/utr./bibl.	343	6	1 900	312	6	1 800	31	7	4 900
elevvård	38	1	210	31	1	180	6	1	1 000
övrigt	1 430	26	8 100	1 337	26	7 800	94	21	14 500
Grundläggande vuxenutbildning									
Totalt	956	100	32 100	956	100	32 100	.	.	.
därav av kommunen anordnad utbildning									
Totalt	939	100	32 700	939	100	32 700	.	.	.
därav undervisning	528	56	18 400	528	56	18 400	.	.	.
lokaler	147	16	5 100	147	16	5 100	.	.	.
läromedel/utr./bibl.	39	4	1 400	39	4	1 400	.	.	.
elevvård	7	1	250	7	1	250	.	.	.
övrigt	218	23	7 600	218	23	7 600	.	.	.
Gymnasial vuxen- och påbyggnadsutbildning									
Totalt	5 685	100	30 000	5 241	100	28 600	444	100	69 200
därav av kommunen anordnad utbildning									
Totalt	4 655	100	31 300	4 211	100	29 600	444	100	69 200
därav undervisning	2 471	53	16 600	2 287	54	16 200	184	41	28 800
lokaler	637	14	4 300	508	12	3 600	128	29	20 100
läromedel/utr./bibl.	304	7	2 000	273	6	1 900	31	7	4 900
elevvård	30	1	200	24	1	170	6	1	1 000
övrigt	1 213	26	8 100	1 119	27	7 900	94	21	14 500

¹⁾ Elever har räknats om till heltidsstuderande under året utifrån antal undervisningstimmar på de kurser de deltagit i. (15 timmar om 60 minuter per vecka under 36 veckor har betraktats som heltidsstudier).

²⁾ Elever har räknats om till heltidsstuderande under året utifrån antal elevveckor på de kurser de deltagit i.

8.3 Resultat

Av de 1 717 655 kursdeltagare som fanns registrerade vid något tillfälle under läsåret 1997/98 fullföljde 1 343 647 (78,2%) under läsåret den kurs de påbörjat och 236 709 (13,8%) avbröt kursen. Resterande 137 299 kursdeltagare (8,0%) deltog vid läsårets slut i kurser som ännu inte var avslutade. Andelen som avbrutit kurs har minskat med 3,2 procentenheter jämfört med föregående år. Högst andel kursdeltagare som avbrutit kurs redovisas inom den grundläggande vuxenutbildningen, där 23,2 procent avbrutit kurs. Inom gymnasial vuxenutbildning är andelen 13,0 procent. Män avbryter kurs i högre grad, 15,6 procent, än kvinnor, 12,8 procent. Kursdeltagare på utbildning i landstingets regi avbryter i lägre grad, 3,9 procent, än kursdeltagare i kommunalt anordnade kurser, 14,3 procent.

Tabell 54. Antal kursdeltagare som slutfört respektive avbrutit kurs i komvux läsåren 1995/96 - 1997/98.

Läsår Utbildningsnivå Kön Huvudman	Antal kursdeltagare	därav Slutfört kurs		Avbrutit kurs		Fortsätter nästa läsår	
		Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)
1995/96 Samtliga nivåer	1 015 242	750 696	73,9	171 631	16,9	92 915	9,2
1996/97 Samtliga nivåer	1 214 347	905 591	74,6	206 091	17,0	102 665	8,5
1997/98 Samtliga nivåer	1 717 655	1 343 647	78,2	236 709	13,8	137 299	8,0
därav							
Grundläggande vuxenutbildning	155 528	93 499	60,1	36 142	23,2	25 887	16,6
Gymnasial vuxenutbildning	1 487 311	1 186 097	79,7	192 631	13,0	108 583	7,3
Påbyggnadsutbildning	74 816	64 051	85,6	7 936	10,6	2 829	3,8
därav							
Män	589 550	447 829	76,0	91 850	15,6	49 871	8,5
Kvinnor	1 128 105	895 818	79,4	144 859	12,8	87 428	7,7
Kommun	1 632 593	1 267 959	77,7	233 383	14,3	131 251	8,0
Landsting	85 062	75 688	89,0	3 326	3,9	6 048	7,1

Antalet kursdeltagare som slutförde kurs inom gymnasial vuxenutbildning var 1 186 097. För ca 17 procent av kursdeltagarna saknas uppgift om betyg. Betygsfördelningen för resterande 983 617 kursdeltagare, som fick betyg enligt det målrelaterade betygssystemet, redovisas i tabell 55.

Den genomsnittliga betygsfördelningen var Icke godkänd 7,3 (7,4) procent, Godkänd 38,0 (40,0) procent, Väl godkänd 38,5 (38,5) procent och Mycket väl godkänd 16,2 (14,1) procent. Siffror inom parentes avser läsåret 1996/97. Andelen kursdeltagare med betyget Mycket väl godkänd har således ökat något medan andelen kursdeltagare med betyget Godkänd har minskat i motsvarande grad. En tendens som märktes även föregående år. Av tabellen framgår att andelen kursdeltagare med betyget Mycket väl godkänd var lägre än genomsnittet i Engelska, Matematik och Svenska A. Högst andel med betyget Mycket väl godkänt har Standardprogram-grundkurs samt Samhällskunskap A. Liksom i grundskolan och gymnasieskolan hade kvinnor i genomsnitt något högre betyg än män.

Tabell 55. Betygsfördelning för kursdeltagare som slutfört kurs inom gymnasial vuxenutbildning läsåren 1995/96 - 1997/98.

Läsår Kurs Kön Huvudman	Antal kursdeltagare som slutfört kurs	Antal kursdeltagare med målrelaterade betyg ¹⁾	Därav med betyget								
			Icke godkänd (IG)		Godkänd (G)		Väl godkänd (VG)		Mycket väl godkänd (MVG)		
			Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	
Gymnasial vux 1995/96	626 851	553 396	35 652	6,4	234 437	42,4	212 613	38,4	70 694	12,8	
Gymnasial vux 1996/97	750 676	674 891	50 090	7,4	270 224	40,0	259 521	38,5	95 056	14,1	
Gymnasial vux 1997/98	1 186 097	983 617	71 596	7,3	374 010	38,0	378 635	38,5	159 376	16,2	
<i>därav</i>											
Datakunskap-grundkurs	76 543	63 503	4 786	7,5	25 604	40,3	22 274	35,1	10 839	17,1	
Matematik A	46 969	41 679	3 359	8,1	16 897	40,5	15 505	37,2	5 918	14,2	
Engelska A	40 938	37 282	2 545	6,8	14 993	40,2	15 195	40,8	4 549	12,2	
Samhällskunskap A	38 409	34 316	2 055	6,0	12 043	35,1	14 260	41,6	5 958	17,4	
Matematik B	38 857	35 018	4 770	13,6	14 766	42,2	11 205	32,0	4 277	12,2	
Svenska A	33 914	30 065	1 824	6,1	11 817	39,3	13 168	43,8	3 256	10,8	
Svenska B	27 013	25 039	1 280	5,1	7 741	30,9	11 752	46,9	4 266	17,0	
Engelska B	33 191	30 828	2 381	7,7	12 931	41,9	12 275	39,8	3 241	10,5	
Företagsekonomi A	32 410	26 157	1 537	5,9	10 356	39,6	9 780	37,4	4 484	17,1	
Standardprogram-grundkurs	29 402	24 354	1 512	6,2	8 680	35,6	9 348	38,4	4 814	19,8	
Övriga kurser gymnasial vux	788 451	635 376	45 547	7,2	238 182	37,5	243 873	38,4	107 774	17,0	
<i>därav</i>											
Män	386 430	319 268	32 908	10,3	130 394	40,8	109 612	34,3	46 354	14,5	
Kvinnor	799 667	664 349	38 688	5,8	243 616	36,7	269 023	40,5	113 022	17,0	
Kommun	1 118 637	927 707	70 201	7,6	350 846	37,8	354 807	38,2	151 853	16,4	
Landsting	67 460	55 910	1 395	2,5	23 164	41,4	23 828	42,6	7 523	13,5	

¹⁾ För kursdeltagare med datum för avslutad kurs inom läsåret 1997/98 saknar 17 procent uppgift om betyg.

9

Vuxenutbildning för utvecklingsstörda (särsvux)

9.1 Organisation

Särsvux, vuxenutbildning för utvecklingsstörda syftar till att ge kunskaper och färdigheter motsvarande de som ges i den obligatoriska särskolan (grundskola plus träningsskola) och på nationella eller specialutformade program i gymnasieskolan. Särsvux har egna kursplaner och timplaner. Skolformen vänder sig till vuxna utvecklingsstörda som vill komplettera sin utbildning. Utbildningen bedrivs i form av fristående kurser och eleverna kan välja att studera en enda kurs, eller olika kombinationer av kurser.

Timplanerna i särsvux anger endast riktvärden. En elev kan behöva mer eller mindre tid för att nå ett utbildningsmål och har alltid rätt att fullfölja kursen. Förutsättningen är dock att eleven bedöms ha förmåga att nå ett bestämt utbildningsmål.

I likhet med vad som gäller för särskolan har huvudmannaskapet för särsvux förts över från landstingen till kommunerna under 1990-talets första hälft. Utbildning anordnades hösten 1998 i totalt 211 kommuner. Eleverna var bosatta i 233 kommuner. Ungefär fem procent av eleverna var bosatta i en annan kommun än den där skolan var belägen, en liten ökning (+16 elever) från föregående år.

Tabell 56. Antal elever i särsvux 1994 - 1998.

	v 41 1994	v 41 1995	v 42 1996	v 42 1997	v 42 1998
Grundsärskolenivå	1 733	1 873	2 046	1 918	2 004
Träningskolenivå	1 430	1 448	1 457	1 494	1 480
Gymnasiesärskolenivå	208	299	394	585	653
Särsvux	3 371	3 620	3 897	3 997	4 137
därav kommun	1 512	2 909	3 897	3 997	4 137
landsting	1 859	711	0 ¹⁾	0 ¹⁾	0 ¹⁾

¹⁾ Huvudmannaskapet för särsvux ligger fr o m läsåret 1996/97 helt på kommunerna.

Särsvux omfattade 4 137 elever hösten 1998, en ökning med 140 elever (3,5 %) jämfört med hösten 1997. Mest ökade antalet elever på grundsärskolenivå med 86 elever (4,5%). Elevantalet på träningskolenivå minskade med en knapp procent (14 elever) medan antalet elever på gymnasiesärskolenivå ökade med 11,6 procent (68 elever) under samma period.

Tabell 57. Elever i särsvux vecka 42 1998 fördelade efter studienivå.

Studienivå	Elever		därav				Antal elever per grupp ¹⁾	Antal elev-tim. per elev under mätveckan
	Totalt antal	Andel (%)	Kvinnor		Födda utomlands			
			Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)		
Grundsärskolenivå	2 004	48	998	50	90	4	2,1	2,4
Träningskolenivå	1 480	36	669	45	57	4	.	1,7
Gymnasiesärskolenivå	653	16	327	50	28	4	2,5	2,9
Samtliga	4 137	100	1 994	48	175	4	2,2	2,2

¹⁾ På grund av blandade grupper redovisas grundsärskolenivån och träningskolenivån tillsammans.

Det genomsnittliga antalet elevtimmar (60 minuter) per vecka var för särsvux totalt 2,2 vilket var oförändrat jämfört med läsåret 1997/98. Motsvarande uppgifter per studienivå läsåret 1998/99 var för grundsärskolenivån 2,4 (2,4), för träningskolenivån 1,7 (1,8) och för gymnasiesärskolenivån 2,9 (2,6) elevtimmar. Siffrorna inom parentes avser läsåret 1997/98.

Den genomsnittliga gruppstorleken inklusive individuell undervisning var för särsvux totalt 2,2 elever per grupp, för grundsärskolenivån och träningskolenivån sammanräknade 2,1 elever och för gymnasiesärskolenivån 2,5 elever. Gruppstorleken var oförändrad jämfört med föregående läsår.

Medianåldern i särsvux var 34 år och ca fyra procent av eleverna var liksom föregående år födda utomlands.

9.2 Resurser

Lärare

Antalet tjänstgörande lärare (exkl. korttidsanställda) var 357 under mätveckan i oktober 1998. Den genomsnittliga tjänstgöringsgraden var 57,8 procent. Omräknat till heltidstjänster var antalet lärare 206. Nästan tretton procent av årsarbetskraften saknade lärarutbildning. Jämfört med föregående år har antalet lärare minskat med fyra procent och tjänstgöringsgraden ökat med drygt två procent, vilket sammantaget innebär en minskning av antalet heltidstjänster med drygt en procentenhet.

Lärartätheten, beräknad som antal lärare omräknat till heltidstjänster per 100 elever, var 5,0 i oktober 1998. Föregående läsår var den 5,2 lärare per 100 elever. Lärartätheten i särvox kan inte jämföras med lärartätheten inom andra skolformer, på grund av att eleverna undervisas i mindre grupper och dessutom får ett betydligt mindre antal undervisningstimmar per vecka än vad eleverna får i andra skolformer.

Tabell 58. Lärare i särvox, vecka 42 1996, 1997 och 1998.

Läsår Pedagogisk utbildning Huvudman	Antal tjänstgörande lärare			Genomsnittlig tjänstgöringsgrad i procent	Antal lärare omräknat till heltidstjänster ¹⁾	
	Totalt	därav Män	Kvinnor		Totalt	därav m. tillsvid.- anställning
1996/97 Samtliga lärare	414	61	353	51,8	215	180
därav						
Antal med ped.utbildning	367	51	316	52,5	193	172
Andel (%) med ped. utbildn.	88,6	83,6	89,5	.	89,8	95,7
1997/98 Samtliga lärare	371	53	318	56,4	209	173
därav						
Antal med ped.utbildning	339	47	292	57,3	194	169
Andel (%) med ped. utbildn.	91,4	88,7	91,8	.	92,8	97,8
1998/99 Samtliga lärare	357	60	297	57,8	206	165
därav						
Antal med ped.utbildning	304	45	259	59,2	180	158
Andel (%) med ped. utbildn.	85,2	75,0	87,2	.	87,2	59,2

¹⁾ Sättet för omräkning till heltidstjänster har förändrats fr.o.m. läsåret 1995/96. Tidigare baserades omräkningen på uppgifter om lärarnas fastställda undervisningstid. Fr.o.m. läsåret 1995/96 baseras omräkningen på de uppgifter som för varje lärare lämnas om omfattningen av lärarens tjänst. Förändringen, som är betingad av det nya läraravtalet, gör att uppgifterna för läsåren 1995/96 och senare läsår inte är helt jämförbara med de uppgifter som publicerats om tidigare läsår.

Kostnader

Den totala kostnaden för särvox 1998 var 96 miljoner kronor vilket är en ökning med tre procent sedan 1997.

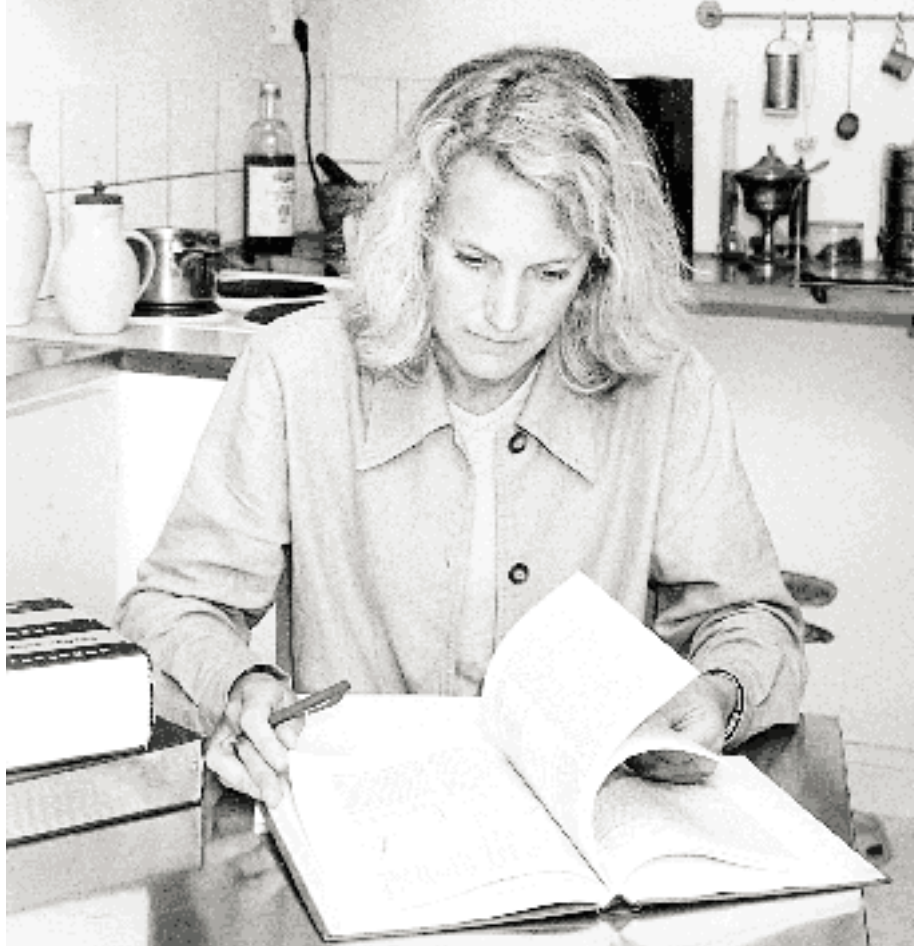
Räknat per elev var totala kostnaden 23 700 kronor 1998, en minskning med en procent sedan 1997. Undervisningskostnaden utgör 70 procent, en ökning med fyra procentenheter jämfört med året innan.

Undervisningskostnaden per elev var 16 600 kronor och varierar avsevärt mellan kommunerna, från övre kvartil på 20 800 kronor till undre kvartil på 11 100 kronor. Högst kostnader för undervisning har storstäderna på 22 400 kronor och lägst kostnader har industrikommuner på 11 200 kronor per elev.

Tabell 59. Kostnader för särvox 1996, 1997 och 1998 (löpande priser).

	Kommunal huvudman		
	Kostnad totalt miljoner kr	Andel (%)	Kostnad per heltids- stud, kr
Totalt 1996	90	100	24 800
Totalt 1997	93	100	23 900
Totalt 1998	96	100	23 700
därav undervisning	67	70	16 600
lokaler	8	9	2 000
övrigt	20	21	5 100

10

Statens skolor för vuxna (SSV)

10.1 Organisation

Statens skolor för vuxna (SSV) i Härnösand och Norrköping utgör ett komplement till den kommunala vuxenutbildningen. SSV är riksrekryterande skolor, som i form av distansutbildning erbjuder vuxna kompetensinriktad utbildning av samma slag som den som ges i komvux. SSV ska dock i första hand erbjuda utbildning som inte kan komma till stånd inom komvux med tillräcklig spridning eller regelbundenhet. Från och med läsåret 1997/98 deltar SSV i regeringens särskilda satsning på vuxenutbildning, Kunskapslyftet. Kunskapslyftet har inneburit ett ökat samarbete med kommunerna eftersom intresset för distanslösningar och flexibelt lärande är stort i kommunerna.

Distansundervisning vid SSV genomförs antingen som s.k. brevdistan- undervisning där eleven studerar hemma med stöd av lärare från SSV, eller i form av intervallkurser som innebär en kombination av lärarledda kurs- perioder vid skolan, vanligtvis en vecka, och studier hemma. Eleverna betalar viss avgift för studiematerialet, som är speciellt anpassat för självstudier.

Det totala antalet elever vid SSV läsåret 1997/98 var 11 862, en minskning med 2 815 elever (19 %) jämfört med 1996/97. SSV i Norrköping har dock rapporterat att en ökning skett av gruppen heltidsstuderande.

Tabell 60. Antal elever vid SSV läsåret 1997/98 fördelade efter nivå och studieform.

Utbildningsnivå Kön	Elever Härnösand		Norrköping		Totalt	
	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)
Grundläggande vux.utb.	0	0,0	480	6,5	480	4,0
<i>därav</i>						
Brevdistansundervisning	0	0,0	476	6,4	476	4,0
Intervallkurser	0	0,0	4	0,1	4	0,0
Gymnasial vuxenutb.	4 445	99,5	6 816	92,2	11 261	94,9
<i>därav</i>						
Brevdistansundervisning	0	0,0	6 644	89,8	6 644	56,0
Intervallkurser	4 445	99,5	172	2,3	4 617	38,9
Påbyggnadsutbildning	22	0,5	99	1,3	121	1,0
<i>därav</i>						
Brevdistansundervisning	0	0,0	87	1,2	87	0,7
Intervallkurser	22	0,5	12	0,2	34	0,3
Samtliga elever	4 467	100,0	7 395	100,0	11 862	100,0
<i>därav</i>						
Brevdistansundervisning	0	0,0	7 207	97,5	7 207	60,8
Intervallkurser	4 467	100,0	188	2,5	4 655	39,2
Män	1 815	40,6	2 260	30,6	4 075	34,4
Kvinnor	2 652	59,4	5 135	69,4	7 787	65,6

Eleverna deltog i genomsnitt i 1,7 kurser under läsåret. Av eleverna var 34 procent män och 66 procent kvinnor, vilket är en ökning av andelen kvinnor med fyra procentenheter.

Merparten, 11 261 elever, 94,9 procent deltog i gymnasial vuxenutbildning. 480 elever, 4,0 procent, deltog i kurser på grundskolenivå.

Andelen av eleverna som var äldre än 30 år läsåret 1997/98 var 55 procent, läsåret 1996/97 var motsvarande siffra 50 procent. Samtidigt som andelen elever som var högst 20 år ökade från tre till åtta procent har andelen från 21 till 29 år minskat från 47 procent till 37 procent.

Åldersstrukturen varierar mellan de två skolorna. Vid SSV-H, där undervisningen bedrivs i form av intervallkurser, var andelen elever som var äldre än 30 år 69 procent (60%), medan vid SSV-N, som till övervägande del har elever som deltar i brevdistanundervisning var andelen 46 procent (44%). Siffrorna inom parentes avser 1996/97.

10.2 Resurser

Lärare

Vid redovisning av uppgifter om lärare inom SSV används ett något annorlunda mått än för övriga skolformer. För övriga skolformer redovisas antalet lärare samt tjänstgöringsgrad för lärare endast om de har en anställning på längre tid än en månad. Uppgifterna insamlas för en viss mätvecka på hösten. Eftersom SSV har ett stort antal timanställda lärare ger en sådan redovisning en missvisande bild av den totala lärarresursen. För SSV redovisas därför i tabell 61 antal tjänstgörande lärare och antal lärare omräknat till heltids-tjänster för hela läsåret. Som jämförelse redovisas i tabell 62 antalet tjänstgörande lärare under mätveckan för åren 1996 till 1998.

Av jämförelsen framgår att antalet tjänstgörande lärare under läsåret 1997/98 var i det närmaste dubbelt så många som under mätveckan hösten 1997. Störst var skillnaden för SSV i Härnösand, som erbjuder intervallkurser.

**Tabell 61. Antal lärare vid SSV
läsåret 1997/98.**

Utbildningsanordnare	Antal tjänstgörande lärare	Antal lärare omräknat till heltidstjänster
Summa	104	48
<i>därav</i>		
SSV - Härnösand	69	31
SSV - Norrköping	35	17

Antalet tjänstgörande lärare under hela läsåret 1997/98 omräknat till heltidstjänster uppgick till 48, vilket var en ökning med åtta heltidstjänster jämfört med läsåret 1996/97. Uppgifterna är dock inte fullt jämförbara, eftersom beräkningen av heltidstjänster för 1996/97 utgick från genomförda undervisningstimmar, medan beräkningen för 1997/98 utgick från summering av lärarnas tjänsteomfattningen.

Under året har i genomsnitt 5 heltidstjänster åtgått till utvecklingsarbete vid SSV-H. Arbetet har i huvudsak bestått av utveckling av webb-kurser och studiehandedningar samt multimedieproduktion. Av lärartjänsterna inom SSV-N har 2,6 heltidstjänster åtgått för utvecklingsarbete. Utvecklingsarbetet inom SSV-N har framför allt koncentrerats på distansstudiehandedningar, hemlaborationer inom naturvetenskapliga ämnen samt utveckling av IT i undervisningen.

**Tabell 62 Pedagogisk utbildning
och anställningslag läsåren 1996/
97-1998/99**

Läsår utbildnings- anordnare	Lärare totalt	<i>därav</i> tjänstgörande			<i>därav</i> helt tjänst- lediga
		Antal	Andel (%) med ped. utbildning	Andel (%) m. tillsv. anställning	
1996/97	46	46	84,8	71,7	0
<i>därav</i>					
Härnösand	28	28	82,1	64,3	0
Norrköping	18	18	88,9	83,3	0
1997/98	59	57	80,7	77,2	2
<i>därav</i>					
Härnösand	32	31	83,9	87,1	1
Norrköping	27	26	76,9	65,4	1
1998/99	77	71	71,8	74,6	6
<i>därav</i>					
Härnösand	33	29	65,5	86,2	4
Norrköping	44	42	76,2	66,7	2

I tabellen redovisas antalet lärare vecka 42 för åren 1996, 1997 och 1998. Med tjänstgörande lärare avses i denna tabell personer som hade en tjänstgöringsomfattning som inkluderade undervisning. Även timanställda lärare och skolledare med undervisning ingår. Däremot inte personer som varit anställda kortare tid än en månad.

Av tabellen framgår att samtidigt som antalet lärare ökar minskar andelen med pedagogisk utbildning.

Kostnader

Kostnaden för SSV uppgick budgetåret 1998 till drygt 49 miljoner kronor.

Jämfört med 1997 har kostnaderna minskat med 8,5 miljoner kronor (15 %), i fasta priser.

Kostnaderna för SSV finansierades till övervägande delen med statliga anslag (37,6 miljoner). Elevavgifter för undervisningsmaterial (5,4 miljoner kr) och kommunala bidrag till lokalerna (4,1 miljoner kr) är andra viktiga finansieringskällor.

Kostnadsminskningen förklaras av att antalet elever i den anslagsfinansierade utbildningen har minskat samtidigt som den uppdragsfinansierade verksamheten har ökat kraftigt.

Tabell 63. Kostnader för SSV 1996, 1997 och 1998 (löpande priser).

	Samtliga huvudmän		Härnösand		Norrköping	
	Kostnad totalt milj kr	Andel (%)	Kostnad totalt milj kr	Andel (%)	Kostnad totalt milj kr	Andel (%)
Totalt 1996¹⁾	52	100	24	100	28	100
Totalt 1997	58	100	27	100	31	100
Totalt 1998	49	100	25	100	24	100
<i>därav</i> undervisning	12	25	6	23	7	27
lokaler/inventarier	6	12	3	11	3	14
administration	13	26	6	25	7	27
läromedel/skolbibl	8	17	5	20	3	13
utvecklingsarbete	7	13	4	16	3	11
övrigt	3	6	1	4	2	8

¹⁾ Kostnaderna för 1996 har uppskattats till två tredjedelar av kostnaderna för budgetåret 1995/96 (1.7 1995 - 30.12 1996).

11

Svenskundervisning för invandrare (sfi)

11.1 Organisation

Svenskundervisning för invandrare (sfi) syftar till att ge vuxna invandrare grundläggande kunskaper i svenska språket och om det svenska samhället. Varje kommun är skyldig att se till att sfi, från och med andra halvåret det år de fyller sexton år, erbjuds de personer som saknar de grundläggande kunskaper i svenska språket som utbildningen avser att ge.

Riktvärdet för undervisningens omfattning i tid är 525 timmar. Riktvärdet får underskridas eller överskridas beroende på hur mycket undervisning eleven behöver för att uppnå de kunskapsmål som anges i kursplanen. Eleven börjar sina studier på den språkliga nivå som bestäms av förkunskaperna och avslutar dem när målen för utbildningen har uppnåtts.

Sfi bör för analfabeter kombineras med läs- och skrivinlärning i grundläggande vuxenutbildning. För ungdomar i åldrarna 16 - 19 år kan sfi kombineras med studier på ett individuellt program i gymnasieskolan. Inom grundläggande vuxenutbildning finns en påbyggnad till sfi, kursen svenska som andraspråk.

Kommunerna är huvudmän för sfi och bestämmer hur utbildningen ska organiseras. Detta gäller t ex undervisningsintensitet och val av utbildningsanordnare. Sfi anordnas av flertalet kommuner i anslutning till komvux. I en del kommuner anlitas studieförbund, folkhögskolor eller privata anordnare för genomförandet av sfi.

Läsåret 1997/98

Läsåret 1997/98 deltog totalt 35 746 elever i sfi. Det är 5 588 elever färre än läsåret innan. Av eleverna 1997/98 var 14 119 nybörjare i sfi. Övriga, dvs 21 627 elever, hade påbörjat sfi ett eller flera läsår tidigare. Antalet nybörjare i sfi 1997/98 var ungefär lika många som 1996/97 men betydligt färre än i mitten av 90-talet. Under 1994/95 var antalet nybörjare drygt 32 000.

Tabell 64. Studieanordnare och elever i sfi läsåren 1995/96 - 1997/98.

År	Antal Studieanordnare	Antal kommuner	Antal studieanordnare	Antal elever per	
				Kommun	Studieanordnare
1995/96	276	309	51 486	187	167
1996/97	268	306	41 334	153	134
1997/98	255	288	35 746	140	124
<i>därav</i>					
Kommun	245	260	32 421	132	125
Studieförbund	9	10	1 007	112	101
Annan	16	18	2 318	145	129

Av samtliga elever 1997/98 var 14 838 (42 %) flyktingar, 853 (2 %) tillståndssökande och 20 055 (56 %) övriga invandrare. Det är antalet flyktingar i sfi som minskat de senaste åren medan antalet tillståndssökande och övriga invandrare varit relativt oförändrat. Med flykting avses en person som efter att ha beviljats uppehållstillstånd mottagits i kommunen och som kommunen har rätt att erhålla ersättning för enligt statsbidragsbestämmelserna för mottagande av flyktingar i kommunen. Med tillståndssökande avses utländsk medborgare som sökt uppehållstillstånd för bosättning i Sverige och som ännu inte erhållit beslut. Med övriga invandrare avses elever i sfi som inte är flyktingar eller tillståndssökande.

Bland eleverna under 1997/98 var bosniska/kroatiska/serbiska och arabiska vanligaste modersmålen. Antalet elever med dessa modersmål var ungefär 5 700 i vardera språken. Albanska (2 682 elever), kurdiska (2 128 elever), spanska (2 029 elever), persiska (1 515 elever) och somaliska (1 454 elever) var därefter vanligaste modersmål. 59 procent av eleverna hade något av dessa sju språk som modersmål. Samma sju språk har varit de vanligaste bland sfi-eleverna de senaste fyra åren, men antalet elever med bosniska/serbiska/kroatiska som modersmål har minskat kraftigt, från 27 000 1994/95 till 5 700 1997/98. Antalet elever med albanska som modersmål har nästan halverats under perioden medan skillnaderna i elevantal är mindre för övriga språk. Sammanlagt fanns 127 modersmål representerade bland eleverna i sfi 1997/98. De flesta språk talades bara av enstaka elever, t ex xhosa, tibetanska och nepalianska som var modersmål bara för en elev vardera.

255 kommuner hade elever i sfi läsåret 1997/98 jämfört med 268 kommuner 1996/97. Sfi var en relativt liten verksamhet i många kommuner. 73 kommuner hade färre än 25 elever under 1997/98, 179 kommuner hade färre än 100 elever.

Av det totala antalet elever läsåret 1997/98 var 60,5 procent kvinnor och 39,5 procent män. Andelen kvinnor har ökat varje år sedan 1994/95 då andelen var 51,6 procent.

Elevernas medianålder var 32 år läsåret 1997/98. 16,6 procent av eleverna var yngre än 25 år medan 4,2 procent var 55 år eller äldre. Kvinnorna i sfi var genomsnittligt något yngre än männen.

Höstterminen 1998

Statistik om elever i sfi samlas dels in för läsåret sammantaget, dels för en speciell mätvecka, veckan då 15 oktober infaller. Vid denna mättidpunkt samlas elev- och lärarstatistik in för samtliga skolformer vilket gör det möjligt att belysa hur många som samtidigt deltar i utbildning och bland annat relatera detta till lärarresurser.

I oktober 1998 deltog 20 460 elever i sfi. Det är 1 792 elever färre än vid motsvarande tidpunkt året innan. Sfi-undervisning anordnades i 243 kommuner, dvs i 11 färre än hösten 1997 och i 24 färre än hösten 1996. I 12 kommuner gick alla elever i oktober 1998 i kurser där kommunen anlitat annan anordnare, t ex studieförbund, folkhögskola eller privat anordnare. I oktober 1997 var det 13 kommuner som hade alla sina elever i kurser med annan anordnare än kommunen själv. I oktober 1998 hade 8 kommuner elever både i kommunal anordnares och annan anordnares kurser, motsvarande uppgift för hösten 1997 var 10 kommuner.

Tabell 65. Studieanordnare och elever i sfi vecka 42 1996, 1997 och 1998.

År	Antal Studieanordnare	Antal kommuner	Antal studieanordnare	Antal elever	Antal elever per	
					Kommun	Studieanordnare
Vecka 41 1996		267	291	25 240	95	87
Vecka 42 1997		254	280	22 252	88	79
Vecka 42 1998		243	262	20 460	84	78
<i>därav</i>						
Kommun		231	239	18 749	81	78
Studieförbund		9	10	749	83	75
Annan		12	13	962	80	74

Antalet flyktingar bland sfi-eleverna hösten 1998 var 8 565, dvs 41,9 procent. Antalet och andelen flyktingar i sfi har minskat. Som mest var antalet flyktingar 27 350 hösten 1994.

Arabiska var det vanligaste modersmålet bland sfi-eleverna hösten 1998, 3 385 elever. De närmast föregående läsåren har bosniska/kroatiska/serbiska varit vanligast. Antalet elever med detta modersmål var 2 805 hösten 1998.

De enda uppgifter som finns om sfi-elevernas utbildningsbakgrund är antalet utbildningsår i hemlandet, dvs ett grovt mått på tidigare utbildning. De flesta sfi-elever hösten 1998 hade en minst tioårig tidigare utbildning. 59 procent hade en så lång utbildning medan 22 procent hade en tidigare utbildning som var högst sex år och 18 procent en 7-9-årig utbildning från hemlandet. Utbildningsnivån hösten 1998 var därmed något högre än bland eleverna hösten 1997.

Invandrare med den allra kortaste utbildningen måste i allmänhet delta i läs- och skrivinlärning inom grundläggande vuxenutbildning innan eller parallellt med sfi-studierna. Det finns brister i sfi-statistiken genom att elever som egentligen bedriver sfi-studier, av några kommuner betraktas som elever enbart i grundläggande vuxenutbildning och därför inte rapporteras. Elevantalet i sfi kan alltså vara underskattat och utbildningsnivån därmed överskattad.

Utbildningsbakgrunden varierade mycket mellan elever med olika modersmål. Elever med ryska och engelska som modersmål hade i genomsnitt en 13-årig tidigare utbildning medan elever med vietnamesiska och thailändska som modersmål i genomsnitt hade sju år av tidigare utbildning.

Andelen kvinnor varierade också mellan språkgrupperna. Bland elever med thailändska och ryska som modersmål var andelen kvinnor 93 respektive 82 procent. Bland elever med italienska och engelska som modersmål var andelen kvinnor 33 respektive 47 procent. Den genomsnittliga andelen kvinnor var 61,3 procent, dvs något högre än under läsåret 1997/98 och tidigare höstterminer.

11.2 Resurser

Lärare

Antalet tjänstgörande lärare (exkl. korttidsanställda) var 1 515 under mätveckan i oktober 1998, dvs ungefär samma antal som i oktober 1997. Den genomsnittliga tjänstgöringsgraden sjönk med 1,6 procentenheter till 75,6 procent jämfört med föregående år. Omräknat till heltidstjänster var antalet lärare 1 145, vilket är åtta tjänster färre än vid mätningen i oktober 1997.

Mellan 1997 och 1998 minskade antalet elever mer än antalet lärare. Det har lett till att lärartätheten (antalet lärare omräknat till heltidstjänster per 100 elever) ökat från 5,2 till 5,6 lärartjänster per 100 elever.

Knappt 18 procent av lärarna saknade pedagogisk utbildning, vilket är i stort oförändrat jämfört med året innan. Andelen lärare som saknar pedagogisk utbildning är liksom tidigare generellt sett betydligt större hos andra utbildningsanordnare än i sfi i kommunernas regi.

Tabell 66. Lärare i sfi vecka 42
1996, 1997 och 1998.

Läsår Pedagogisk utbildning Utbildningsanordnare	Antal tjänstgörande lärare			Genomsnittlig tjänstgöringsgrad i procent	Antal lärare omräknat till heltidstjänster ¹⁾		Antal lärare (heltids- tjänster) per 100 elever ¹⁾
	Totalt	därav Män	Kvinnor		Totalt	därav m. tillsvid.- anställning	
1996/97 Samtliga lärare	1 812	274	1 538	79,0	1 431	1 084	5,7
därav							
Antal med ped.utbildning	1 492	222	1 270	79,1	1 181	980	.
Andel (%) med ped. utbildning	82,3	81,0	82,6	.	82,5	90,4	.
1997/98 Samtliga lärare	1 495	216	1 279	77,2	1 153	895	5,2
därav							
Antal med ped.utbildning	1 231	170	1 061	76,9	947	815	.
Andel (%) med ped. utbildning	82,3	78,7	83,0	.	82,1	91,0	.
1998/99 Samtliga lärare	1 515	228	1 287	75,6	1 145	873	5,6
därav							
Antal med ped.utbildning	1 250	186	1 064	75,6	945	798	.
Andel (%) med ped. utbildning	82,5	81,6	82,7	.	82,5	91,5	.
Per utbildningsanordnare							
Kommun (samtliga lärare)	1 421	215	1 206	74,7	1 062	832	5,7
därav							
Andel (%) med ped. utbildning	84,1	82,3	84,4	.	84,7	92,6	.
Annan (samtliga lärare)	98	15	83	85,4	83	41	4,9
därav							
Andel (%) med ped. utbildning	56,1	73,3	53,0	.	54,7	68,5	.

¹⁾ Sättet för omräkning till heltidstjänster har förändrats fr.o.m. läsåret 1995/96. Tidigare baserades omräkningen på uppgifter om lärarnas fastställda undervisningstid. Fr.o.m. läsåret 1995/96 baseras omräkningen på de uppgifter som för varje lärare lämnats om omfattningen av lärarens tjänst. Förändringen, som är betingad av det nya läraravtalet, gör att uppgifterna för läsåret 1995/96 och senare läsår inte är helt jämförbara med de uppgifter som finns publicerade om tidigare läsår.

Kostnader

Kommunernas kostnader för sfi uppgick till 529 miljoner kronor 1998. Det är 80 miljoner – ungefär 13 procent - lägre än 1997. Antalet elever omräknat till heltidsstuderande minskade med 12 procent. Kostnaden per heltidsstuderande minskade därmed något mellan 1997 och 1998, med ungefär en procent. Kostnaden per heltidsstuderande var 33 100 kronor 1998.

Som schablon för heltidsstuderande har då räknats en elev som deltagit i 425 undervisningstimmar (klocktimmar) under året. Det motsvarar ungefär samma antal planerade undervisningstimmar som använts som schablon för en heltidsstuderande i komvux.

Kostnaden per elevtimme i sfi var 1998 ungefär 78 kronor. Det innebär att kostnaden för en elev som godkänts efter att ha deltagit i sfi i 525 timmar, riktvärdet för undervisningens omfattning i tid för att klara sfi-kursen, blir 40 800 kronor 1998.

Kostnaden per heltidsstuderande i sfi varierar starkt mellan kommunerna precis som tidigare år. Elevantalet är litet i många kommuner och kan variera också under ett och samma år. Det kan förklara en del av variationen i kostnad

per heltidsstuderande. Det kan också för några kommuner ha varit svårt att särskilja kostnader för sfi för analfabeter, där sfi och läs- och skrivinläring i grundläggande vuxenutbildning många gånger bedrivs integrerat.

11.3 Resultat

Sfi är en skolform där eleverna kan påbörja och avsluta utbildningen när som helst under året. Undervisning för en elev med rätt till sfi ska finnas att tillgå så snart som möjligt. Om det inte finns särskilda skäl ska undervisningen kunna påbörjas inom tre månader. Undervisningen bör bedrivas kontinuerligt under hela året, endast med uppehåll för semester. Eftersom eleven börjar studierna på sin språkliga nivå och avslutar dem när målen för utbildningen har uppnåtts, kan studietiden variera kraftigt.

För att bedöma resultaten i sfi måste därför en grupp elever som börjat under samma tidsperiod följas under relativt lång tid. Genom det statistiksystem som infördes 1993/94 är det nu möjligt att följa eleverna under en längre tidsperiod, hittills under fem läsår, t.o.m 1997/98.

Av de ca 35 500 elever som började i sfi någon gång under 1993/94 hade 48,4 procent godkänts t.o.m. läsåret 1995/96, dvs efter i genomsnitt 2,5 år. Efter ytterligare ett år hade ytterligare 1,5 procent godkänts, dvs sammanlagt 50 procent efter i genomsnitt 3,5 år. 12 procent godkändes redan under det första året, 25 procent under det andra året, 11 procent under det tredje året och 1,5 procent under det fjärde året. Under det femte året, 1997/98, godkändes ytterligare 2,2 procent. Vid läsårets slut fanns fortfarande 917 elever kvar i sfi. Flertalet har säkert gjort ett eller flera uppehåll under femårsperioden. I genomsnitt hade de elever som fanns i pågående utbildning i slutet av 1997/98 deltagit närmare 800 timmar i sfi. Det fanns elever som deltagit mer än 2 000 timmar.

Bland de 32 400 nybörjarna i sfi någon gång under 1994/95 var 44,1 procent godkända i sfi efter i genomsnitt 2,5 år, dvs t o m läsåret 1996/97. Under det fjärde året godkändes ytterligare tre procent, dvs sammanlagt är 46,7 procent godkända efter i genomsnitt 3,5 år.

För nybörjargruppen i sfi läsåret 1995/96 var andelen godkända efter i genomsnitt 2,5 år (dvs t o m läsåret 1997/98) lägre än tidigare år, endast 37,4 procent. En något lägre andel, 10,1 procent jämfört med 11,1 procent bland nybörjarna 1994/95, gick också kvar i sfi. Andelen avbrott (eller studieuppehåll) var högre, 43,6 procent jämfört med 35,1 procent bland nybörjarna 1994/95.

8,5 procent av nybörjarna 1995/96 hade avslutat sfi men utan godkänt resultat. 6,9 procent hade avslutat sfi utan betyg men med intyg över uppnådda kunskaper, 2,7 procent hade fått lämna utbildningen (avskiljts) därför att han eller hon inte bedömdes kunna tillgodogöra sig utbildningen. 10,1 procent gick som nämnts fortfarande i sfi-utbildning vid läsårsslutet och har möjlighet att uppnå godkänt resultat ett senare läsår. Även vissa elever som vid slutet av 1997/98 var registrerade som avbrytare eller med studieuppehåll kommer sannolikt att återuppta studierna igen och kan bli godkända mer än 2,5 år efter första registreringen som elev i sfi.

Riktmärket för hur många undervisningstimmar som behövs för att uppnå godkänt resultat i sfi är 525 timmar. Denna tid kan överskridas eller underskridas beroende på vad den enskilde eleven behöver för att klara kursens mål. Elever som godkändes under det första året har självfallet i genomsnitt deltagit i färre undervisningstimmar än de som godkändes under det senaste läsåret. På grund av studieuppehåll och studieintensitet varierar emellertid antalet timmar betydligt även bland de elever som godkändes först 1997/98. I genomsnitt hade nybörjarna 1995/96, som godkänts på kursen t o m 1997/98, deltagit i 436 timmar undervisning. Många elever har godkänts efter avsevärt fler timmar. Det genomsnittliga antalet timmar undervisning i sfi efter 2,5 år är dock betydligt lägre för nybörjargruppen 1995/96 än för nybörjargruppen 1994/95, både bland elever som godkänts i sfi, bland de som avbrutit utbildningen och bland de som fortfarande finns i pågående utbildning.

Tabell 67. Studieresultat t o m läsåret 1997/98 för nybörjare i sfi 1995/96

	Elever Totalt antal	Andel (%) av samtliga	Avslutat SFI						Avbrutit/Gjort studieuppehåll		Fortsätter studier i SFI läsåret 1998/99		
			Antal	Med godkänt resultat ¹⁾	Andel (%) av samtliga	Ej godkänt resultat ²⁾	Andel (%) av samtliga	Lämnat landet	Andel (%) av samtliga	Antal	Andel (%) av	Antal	Andel (%) av
Samtliga	17 303	100,0	8 014	6 464	37,4	1 474	8,5	76	0,4	7 548	43,6	1 741	10,1
<i>därav</i>													
Bosniska/Kroatiska/													
Serbiska	3 112	18,0	1 744	1 269	40,8	463	14,9	12	0,4	1 082	34,8	286	9,2
Arabiska	2 336	13,5	918	705	30,2	208	8,9	5	0,2	1 093	46,8	325	13,9
Albanska	1 117	6,5	514	345	30,9	168	15,0	1	0,1	427	38,2	176	15,8
Spanska	1 076	6,2	447	391	36,3	48	4,5	8	0,7	533	49,5	96	8,9
Engelska	998	5,8	433	403	40,4	19	1,9	11	1,1	551	55,2	14	1,4
Kurdiska	796	4,6	345	256	32,2	86	10,8	3	0,4	316	39,7	135	17,0
Persiska	711	4,1	350	281	39,5	68	9,6	1	0,1	298	41,9	63	8,9
Ryska	627	3,6	403	378	60,3	21	3,3	4	0,6	194	30,9	30	4,8
Türkiska	566	3,3	180	142	25,1	38	6,7	0	0,0	315	55,7	71	12,5
Somaliska	532	3,1	152	109	20,5	41	7,7	2	0,4	295	55,5	85	16,0
Polska	456	2,6	288	262	57,5	25	5,5	1	0,2	153	33,6	15	3,3
Thailändska	363	2,1	122	90	24,8	29	8,0	3	0,8	187	51,5	54	14,9
Kinesiska	289	1,7	96	85	29,4	10	3,5	1	0,3	170	58,8	23	8,0
Finska	287	1,7	119	106	36,9	10	3,5	3	1,0	167	58,2	1	0,3
Assyriska/													
syriska	219	1,3	104	54	24,7	50	22,8	0	0,0	75	34,2	40	18,3
Tyska	206	1,2	121	119	57,8	0	0,0	2	1,0	85	41,3		0,0
Vietnamesiska	204	1,2	61	44	21,6	17	8,3	0	0,0	104	51,0	39	19,1
Övriga	3 408	19,7	1 617	1 425	41,8	173	5,1	19	0,6	1 503	44,1	288	8,5
Kvinnor	10 340	59,8	4 674	3 830	37,0	807	7,8	37	0,4	4 490	43,4	1 176	11,4
Män	6 963	40,2	3 340	2 634	37,8	667	9,6	39	0,6	3 058	43,9	565	8,1

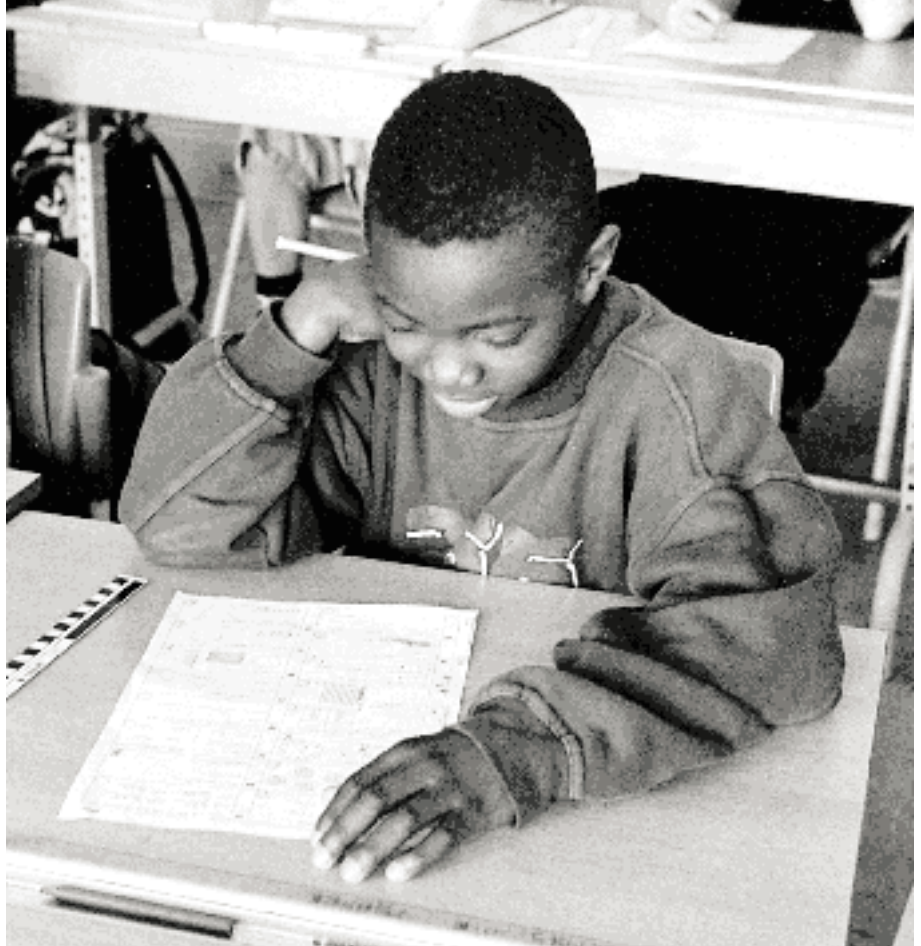
1) Erhållet betyget Godkänd eller Väl godkänd på kursen.

2) Avskiljts från kursen på grund av att han/hon inte kunnat tillgodogöra sig undervisningen eller slutat utan att ha uppnått godkänt och fått intyg över uppnådda kunskaper.

I tabell 67 visas studieresultatet för nybörjarna i sfi 1995/96 t o m läsåret 1997/98 uppdelat på elever med olika modersmål. Som framgår av tabellen varierar studieresultatet mellan olika grupper. Mönstret är relativt likartat mellan åren, elever med vissa modersmål godkänns genomgående i större utsträckning än andra. Det hänger självfallet samman både med olikheter i utbildningsbakgrund mellan elever från olika delar av världen och att de språkliga skillnaderna gentemot svenskan är större eller mindre. Bland elever med ryska som modersmål är andelen godkända störst, 60,3 procent. Även bland elever med polska och tyska som modersmål har en stor andel, 57,5 respektive 57,8 procent, godkänts i sfi efter i genomsnitt 2,5 år. Elever med somaliska och vietnamesiska som modersmål har lägst andel godkända, omkring 21 procent. Inom respektive språkgrupp har elever med längre tidigare utbildning godkänts i större utsträckning. Det är också i de språkgrupper där utbildningsbakgrunden genomsnittligt är kortast som andelen godkända är lägst.

19 procent av eleverna med vietnamesiska som modersmål går fortfarande i sfi efter 2,5 år, dvs de är inte registrerade för avbrott eller studieuppehåll och har inte avslutat sfi vid slutet av 1997/98. Störst andel avbrott eller studieuppehåll har elever med finska och kinesiska som modersmål, drygt 58 procent.

12

Svensk utbildning i utlandet

12.1 Organisation

Syftet med svensk utbildning i utlandet är att underlätta för svenskar med barn i skolåldern att under en begränsad period acceptera en tjänst förlagd till utlandet. Att det finns tillgång till skolor med undervisning som motsvarar den svenska skolans är viktigt ur detta perspektiv. Därför är detta också det grundläggande skälet till varför staten har beslutat att stödja utbildning av utlandssvenska barn. Förutsättningen är dock att anställningen i utlandet ska tjäna svenska intressen.

Svensk statsunderstödd utbildning finns för närvarande i följande former

- svensk utlandsskola, dvs reguljär utbildning på grundskole- och gymnasienivå
- distansundervisning för ungdomar i årskurs 7-9 och gymnasieungdomar
- kompletterande svensk undervisning
- undervisning vid utländsk skola (internationell skola)
- Europaskolor

Behöriga till den reguljära utbildningen, och därmed statsbidragsberättigande för den som anordnar utbildningen, är elever som uppfyller de krav som anges i Förordning om statsbidrag till utbildning av utlandssvenska barn och ungdomar (SFS 1994:519). Som krav gäller i huvudsak att minst en förälder ska tjänstgöra vid svensk eller internationell organisation, vid ett svenskt företag eller vara sysselsatt med kulturell verksamhet som familjens försörjning är beroende av. Icke behöriga barn tas emot i mån av plats, men skolan har inte rätt till statsbidrag för dem.

Behöriga och därmed statsbidragsberättigade är också norska grundskoleelever som undervisas vid svenska utlandsskolor. Ett samarbetsavtal är upprättat mellan Sverige och Norge där man enats om att ta emot varandras elever i sina respektive utlandsskolor. Detta avtal omfattar inte gymnasieskolan.

Behörighetskraven för elever som vill delta i distansundervisning är i stort desamma som för den reguljära undervisningen. Kravet för att vara behörig till kompletterande svensk undervisning är dock endast att minst en förälder är svensk medborgare.

Svenska utlandsskolor

De svenska utlandsskolorna kan delas in i tre grupper. Skolor som kommit till på initiativ av ett eller flera företag och som huvudsakligen ordnar undervisning för barn till företagets tjänstemän, missionsskolor och den stora gruppen ”övriga” skolor med barn från olika kategorier. Huvudman för en skola är oftast en svensk skolförening på orten, en missionsorganisation eller ett svenskt företag.

Läsåret 1998/99 bedrevs undervisning för elever i grundskolan vid 32 svenska utlandsskolor spridda i 23 länder. Två skolor (Bissau och Cochabamba) har lagts ned och en skola (Horsham) har tillkommit.

Vid fem av dessa 32 skolor erbjuds både grundskole- och gymnasieundervisning. Antalet skolor är flest i Europa (16 skolor). I Afrika finns 7 skolor, i Asien sex och i Amerika tre.

Tabell 68. Reguljär utbildning vid svenska utlandsskolor 15 oktober 1994-1998.

Läsår	Antal länder	Antal skolor/ huvudmän	Antal behöriga elever i grundskolan	Totalt antal elever i grundskolan	Antal behöriga elever i gymnasieskolan	Totalt antal elever i gymnasieskolan
1994/95	27	34	1 036	1 104	117	150
1995/96	26	33	996	1 063	119	152
1996/97	25	33	866	999	111	151
1997/98	25	33	968	1 088	111	160
1998/99	23	32	925	1 046	112	165

Uppgifter om svenska utlandsskolor samlades 1994/95 in för första gången inom ramen för Skolverkets nationella uppföljningssystem för skolsektorn.

Antalet elever i utlandsskolor med grundskolenivå minskade 1998/99 med 42 (4 %) från läsåret 1997/98 efter en ökning från föregående år med 9 procent. Antalet elever i svenska utlandsskolor med gymnasial undervisning ökade läsåret 1998/99 med 3 procent till 165 elever. Från läsåret 1994/95 har det totala antalet elever i svenska utlandsskolor på gymnasial nivå ökat med 10 procent till 165. Gymnasial utbildning i utlandet startade som försöksverksamhet i fyra skolor från och med läsåret 1994/95. Skolorna i London, Fuengirola, Madrid och Nairobi har därefter på försök bedrivit reguljär gymnasieutbildning under fem år. En utvärdering av försöksverksamheten har genomförts av Skolverket. I enlighet med utvärderingens förslag har verksamheten permanentats från och med den 1 juli 1999.

De elever som deltar i undervisning motsvarande grundskolenivå är till övervägande del svenska elever som uppfyller kraven för behörighet samt elever med norskt och finskt ursprung. Fram t.o.m. 1996-06-30 var hela denna grupp statsbidragsberättigade men fr o m 1996-07-01 har avtalet med Finland ändrats så att finska elever inte är berättigade till svenskt statsbidrag. Dessa elever redovisas därför tillsammans med ”övriga elever”. Av de totalt 1046 elever som läsåret 1998/99 fått undervisning på grundskolenivå går merparten (888 elever) i någon av årskurserna 1-6, medan endast 158 elever går i årskurserna 7-9.

Vid flertalet svenska utlandsskolor deltar elever från andra länder än Sverige i undervisningen. Endast vid 9 av de 32 skolorna undervisas *enbart* behöriga svenska elever. I de övriga 23 skolorna deltar 111 norska elever, 57 finska samt ett fåtal från andra länder .

Andelen 6-åringar i årskurs ett var hög i de flesta utlandsskolorna. I oktober 1998 var 43 procent av eleverna i årskurs ett sex år. Andelen kan jämföras med skolorna i Sverige där drygt fem procent av eleverna i den kommunala grundskolans första årskurs var sex år. Motsvarande andel för de fristående grundskolorna i Sverige var 19 procent.

Tabell 69. Antal elever i reguljär utbildning vid svenska utlandsskolor den 15 oktober 1994 - 1998.

Läsår Nivå	Antal elever i				
	Europa	Asien	Afrika	Amerika	Samtliga
1994/95	774	217	228	35	1 254
1995/96	790	198	203	24	1 215
1996/97	741	182	182	45	1 150
1997/98	812	195	190	51	1 248
1998/99	871	145	166	29	1 211
<i>därav med undervisning i</i>					
grundskolan	722	145	150	29	1 046
åk 1-6	594	145	120	29	888
åk 7-9	128	0	30	0	158
gymnasieskolan	149	0	16	0	165
<i>därav med inriktning mot</i>					
Naturvetenskapsprogrammet ¹⁾	42	0	2	0	44
Samhällsvetenskapsprogrammet ²⁾	98	0	14	0	112
Övrig inriktning ³⁾	9	0	0	0	9

¹⁾ Elever som går naturvetenskapsprogrammet (före läsåret 1997/98 även naturvetenskaplig linje).

²⁾ Elever som går samhällsvetenskapsprogrammet (före läsåret 1997/98 även humanistisk linje, 3-årig ekonomisk linje eller samhällsvetenskaplig linje).

³⁾ Elever som följer en studieväg enligt norsk läroplan.

165 elever var i oktober 1998 inskrivna vid de fem skolor i utlandet som erbjöd gymnasial utbildning. Som tidigare nämnts har bara en av dessa skolor, Bryssel, haft permanent tillstånd att bedriva gymnasieverksamhet. De tre av skolorna som fram till och med läsåret 1998/99 drivits på försök ligger i Europa och den fjärde i Afrika. Från och med 1 juli 1999 övergick verksamheten i dessa skolor till att bli permanent.

Gymnasieutbildningen bestod läsåret 1998/99 endast av treåriga studieförberedande program. Flertalet elever, 68 procent hade valt en utbildning med samhällsvetenskaplig inriktning medan 27 procent av eleverna läste på naturvetenskapliga studievägar. Den resterande andelen läste på en studieväg enligt norsk läroplan.

Distansundervisning

Utöver den reguljära grund- och gymnasieutbildningen erbjuds också annan utbildning för utlandssvenskar i form av distansundervisning och kompletterande svensk undervisning. Distansundervisning kallades tidigare korrespondensundervisning. Utbildningsformen är avsedd för ungdom som skulle varit

elev i någon av grundskolans årskurser 7-9 eller på gymnasieskolan, men som bor på en ort där svensk undervisning på de nivåerna inte bedrivs. Elev som är behörig till distansundervisning har rätt till studiematerial utan kostnad och att få handledning om det på orten finns en svensk utlandsskola.

99 elever deltog i distansundervisning med handledning vid svenska utlandsskolor, en ökning med sex elever från läsåret 1997/98. Ytterligare 46 elever deltog i distansundervisning utan att få handledning från personalen vid en svensk utlandsskola.

Kompletterande svensk undervisning

Kompletterande svensk undervisning är avsedd för barn och ungdomar som deltar i utländsk utbildning och som vill upprätthålla och utveckla sina kunskaper i svenska och om Sverige. Den omfattar normalt några timmar i veckan och följer en särskild kursplan som Skolverket utarbetat. Kompletterande svensk undervisning anordnas av flertalet svenska utlandsskolor, men kan också anordnas av andra huvudmän, vanligtvis en svensk skolförening.

Totalt deltog drygt 3 738 elever (inklusive elever i utländsk skola, se stycket Utländsk skola) i kompletterande svensk undervisning 1998/99, varav 424 undervisades vid någon av de svenska utlandsskolorna. Majoriteten undervisades alltså genom andra huvudmäns försorg.

Utländsk skola

En internationell skola, Lycée International i Saint Germain-en-Laye utanför Paris får statsbidrag för att bedriva en utökad form av kompletterande svensk undervisning. Skolan är en statlig fransk grund- och gymnasieskola som har en svensk sektion där 121 elever undervisades 6-8 timmar i veckan läsåret 1998/99. En treårig försöksverksamhet pågår för närvarande med utökad svensk undervisning vid International School of Paris, The International School of Geneva (La Chataignerai) och American School of Warsaw. Läsåret 1998/99 deltog 105 elever i denna verksamhet

Europaskolor

Det finns cirka 17 000 barn/elever från medlemsländerna, fr o m 1995 även från Sverige, som går i Europaskolor. Dessa finns i Bryssel och Mol i Belgien, Culham i England, Varese i Italien, Luxemburg, Bergen i Nederländerna, Karlsruhe och München i Tyskland. Sverige har byggt upp svenska sektioner i Bryssel och Luxemburg.

Eleverna går från ca fyra års ålder först i förskolan (58 svenska elever läsåret 1998/99), därefter i primärstadiet (135 svenska elever läsåret 1998/99) och sist i sekundärstadiet (129 svenska elever läsåret 1998/99). Studierna avslutas med "europeisk studentexamen" (Baccalaureate Européenne), som ger behörighet till EU-ländernas universitet och högskolor. Undervisningen följer speciella läroplaner, kurs- och timplaner.

Europaskolornas verksamhet redovisas här endast på detta sätt (elevdata m m ingår inte i tabellerna 68-73).

12.2 Resurser

Lärare

Vecka 42 1998 var 296 lärare anställda vid de svenska utlandsskolorna. Av dessa arbetade 181 vid skolor i Europa. En relativt stor andel, 42 procent, av lärarna tjänstgjorde mindre än 40 procent.

Liksom vid skolorna i Sverige är kvinnorna i klar majoritet inom lärarkåren. Hela 74 procent av lärarna är kvinnor. Andelen lärare med pedagogisk utbildning är 77 procent, en ökning med tre procentenheter jämfört med föregående år.

Tabell 70. Lärare vid svenska utlandsskolor vecka 42 1996, 1997 och 1998.

Läsår	Antal tjänstgörande lärare		
	Män	Kvinnor	Totalt
Pedagogisk utbildning			
1996/97			
Lärare totalt	90	217	307
antal med ped. utb	66	165	231
andel (%) med ped. utb	73	76	75
1997/98			
Lärare totalt	84	251	335
antal med ped. utb	62	185	247
andel (%) med ped. utb	74	74	74
1998/99			
Lärare totalt	78	218	296
antal med ped. utb	61	167	228
andel (%) med ped. utb	78	77	77

Vid mättillfället (vecka 42 1998) uppgick den fastställda undervisningstiden till knappt 5 500 lärarveckotimmar. Av dessa timmar avsåg 76 procent grundskolan och 13 procent gymnasieskolan. Resterande timmar avsåg kompletterande svensk undervisning och distansundervisning med handledning.

Det genomsnittliga antalet lärarveckotimmar per elev är i grundskolan 3,5 och i gymnasieskolan 4,3.

Kostnader

Den totala kostnaden för utlandsskolor 1997/98 har från föregående år ökat med 16 miljoner kronor till 126. En betydande del av skolornas kostnader finansierades liksom tidigare med statsbidrag som 1997/98 uppgick till 70 miljoner kronor.

Tabell 71. Kostnader för svenska utlandsskolor läsåren 1995/96 – 1997/98 fördelade på utbildningsnivå (löpande priser).

	Samtliga skolor Kostnad totalt Kronor	Kostnad per elev ¹⁾ (kr) i genomsnitt för				
		Grundskolan åk 1-6	åk 7-9	Gymnasie- skolan	Handledning vid distans- undervisning	Kompletteran- de svensk undervisning
1995/96	113 990 520	83 500	86 900	96 100	55 100	4 100
1996/97	110 241 692	77 400	123 000	107 700	57 900	5 300
1997/98	126 059 700²⁾	79 000	130 600	105 000	64 500	5 000
min	508 000	39 600	40 100	40 200	9 600	0
max	38 067 395	154 500	232 900	157 400	199 800	27 200

¹⁾ Antal elever den 15 oktober 1995, 1996 och 1997.

²⁾ Kostnad totalt för samtliga skolor läsåret 1997/98 omfattar alla skolor utom två, Guinea Bissau (på grund av krigstillstånd) och Sao Paulo. Läsåret 1997/98 bedrev 33 skolor undervisning i utlandet.

Kostnaden för verksamheten vid de svenska utlandsskolorna skiljer sig mycket åt mellan skolorna. Genomsnittskostnaden för en elev i årskurs 1-6 är 79 000 kronor, vilket är en ökning med 1 600 kronor per elev jämfört med föregående läsår. Kostnaderna varierar per skola mellan 39 600 och 154 500 kronor per elev.

Genomsnittskostnaden per elev för undervisning i årskurs 7-9 är 130 600 kronor. Det är en väsentligt högre kostnad per elev än i årskurs 1-6. Skillnaden läsåret 1997/98 är 51 600 kronor per elev, något mer än föregående år då skillnaden per elev mellan de lägre respektive högre årskurserna var 45 600 kronor. Den lägsta genomsnittskostnaden per elev i årskurs 7-9 läsåret 1997/98 är 40 100 kronor och den högsta är 232 900 kronor.

Kostnaden per gymnasieelev är i genomsnitt 105 000 kronor vilket är 2 700 kronor mindre per elev än föregående läsår. Kostnaderna skolorna emellan varierar mellan 40 200 och 157 400 kronor per elev.

För de övriga verksamheterna, handledning vid distansundervisning och kompletterande svensk undervisning som bedrivs vid de svenska utlands-

skolorna, är genomsnittskostnaden 64 500 respektive 5 000 kronor per elev. Kompletterande svensk undervisning omfattar endast ett par undervisningstimmar per elev och vecka.

12.3 Resultat

Grundskolan

Läsåret 1997/98 fick 46 elever slutbetyg från grundskolan vid 11 svenska utlandsskolor. Sjutton av eleverna saknade betyg i ett eller flera ämnen. En orsak till detta kan vara att eleven har flyttat under högstadiet och därför gått miste om undervisning i något eller några ämnen. En annan kan vara att betygsunderlag saknas på grund av att eleven inte deltagit tillräckligt länge i undervisningen där slutbetyget utfärdas.

Elevernas slutbetyg var som tidigare år genomgående höga. Det genomsnittliga meritvärdet för samtliga elever var 236 där flickornas var 249 och pojkarnas 223. I den svenska grundskolan var läsåret 1997/98 det genomsnittliga meritvärdet 201 med 212 för flickorna och 191 för pojkarna.

Tabell 72. Slutbetyg i årskurs 9 för elever vid svenska utlandsskolor läsåret 1997/98.

Kön Skola	Elever som avslutat åk 9		Genomsnittligt meritvärde	Andel (%) elever som är behöriga till gymnasiesk.	Elever som ej nått målen av de som fått ellerskulle ha fått mål- och kunskapsrelaterade slutbetyg							
	Totalt antal	därav med slutbetyg			Totalt antal	I ett ämne Andel(%)	I två eller flera ämnen Antal Andel(%)	I alla ämnen Antal Andel(%)				
Grundskolan 1997/98	46	46	236	100	17	37	12	26	5	11	0	0
därav												
pojkar	22	22	223	100	8	36	7	32	1	5	0	0
flickor	24	24	249	100	9	38	5	21	4	17	0	0

Av de 46 elever som fick slutbetyg från de 11 grundskolorna läsåret 1997/98 nådde alla målen i ämnena svenska, engelska och matematik. Svenskämnet samlade störst andel, 43 procent, väl godkända (VG). I engelska samt matematik fick 39 procent av eleverna väl godkänt. Lika stor andel av eleverna (39%) fick mycket väl godkänt (MVG) i engelska medan en knapp tredjedel (30 %) av eleverna hade uppnått det högsta betyget i matematik respektive svenska.

Gymnasieskolan

Totalt 24 elever avslutade sina studier och fick avgångsbetyg från de fem utlandsskolor som bedrev gymnasieutbildning 1997/98. Av dem gick 15 elever Samhällsvetenskapsprogrammet och nio gick Naturvetenskapsprogrammet. Bland samtliga elever som gick ut gymnasieskolan hade en elev reducerat och sju elever utökat program. Alla utom en elev hade med sitt slutbetyg uppnått grundläggande behörighet till universitets- och högskolestudier.

Tabell 73. Elever med avgångsbetyg från gymnasieskolans program läsåret 1997/98.

Läsår Studieväg Kön	Antal elever som fått slutbetyg poäng	Genomsnittlig betygs-	Ant elever med grundl behörighet till universitets- o högskolestudier	Antal elever med reducerat program	Antal elever med utökat program
Nationella program	24	15,08	23	1	7
därav					
Naturvetenskapspr(NV)	9	17,35	9	0	3
Samhällsvetenskapspr(SP)	15	13,72	14	1	4
därav					
män	11	14,53	10	1	4
kvinnor	13	15,55	13	0	3

Genomsnittligt betygs-poäng för alla elever som gick ut gymnasieskolan vid de fem utlandsskolorna var läsåret 1997/98 15,08. Liksom grundskoleeleverna, med slutbetyg från utlandsskolor, hade även gymnasieeleverna något högre genomsnittlig betygs-poäng än svenska elever.

13

Total kostnad för barnomsorg och skola

I tabellen nedan redovisas en sammanställning av kostnader för barnomsorgens olika delverksamheter samt för skolväsendets skolformer fördelade på huvudman. Barnomsorgens totala kostnader uppgick 1998 till 39 miljarder kronor och skolan till 88 miljarder kronor. Dessa båda verksamheter utgör tillsammans 44 procent av den kommunala sektorns samlade kostnader.

Förskolan står för två tredjedelar av barnomsorgens kostnader, 26 miljarder kronor 1998. Fritidshemmen kostade åtta miljarder kronor (20 %) och familjedaghemmen fem miljarder kronor (13 %). Öppen verksamhet, dvs. öppen förskola och öppen fritidsverksamhet riktad till 10-12-åringar, står för en procent av kostnaderna. De kostnader som redovisas här är kommunernas kostnad för barnomsorg, ersättningar till enskilda huvudmän ingår alltså också.

Kostnaderna för barnomsorg är 1998 nästan tre miljarder lägre än föregående år, vilket motsvarar förskoleklassens kostnader som, till skillnad från tidigare verksamhet för sexåringar, inte räknas till barnomsorgen.

Skolväsendet består av tio skolformer, varav grundskolan är den största. 1998 svarade den för 60 procent av skolväsendets samlade kostnader, vilket motsvarar nästan 53 miljarder kronor. Gymnasieskolan står för 24 procent (21,3 miljarder kr) och komvux för närmare åtta procent (6,6 miljarder kr). Kostnaderna för förskoleklass, den nya skolform som tillkom 1 januari 1998, uppgick till knappt 3 miljarder kronor, vilket motsvarar tre procent av de totala kostnaderna för skolväsendet. Särskolan svarar för drygt tre procent (3 miljarder kr) och sfi för drygt en halv procent (530 miljoner kr). Särsvux, SSV, specialskolan och sameskolan utgör tillsammans mindre än en procent (660 miljoner kr).

Om skolans totala kostnad fördelas på huvudman svarar skolor och utbildningar i kommunal regi för drygt 94 procent av kostnaderna. Landstingens utbildningar stod för 2,3 procent, statliga utbildningar för 0,6 procent och utbildningar med enskild huvudman för 2,6 procent.

Jämfört med förra året har den totala kostnaden för barnomsorg minskat med närmare sju procent (2,8 miljarder kr)¹. Lägger man till kostnaderna för förskoleklass, den nya verksamheten för sexåringarna som tidigare fanns i barnomsorgen, blir den totala kostnaden för barnomsorgen oförändrad. Kostnaden för förskola, tidigare daghem, är i stort sett oförändrad. Kostnaden för familjedaghem har däremot minskat medan kostnaden för fritidshem ökat.

Skolans totala kostnader har ökat med nio procent (7 miljarder kr) i fasta priser, mellan 1997 och 1998¹. Kostnadsökningen är drygt fem procent (4 miljarder kr) om kostnaden för förskoleklass exkluderas. Ökningen förklaras till stor del av utbyggnaden av komvux genom regeringens satsning på det s k kunskapslyftet, men också av ökade kostnader i de båda största skolformerna grund- och gymnasieskolan. Totalkostnaden för samtliga skolformer, utom svenska för invandrare, har ökat sedan föregående år.

¹ Justerade med KPI. KPI är dock oförändrat mellan 1997 och 1998.

Tabell 74. Kostnader för barnomsorg och skola 1998

	Kostnad miljoner kr
Barnomsorg	
Totalt samtliga huvudmän ¹⁾	39 461
<i>därav</i> förskola	25 987
familjedaghem	5 118
fritidshem	7 905
öppen förskola	328
öppen fritidsverksamhet	122
Skolväsendet	
Totalt samtliga huvudmän	87 919
<i>därav</i> förskoleklass ¹⁾	2 984
grundskola	52 786
särskola	3 057
specialskolan	458
gymnasieskola	21 320
komvux	6 641
särsvux	96
sfi	529
ssv	49
Skolväsendet per huvudman och skolform	
Kommunal huvudman	83 064
<i>därav</i> förskoleklass ¹⁾	2 984
grundskola	51 292
särskola	2 915
gymnasieskola	19 051
komvux ²⁾	6 197
särsvux	96
sfi	529
Landsting som huvudman	2 009
<i>därav</i> särskola ³⁾	42
gymnasieskola	1523
komvux	444
Statlig huvudman	537
<i>därav</i> sameskola	29
specialskola	458
ssv	49
Enskild huvudman	2 311
<i>därav</i> grundskola	1 464
särskola ⁴⁾	101
gymnasieskola ⁵⁾	746

¹⁾ Kostnaden avser verksamhet i kommunal regi samt kommunala ersättningar till enskilda anordnare.

²⁾ I uppgiften ingår även 1 047 miljoner för kostnader hos externa utbildningsanordnare.

³⁾ Uppgiften avser statsbidrag (9,6 miljoner 1998) och ersättning från kommuner (32 miljoner 1998).

⁴⁾ Kostnaden avser kommunala ersättningar till fristående särskolor.

⁵⁾ Kostnaden avser endast skolor berättigade till kommun- eller statsbidrag.

Skolverket

För beställning av Skolverkets material:
Liber Distribution, Publikationstjänst, 162 89 Stockholm
Telefon 08-690 95 76 • Telefax 08-690 95 50
E-post: skolverket.ldi@liber.se

ISSN 1103-2421
ISRN SKOLV - R -- 173 -- SE